

”Toimitaan paikallisesti työpaikalla ja vaikutetaan globaalisti”

Etnografinen tutkimus globaalien ympäristötavoitteiden
muotoutumisesta käytäntöön kuntaorganisaatiossa

SARA SALO
TAMPEREEN YLIOPISTO
Sosiaalianthropologian pro gradu –tutkielma
Yhteiskuntatieteiden tiedekunta
Ohjaaja: Laura Huttunen

Tiivistelmä

TAMPEREEN YLIOPISTO

Yhteiskuntatieteiden tiedekunta

SARA SALO: ”Toimitaan paikallisesti työpaikalla ja vaikutetaan globaalisti.” Etnografinen tutkimus globaalien ympäristötavoitteiden muotoutumisesta käytäntöön kuntaorganisaatiossa.

Pro gradu -tutkielma, 71 sivua

Sosiaalianthropologia

Lokakuu 2018

Tutkielmani tarkastelee ihmisten luontosuhdetta, kestävän kehityksen moniulotteista käsitettä sekä globaalien ympäristötavoitteiden muotoutumista käytäntöön kuntaorganisaatiossa. Tutkielmassani kysyn, miten työntekijät hahmottavat kestävän kehityksen käsitteen ja minkälaisia merkityksiä he antavat luonnolle ja ympäristölle. Lisäksi etsin vastausta siihen, millä tavoilla globaalit ympäristötavoitteet muotoutuvat käytännössä paikalliseen kunnan toimintaan.

Teoreettisena viitekehyksenä on käytetty luonnon ja kulttuurin välisen suhteen tarkastelua, globaali-lokaali-asetelman vuorovaikutussuhdetta, poliittista ekologiaa sekä ihmisen ympäristötietoisuuden historiaa ja moniulotteista luontosuhdetta. Pyrin hahmottamaan, kuinka ihmisten ympäristökäsitys on muuttunut historian aikana, sekä hahmottamaan ympäristömuutoksia ja –hallintaa poliittisen ekologian kautta.

Metodologisesti tutkielma perustuu etnografiaan, jonka avulla olen tutkinut kunnan ympäristötavoitteita ja –hallintakeinoja suhteessa empiiriseen aineistoon. Aineistona olen käyttänyt kuntaorganisaation verkkosivuja, kahdeksaa tekemääni haastattelua sekä muistiinpanoja osallistumisestani kunnan ympäristöhallintatyöryhmän kokoukseen.

Tutkielmani osoittaa, että luonto koetaan merkittävän voimavarana yksilötasolla, joka ohjailee yksilön suhtautumista luontoon ja ympäristökäyttäytymistä. Kestävä kehitys hahmotetaan hyvin moniulotteiseksi ja haastavaksi käsitteeksi. Kestävä kehitys –käsite on omaksuttu vain ympäristönäkökulmasta, vaikka virallisesti käsite pitää sisällään myös taloudellisen, sosiaalisen ja kulttuurisen ulottuvuuden.

Lisäksi tutkielmani osoittaa, että globaalit ympäristöohjelmat ja ympäristöhallintaan liittyvät tavoitteet ovat omaksuttu paikallisella tasolla hyvin työelämässä tämän kuntaorganisaation kohdalla. Tässä kuntaorganisaatiossa kunnan työntekijät kokevat ympäristötavoitteet tärkeiksi ja ympäristöasioiden edistämisen mielekkääksi ja merkitykselliseksi. Kunnan työntekijät kokevat paikallisen vaikuttamisen tärkeäksi, koska se on ainoa toimintamalli saada aikaan myös globaaleja muutoksia.

Asiasanat: kestävä kehitys, ympäristöhallinta, ympäristötavoitteet, luontosuhde, poliittinen ekologia, kuntaorganisaatio, työelämä, etnografia

1. Sisällysluettelo

1. JOHDANTO.....	1
1.1 Tutkimuskysymyksen.....	2
1.2 Tutkielman rajaukset.....	3
1.3 Aineisto ja tutkimusmenetelmät	4
1.4 Tutkielman rakenne	4
2. TUTKIELMAN TEOREETTINEN VIITEKEHYS	5
2.1. Luonto ja kulttuuri.....	5
2.2 Globaalin ja lokaalin yhteen kietoutuminen	7
2.3 Poliittinen ekologia	9
2.4 Yksilön luontosuhde ja arvot.....	11
2.5 Ympäristökriisit ja luontosuhteen muutokset	12
2.5.1 Ympäristövastuullisuus ja kansalaisuus	13
2.5.2 Suomalainen ympäristöherätys	14
2.6 Kestävä kehitys käsitteenä	15
2.6.1 Kestävän kehityksen globaali ja kansallinen kehitys	15
2.6.2 Globaalista lokaalia: ympäristölainsäädäntö Suomessa	16
3. KENTTÄTYÖ JA ETNOGRAFINEN AINEISTO.....	17
3.1. Tutkimusmetodina etnografia	18
3.2 Etnografia organisaatioissa	19
3.3 Etnografinen havainnointi kentällä.....	22
3.4. Kunnan kestävän kehityksen tavoitteet.....	23
3.5 Haastattelut osana etnografista aineistoa.....	24
3.5.1 Teemahaastattelut informanteille	25
3.5.2 Informanttien rajaaminen.....	27
3.6 Tutkimusetiikka	29
3.6.1 Avoimuuteni ja tutkimuslupa	29
3.6.2 Anonyymius ja yksityisyydensuoja	31
3.6.3 Tutkimustiedon eettinen esittäminen	31
4. LUONTO VOIMAVARANA LÄPI ELÄMÄN	33
4.1 Yksilön henkilökohtainen luontosuhde.....	34

4.2 "Luonto on mun henki ja elämä"	35
4.3 Vapaa-aika ja mieluisat luonnonympäristöt	37
4.4 Luontokokemuksia kaukaa ja läheltä	39
4.5 "Nää on niitä elämän aikana opittuja tapoja"	41
4.6 Miten kestävä kehitys hahmotetaan?	43
5. TAVOITTEISTA KÄYTÄNTÖÖN: YMPÄRISTÖTAVOITTEET OSANA TYÖTÄ.....	46
5.1 Kunnan kestävän kehityksen tavoitteet ja ympäristönhallinta	46
5.2 Ympäristötavoitteet koettiin selkeäksi työssä	48
5.3 Verkostojen tärkeys ja työyhteisön kannustus	50
5.4 "Toimitaan paikallisesti ja vaikutetaan globaalisti"	52
5.5 Ekologiset arkikäytänteet.....	55
5.6 "Toimintatavat vaihtelevat eri yksiköstä riippuen"	58
5.7 Vaikutusvaltaiset esihenkilöt	61
5.8 Arvot ja ympäristömyönteisyys	63
6. Johtopäätökset	65

1. JOHDANTO

Kävellessäni kadulla ohitan rakennustyömaan, jonka katukyltissä lukee ”rakennamme kestävää rakennusympäristöä”. Siirryn lounasravintolaan, jossa on mahdollisuus valita ”ilmastoystävällinen lounasvaihtoehto”. Yritysten verkkosivuilta löytyy lähes etusivulta valikko, jota kautta pääsen tutustumaan heidän kestävän kehityksen tavoitteisiin, sekä vastuullisuustoimintaan. Yliopistossa voin opiskella kestävän kehityksen opintokokonaisuuden.

Kestävä kehitys ja vastuulliset valinnat ovat tällä hetkellä kaikkien huulilla. Kestävä kehitys on käsitteenä kaikille tuttu, mutta mitä se lopulta tarkoittaa? Olen kiinnostunut kestävästä kehityksestä ja sen koko käsitteestä, yhteiskuntavastuusta ja ympäristöasioista. Kaikki edellä mainitut ovat tänä päivänä todella ajankohtaisia ja merkittäviä teemoja, joita jokaisen tahon tulisi jollain tapaa edistää. Erityisesti yhteiskuntavastuuta korostetaan kansainvälisillä sopimuksilla, yrityksissä, kolmannella sektorilla ja kuntatasolla. Yhteiskuntavastuuseen liittyy vahvasti ajatus siitä, että pyritään toimimaan kestävillä ratkaisulla.

Ympäristöasioita ja yhteiskuntavastuuta on tarkasteltu paljon erilaisissa konteksteissa, kuten taloudellisesta ja kuluttajan näkökulmasta. Ympäristöystävällisyys ja yhteiskuntavastuu ovat tärkeitä myyntivaltteja, etenkin erityismarkkinoilla (Nygren, 2004, 410). Erilaisilla ympäristöliikkeillä on ollut tähän vaikutusta, kun he ovat tarjonneet markkinoille muun muassa erilaisia huonekaluja ja sisutukseen keskittyviä vähittäiskauppiaita myymään sertifioituja tuotteita (Nygren, 2004, 410).

Saman idean voisi nähdä myös esimerkiksi Reilun kaupan sertifikaatin saaneissa elintarviketuotteissa. Vaikkei tutkielmani keskity vastuullisesti tuotettuihin kaupallisiin tuotteisiin, idea on saman henkinen. Ympäristöystävällisyys ja ajatukset kestävästä kehityksestä ovat tulleet yhä arkisemmiksi ja sitä kautta kansainväliset ajatukset kulkeutuvat ihmisten päivittäisiin tilanteisiin.

Erityisesti 1980-luvulla ihmisten tietoisuus ympäristöasioista kasvoi merkittävästi. Teollistuminen toi mukanaan merkittävän määrän ympäristöongelmia (Joutsenvirta ym. 2011, 12). Tämä myös lisäsi ympäristöantropologisen tutkimuksen merkitystä ja se nousi aikaisempaa tärkeämmäksi.

Myös ympäristöasialiikkeet ja kansalaisjärjestöt yleistyivät 1980-luvulla. Se osaltaan lisäsi tavallisten ihmisten tietoisuutta kestävästä kehityksestä.

Yhteiskunnallisten tavoitteiden ja vastuullisuuden näkökulmien lisäksi minua kiinnostavat ihmisten erilaiset luontosuhteet ja ympäristöarvot. Opiskelutaustani on antropologiassa. Siellä luonnon ja kulttuurin välistä suhdetta on tarkasteltu paljon. Nykykäsityksen mukaan luonto ja kulttuuri ovat vahvasti kytköksissä toisiinsa, eikä niitä voi tarkastella toistensa vastakohtina. Ihmiset kokevat luonnon ja ympäristön omilla yksilöllisillä tavoillaan. Minua kiinnostavat nämä yksilölliset tavat.

Kysymys kuuluukin: miten nykymaailmassa, jossa ympäristöasioiden edistämistä ja ilmastonmuutosta pidetään itseisarvoina, koetaan oma henkilökohtainen luontosuhde? Kuulun itse niin kutsuttuun sukupolvi Y:hyn. Se usein kuvaillaan globaalina Internet-sukupolvena, jonka suora kosketus luontoon on heikentynyt aikaisemmasta. Itse ajattelen, että oma sukupolveni on hyvin valveutunut ja ympäristötietoinen. Hahmotamme ja tunnustamme globaalit ympäristöhaasteet.

Ympäristöasioiden edistäminen, vastuullisuus ja kestävä kehitys ovat siis maailmanlaajuisia ilmiöitä, joita pyritään kantamaan sekä globaalisti, että paikallisesti. Tutkielmani kannalta minua kiinnostaa erityisesti se, miten globaalit ideat ja tavoitteet matkustavat paikallisille tasoille. Tässä tutkielmassa se tarkoittaa globaalien ympäristötavoitteiden muotoutumista yksittäisten ihmisten arkisen työelämän tasolle.

Tarkastelen tutkielmassani myös kestävä kehityksen käsitettä, kuten johdannon alussa kävi jo ilmi. Kestävä kehitys on todella laaja kokonaisuus - se on virallisesti jaettu neljään eri ulottuvuuteen: ekologiseen, taloudelliseen, sosiaaliseen ja kulttuuriseen. Tässä tutkielmassa tulen keskittymään ekologiseen ulottuvuuteen eli ympäristön kestävyuden tarkastelemiseen. Olen rakentanut teoreettisen viitekehitykseni tukemaan myös juuri sitä ulottuvuutta. Kestävä kehityksen tavoitteet ovat kansainvälisiä tavoitteita, jotka tähtäävät maailmanlaajuisesti äärimmäisen köyhyyden poistamiseen sekä kestävään kehitykseen, jossa otetaan ympäristö, talous ja ihminen huomioon tasavertaisesti (YK-liitto 2017.)

1.1 Tutkimuskysymykseni

Tutkielman teoria- ja aineistoluvuissa on kaksi painopistettä – ensimmäisessä tarkastellaan kunnan työntekijöiden henkilökohtaista luontosuhdetta sekä suhtautumista ympäristöasioiden edistämiseen.

Tutkimuskysymykseni on, miten työntekijät hahmottavat kestävän kehityksen käsitteen ja minkälaisia merkityksiä he antavat luonnolle ja ympäristölle.

Lähden tutkielmassani liikkeelle kuntalaisten henkilökohtaisista luontosuhteista ja asenteista, koska heidän päivittäiset valinnat työpaikoillaan pohjautuvat myös heidän henkilökohtaisiin tapoihin ja arvoihin. Kuntaorganisaatiota tarkastella on erityisen tärkeää selvittää juuri kunnan työntekijöiden asenteita ja arvoja, koska käytännössä he toteuttavat kunnan käytännön ympäristötyötä osana työtehtäviään (Koskela 2008, 8). Lisäksi on tutkittu, että ympäristövastuullisuuteen vaikuttavat nimenomaan yksikön etiikka ja eettinen luontosuhde. Työntekijöiden henkilökohtaisilla arvoilla ja asenteilla on siis myös merkitystä kokonaisuuden kannalta, ja siksi siviili- ja työpersoonaa ei voi täysin erottaa keskenään.

Tutkielmani toinen painopiste on globaalin ja paikallisen välinen suhde. Kysymys kuuluu, millä tavoilla globaalit ympäristötavoitteet muotoutuvat käytännössä paikalliseen kunnan toimintaan? Suomalaisilla kunnilla on omat kestävän kehityksen hallintopohjaiset tavoitteet. Tässä tutkielmassa paikallinen toiminta tarkoittaa yhden suomalaisen kunnan yksiköitä ja toimintoja. Kentälläni etsin käytännön esimerkkejä ympäristötavoitteiden toteutumisesta ja vertailen hallinnollisia tavoitteita kunnan työntekijöiden kokemuksiin ja toimintatapoihin. Minua kiinnostaa, löytyykö niiden välillä ristiriitoja.

1.2 Tutkielman rajaukset

Alkuperäinen ajatukseni oli tutkia kestävän kehityksen tavoitteiden toteutumista ja vastuullista yritysmaailmassa, mutta koin helpommaksi tarkastella kunnan ympäristöpolitiikka ja tavoitteita. Ajattelin, että kuntaa on helpompi lähestyä kuin yritystä. Toisaalta kunta tarjoaa parhaimmillaan monipuolisemmin erilaisia yksiköitä, josta löytyy värikäs kirjo erilaisia työtehtäviä. Näin tutkielma ei kohdistu vain yhteen toimialaan.

Kestävä kehitys on laaja kokonaisuus, johon kuuluu useampi eri osa-alue. Ympäristönäkökulma eli ekologinen kestävyys on vain yksi niistä, mutta se kiinnostaa minua eniten ja ympäristöteemat ovat todennäköisesti kaikille tuttuja ainakin jollain tasolla. Olen myös opiskelu- ja työhistoriani aikana tarkastellut kaikista eniten sosiaalista näkökulmaa eri konteksteissa, joten asioiden tarkastelu toisesta näkökulmasta virkistää. Ympäristöasioiden edistäminen on myös minulle henkilökohtaisesti tärkeä arvo, joten näkökulma oli mielekäs myös tutkielman kannalta.

Usein kunta on yksi alueensa suurimpia ja merkittävimpiä työnantajia ja vaikuttaa siten toiminnallaan ympäristöönsä (Koskela 2008, 8). Siksi on tärkeää ja mielenkiintoista tutkia kuntaorganisaatiota juuri työnantajaroolissa. Kestävän kehityksen tavoitteiden tarkastelu kunnissa on tärkeää myös siksi, että Suomessa kunnat pyrkivät vähentämään ympäristövaikutuksiaan nimenomaan ympäristötavoitteiden ja ympäristönsuojelun avulla (Koskela 2008, 8).

1.3 Aineisto ja tutkimusmenetelmät

Aineistoni koostuu yhden suomalaisen kunnan asettamien ympäristötavoitteiden tarkastelusta ja analysoimisesta. Tavoitteet löytyvät kunnan Internetsivuilta. Lisäksi aineistooni kuuluu kaupungin ympäristöhallintatyöryhmän kokoustilanne, jossa olin osallisena kuuntelemassa ja havainnoimassa. Tein myös kahdeksan teemahaastattelua, joissa haastattelin kunnan työntekijöitä eri yksiköistä. Tutkielmassani on etnografinen tutkimusote, joka mahdollistaa erilaisten aineistojen käytön ja niiden monipuolisen kuvauksen.

Aineistoni avulla tarkastelen kuntalakiin pohjautuvia kunnan kestävän kehityksen tavoitteita, joissa keskityn erityisesti ekologisen kestävyys tavoitteisiin. Pyrin hahmottamaan niiden toteutumista kunnan työntekijöiden työtehtävien ja -arjen kautta. Haastattelujen kautta yritän myös selvittää, miten kunnan työntekijät käsittävät kestävän kehityksen ja minkälaisia merkityksiä he antavat ympäristölle ja henkilökohtaiselle luontosuhteelleen. Tulen esittämään tarkempaa aineistokuvailua ja tutkimusmenetelmien perustelua luvussa 3.

1.4 Tutkielman rakenne

Tutkielmassani on kuusi päälukua. Tämän johdantoluvun jälkeen luvussa kaksi esittelen tutkielmani teoreettista viitekehystä. Siinä keskeisempiä käsitteitä ovat luontosuhde, globaaliuden ja paikallisuuden kietoutuminen toisiinsa, kestävä kehitys ja poliittinen ekologia. Tutkielman kolmas luku on vuorostaan metodiluku. Tarkastelen siinä muun muassa etnografiaa tutkimusmetodina, sekä esittelen aineistoani ja siihen liittyvää aineistonkeruuprosessia.

Neljäs luku on aineistoanalyysiluku, samoin kuin viides luku. Neljännessä aineistoanalyysiluvussa keskityn kunnan työntekijöiden henkilökohtaiseen luontosuhteeseen. Tässä luvussa nousee esille teemoja erityisesti siitä, minkälaisia kokemuksia ja merkityksiä he antavat luonnolle ja

ympäristölle. Lisäksi luvussa neljä tarkastelen sitä, miten työntekijät hahmottavat kestävän kehityksen käsitteen.

Viidennessä luvussa tarkastellaan kuntaorganisaatiota kokonaisuutena. Miten globaalit ympäristötavoitteet muotoutuvat paikalliseen muotoon – eli kunnan työntekijöiden käytännön työelämään. Tarkastelen muun muassa, löytyykö kunnan hallinnollisista tavoitteista samoja teemoja kuin työntekijöiden keskusteluista, ajatuksista ja käytännön toimintamalleista. Tähän liittyvät esimerkiksi organisaation toimintakulttuuri, globaalin ja paikallisuuden suhde, sekä organisaation valta-asemat ympäristönäkökulmasta.

Kuudes, eli tutkielman viimeinen luku on omistettu aineistosta poimituille johtopäätöksille, sekä omalle pohdinnalleni. Kuudennen luvun jälkeen löydettävissä ovat myös lähteet ja liitteet.

2. TUTKIELMAN TEORETTINEN VIITEKEHYS

Teoreettisena viitekehyksenä on käytetty luonnon ja kulttuurin välisen suhteen tarkastelua, globaali-lokaali-asetelman vuorovaikutussuhdetta, poliittista ekologiaa sekä ihmisen ympäristötietoisuuden historiaa ja moniulotteista luontosuhdetta. Pyrin hahmottamaan, kuinka ihmisten ympäristökäsitys on muuttunut historian aikana, sekä hahmottamaan ympäristömuutoksia ja –hallintaa poliittisen ekologian kautta. Keskeiset käsitteet ovat globaali-lokaali, ihmisen luontosuhde, poliittinen ekologia ja kestävä kehitys.

2.1. Luonto ja kulttuuri

Antropologiassa käytetään kahta luontoon liittyvää yleiskäsitettä. Ulkoinen luonto eli ekosysteemi ja sisäisen luonto eli ihmisluonto (Eriksen, 2004, 71). Yhteistä näille käsitteille on se, että ne molemmat edustavat kulttuurin vastakohtaa. Tässä tutkielmassa tulen tarkastelemaan ihmistä ja ulkoista luontoa eli ekosysteemiä. Kulttuurin on nähty olevan vahvasti sidoksissa luontoon. Monet kansat uskovat, että monet kulttuuriset asiat perustuvat luonnosta tulleisiin raaka-aineisiin ja näiden kahden välillä on vahva riippuvuussuhde (Eriksen, 2004, 71). Luonto vaikuttaa myös pysyvämmältä ja loogisemmalta kuin kulttuuri, eli jos esimerkiksi yhteiskuntajärjestys pystytään esittämään ”luonnollisena”, on se ihmisten mielestä johdonmukainen (Eriksen, 2004, 71).

Antropologisesta näkökulmasta luonnon ja kulttuurin suhdetta voidaan lähestyä kahdella erilaisella tavalla: miten luontoa tai luonnon ja kulttuurin suhdetta käsitteellistetään yhteiskunnassa. Toinen tapa lähestymiselle on se, miten luonto ympäristönä vaikuttaa yhteiskuntaan ja kulttuuriin (Eriksen, 2004, 72). Eriksenin mukaan ihmiset ovat biologisia yksilöitä ja muokkaavat ekosysteemiä. Kulttuurisina yksilöinä he puolestaan kehittävät ympäristöä koskevia ideoita ja tarkastelevat tilanteita ulkopuolisina. Ekologisessa vastuullisuudessa ja luonnonsuojelussa on kyse näistä molemmista lähestymistavoista.

Luonto ja kulttuuri onkin pitkään tulkittu toistensa vastakohdiksi. Nykyään niiden välinen suhde nähdään hyvin eri tavalla ympäristöantropologian näkökulmasta. Tänä päivänä korostetaan ennen kaikkea luonnon ja kulttuurin jatkuvaa vuorovaikutussuhdetta – ne eivät olekaan toisistaan irrallisia käsityksiä. Ekologiset tekijät ja ihmisten elämäntavat ovat tiiviisti yhteydessä toisiinsa ja niillä voidaan ajatella olevan jatkuva vuorovaikutussuhde (Eriksen, 2004, 253).

Tutkielmassani korostuu juuri tällainen uudenlainen antropologinen lähestymistapa, jossa ihmisen ympäristösuhde nähdään jatkuvasti vuorovaikuttavana. Antropologisessa tutkimuksessa on osoitettu, etteivät ihmisyhteisöt ainoastaan sopeudu luontoon, vaan että ne ovat kiinteässä vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa (Kallinen, Nygren & Tammisto, 2004, 9-8)

Ympäristöantropologia ja ympäristösosiologia tarkastelevat ympäristötutkimusta erityisesti sosiaalisista ja kulttuurisista näkökulmista (Turunen, 2014, 16). Ympäristöantropologiassa painotetaan erityisesti paikallisten luontokäsitysten monimuotoisuutta sekä ympäristösuhteiden kytköksiä laajempiin poliittisiin, sosiaalisiin ja taloudellisiin olosuhteisiin (Kallinen, Nygren & Tammisto, 2012, 21). Tässä tutkielmassa keskitytään poliittisiin tekijöihin, kuten paikalliset ympäristökysymysten käsittelyt ja ratkaisut kuntatasolla. Näitä paikallispoliittisia raameja peilataan myös osittain laajempaan, globaaliin kehukseen, eli kansainvälisiin kestäväan kehityksen tavoitteisiin.

Ympäristösosiologia tutkii yhteiskunnan ja ympäristön välistä vuorovaikutusta, johon kuuluvat arkiset luontosuhteet, ympäristöasenteet, ympäristötietoisuus ja luontoon kohdistuvat arvot (Valkonen & Saaristo 2010, 8). Vuorovaikutuksessa ovat osana yhteiskuntien ja globaalin maailman rakenteelliset muutokset ja ympäristösuhteet, ympäristöongelmat, ympäristökonfliktit ja esimerkiksi luonnonkatastrofeihin liittyvät riskit ja niiden arviointi. Myös ympäristösosiologian piirteitä nousee

esille tässä tutkielmassa, sillä minua kiinnostaa ihmisten henkilökohtaiset arvot, asenteet ja suhde luontoon.

2.2 Globaalin ja lokaalin yhteen kietoutuminen

Globalisaatio on maailmanlaajuista verkottumista ja vuorovaikuttamista, yksinkertaisimmillaan paikallisen ja globaalin monimutkaista yhteen kietoutumista ja keskinäistä riippuvuutta (Riitaoja 2011). Maapalloistuminen eli globalisaatio näyttäytyy myös antropologian näkökulmasta kulttuuri-imperialismina tai kulttuurin globalisaationa (Eriksen, 2004, 380). Sillä Eriksen tarkoittaa erilaisten kulttuurien ja yhteiskunnallisten instituutioiden leviämistä maailmanlaajuisesti. Tähän ilmiöön vaikuttavat vahvasti teknologiset muutokset, kansainvälinen kaupankäynti, kolonialismi ja lähetystyö.

Kun poliittiset ja talousjärjestelmät muotoutuvat globaaleiksi, yksi seuraus on muun muassa poliittiset kysymykset koko maapallon tilasta (Eriksen, 2004, 385). Ympäristöongelmat ovat esimerkki tästä. Tätä seurausta tullaan tarkastelemaan myös tässä tutkielmassa, kun globaalit ympäristökysymykset luovat paikallisille tahoille paineita pohtia kestävän kehityksen raameja. Eriksen esittää myös muita esimerkkejä globaalin ja lokaalin välisistä ympäristöongelmista. Jos Amazonin sademetsät tuhoutuvat, ilmastoseuraukset näkyvät maantieteellisesti lähes kaikkialla ennen pitkään. Toinen Eriksenin esimerkki on Tšernobylin ydinvoimalakatastrofi vuonna 1986. Siitä uutisoitiin vielä pitkään niin Venezuelassa kuin Japanissa.

Globalisoituvassa maailmassa yhteiskunnalliset tasot linkittyvät toisiinsa ja se on keskeinen huomio ympäristöhallinnan näkökulmasta (Kallinen ym. 2012, 28–29). Ympäristökysymysten näkökulmasta globalisaatio ilmiönä voi parantaa ja syventää erilaisten toimijoiden, esimerkiksi ympäristöjärjestöjen, halukkuutta osallistua monimuotoiseen ympäristöhallintaan (Lemos ym. 2006, 300.) Tilannetta voi tarkastella myös paikallisesta näkökulmasta, jolloin globaali osallisuus heijastuu motivaatioon toimia paikallisesti ympäristöasioiden edistämiseksi.

Uudessa ympäristöantropologian tutkimuksessa on tyypillistä, että perinteiset luonto-kulttuuri tai paikallinen-globaali vastakkainasettelut pyritään unohtamaan. Sen sijaan keskitytään enemmän kokonaisvaltaisempiin näkemyksiin ihmisen ja ympäristön välisistä suhteista (Kallinen, Nygren & Tammisto, 2004, 9-8). Tällainen ajattelutapa on saanut vaikutteita sekä antropologiasta, että maantieteestä. Vaikka tarkastelen paikallinen-globaali-käsitettä tutkielmassani, en pyri etsimään ja

korostamaan niiden välistä kahtiajakoa. Päinvastoin, pyrin hahmottamaan minkälainen vuorovaikutussuhde globaalilla ja lokaalilla on - eli miten globaalius matkustaa paikalliselle tasolle ja toisinpäin.

Hahmotan globaalin ja paikallisen tämän tutkielman kontekstissa kahtena erilaisena näkökulmana, joiden avulla on mahdollista tarkastella kestävästä kehitystä sekä arkisemmalla tasolla, että suuremmassa globaalissa kuvassa. Tutkielmassani kestävä kehityksen periaatteet ja ekologisen kestävyys edistäminen tulevat globaalista kontekstista, koska ne ovat kansainvälisiä periaatteita. Kestävä kehitys yhdistää periaatteena ja päämääränä 149 maailman maata (Salonen, 2010, 2) Paikallinen, suomalainen toiminta eli kuntalaisten käsitykset ja toimintatavat puolestaan edustavat luonnollisesti paikallista tasoa.

Kuten jo todettu, erityisesti uusi antropologinen ja maantieteellinen tutkimus on pyrkinyt purkamaan käsitystä tilasta abstraktina universaalina ja paikasta rajattuna kokonaisuutena (Kallinen ym. 2004, 19) Juuri tämä käsitys on pyrkinyt myös hälventämään tiukkaa kahtiajakoa globaalin ja paikallisen välillä, johon oma käsitys myös perustuu tässä tutkielmassa. Oma lähestymistapa tukee myös esimerkiksi antropologi Aletta Biersack (2006, 16) toteamus siitä, että vaikka monille paikka yhdistyy paikalliseen ja on siten eräänlainen globaalin vastinpari, on viimeaikaiselle antropologiselle ja maantieteelliselle poliittiselle ekologialle tyypillistä nähdä paikka pikemminkin globaalin ja paikallisen välisen vuorovaikutuksen tapahtumapaikkana.

Tilanteen voisikin nähdä tietynlaisena ihmisen ja luonnon vaihtosuhteena (Turunen, 2014, 12). Yksi kaukainen esimerkki tästä vaihtosuhteesta on jo valistusajattelusta 1700-luvun loppupuolelta, jolloin Montesquieu ajatteli, että ilmasto oli merkittävin tekijä Euroopan teknologiseen ja tieteellisen edistykseen (Eriksen, 2004, 253). Montesquieu mukaan armoton ilmasto on historian aikana pakottanut ihmiset nokkeliin ratkaisuihin, jotta he säilyisivät hengissä. Kyseinen esimerkki on melko raju ja kaukaa haettu, mutta siitä voi havaita samanhenkisiä ajatuksia ihmisen ja luonnon vuorovaikuttavasta suhteesta, joita tässä tutkielmassa ilmenee.

Toinen käytännöllinen ja arkinen esimerkki ilmastoon liittyvästä syy-seuraussuhdeilmiöstä on maantieteilijä Ellsworth Huntingtonin huomio siitä, että sadepäivät ovat kannustaneet lainaamaan kirjoja Bostonin kirjastosta. Johtopäätös liittyi siihen, että auringon paistaessa ihmiset eivät yleensä innostuneet älyllisistä tehtävistä kuten lukemisesta samalla tavoin kuin sadepäivien aikana.

Ympäristötekijöillä ja ihmisillä on siis havaittu olevan erilaisia yhteyksiä ja ihmisen ja luonnon suhde voi olla hyvin moninainen.

2.3 Poliittinen ekologia

Antropologisessa kontekstissa poliittinen ekologia on laaja ja monipuolinen teoreettinen viitekehys, joka tarjoaa analyyttisiä työkaluja ympäristökysymysten syy- ja seuraussuhteiden analyysiin. Luonnon ja ihmisen suhde on ollut osana antropologista keskustelua aina ja esimerkiksi ympäristön ja kulttuurin välistä suhdetta on lähestytty alun perin kulttuuriekologian pohjalta (Lounela, 2012, 389). Kulttuuriekologian taustat ovat 1950-luvun yhdysvaltalaisessa antropologiassa ja siinä ollaan erityisen kiinnostuneita kulttuurin ekologisista rajoitteista (Eriksen, 2004, 254). Kulttuuriekologia on nähty taustana poliittisen ekologian syntymiselle.

Raymond Bryant on poliittisen ekologian uranuurtaja ja hänen mukaansa poliittinen ekologia pyrkii ”integroitua ymmärrykseen siitä, miten poliittiset ja ympäristölliset prosessit saavat yhdessä muutoksia aikaan sosiaalisissa ja ympäristöä koskevissa asioissa” (Bryant 1992, 12). Poliittis-ekologisesti suuntautuneet antropologit haluavat tarkastella muun muassa sitä, miten luonnonvarojen käyttötavat ja kontrolloikeudet määritellään (Kallinen ym. 2012, 28.). Kestävän kehityksen tavoitteet ovat keino, joilla luonnonvarojen käyttötapoja pyritään sääntelemään. Tutkielmani pohjautuukin pohdinnoille siitä, miten poliittiset tavoitteet muotoutuvat käytännön tasolle ja miten yhteisö ja yksilöt pyrkivät niitä tahoillaan edistämään.

Muita poliittis-ekologisesta näkökulmasta kiinnostavia kysymyksiä ovat muun muassa, miten ympäristöongelmista kiistellään ja miten ympäristöhallinnan institutionaalisista merkityksistä keskustellaan kentällä (Kallinen ym. 2012, 28). Tässä tutkielmassa kentällä olo tarkoittaa kuntatason ympäristöhallinnan tarkastelua. Onko kirjoitettujen tavoitteiden ja kunnan työntekijöiden toimintamallien välillä ristiriitoja ja minkälaisia merkityksiä kunnan työntekijät antavat kestäväälle kehitykselle ja ympäristöasioiden edistämiselle?

Tällä viitekehyksellä ympäristökysymyksiä tarkastellaan sosiaalisten toimijoiden, kuten kansalaisjärjestön, ympäristöliikkeen, paikallisyhteisöjen, sekä yksittäisten kansalaisten ja kotitalouksien näkökulmista (Kallinen ym. 2012, 28). Sosiaaliset tekijät ja politiikanteko muodostavat kentän ja tässä tutkielmassa se voitaisiin rinnastaa muun muassa kunnan muodostamaan instituutioon ja yksittäisten kansalaisten välisiin suhteisiin.

Poliittisen ekologian näkökulmasta on oleellista huomata, että näillä ennalta mainituilla toimijoilla voi olla keskenään hyvinkin erilaisia ja ristiriitaisia tapoja hahmottaa ympäristökysymyksiä, luonnonvarojen käyttöä ja ympäristön merkityksiä ylipäättään (Lemos & Agrawal 2006, 298). Näihin mahdollisiin ristiriitoihin haluan juuri kiinnittää huomiota omassa tutkielmassani, kun vertailen hallinnollisia tavoitteita ja tavoitteita yksittäisten kunnan työntekijöiden arkisiin valintoihin ja ajatuksiin ympäristöasioista.

Poliittinen ekologia tarjoaa antropologeille tapoja ymmärtää, minkälaisia erilaisia valtasuhteita muodostuu ihmisen vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa (Biersack 2006). Lisäksi poliittinen ekologia pyrkii ymmärtämään, miten paikalliset ilmiöt – kuten paikallinen ympäristön huomioiminen – kietoutuu osaksi laajempaa, globaalia kokonaisuutta (Biersack 2006). Tähän pyrin itsekkin tässä tutkielmassa tarkastelemalla yksilön, kunnan ja globaalien säännösten suhdetta toisiinsa. Poliittisen ekologian mukaan valtiolla, sen erilaisilla kehitysohjelmilla, yrityksillä ja kansalaisjärjestöillä on erityinen rooli ympäristönmuutoksissa (Lounela, 2012, 390).

Esimerkiksi maailmanlaajuinen ympäristökriisi osoittaa, että yhteiskunnat eivät pysty säätelemään täysin itseään vaan voivat tuhota oman olemassaolonsa ekologisia edellytyksiä (Eriksen, 2004, 261). Myös pienimuotoisia ympäristökriisejä on esiintynyt historiassa, kuten Lähi-idän aavikoituminen metsähakkuiden ja ylilaiduntamisen seurauksena (Eriksen, 2004, 261). Nämä tilanteet voidaan kuitenkin Eriksenin mielestä nähdä jatkuvana ja tärkeänä vuorovaikutussuhteena yhteiskunnan ja ympäristön välillä.

Ympäristönmuutokset ovat merkittäviä muutoksia poliittisen ekologian näkökulmasta. Ympäristömuutoksilla tarkoitetaan ilmastomuutosta, ympäristötuhoja, metsien katoja ym. (Lounela, 2012, 402). Poliittisessa ekologiassa painotetaan erilaisten toimijoiden (valtio, kansalaisjärjestöt jne.) valtasuhteita näissä erilaisissa ympäristönmuutoksessa, mutta myös paikalliset ihmiset voivat vaikuttaa erilaisin tavoin ympäristöönsä (Lounela, 2012, 402). Siitä on myös kyse tässä tutkielmassa, kun tarkastellaan, miten iso toimija eli kunta ja paikallinen ihminen eli kuntalainen vaikuttavat ympäristöönsä omilla toimillaan.

Antropologian perinteeseen on kuulunut tutkimus erilaisista yhteisöistä, jotka ovat kiinteässä suhteessa ympäristöönsä (Lounela, 2012, 403). Lounela tuo myös esille, että nykyään sekä erilaiset yhteisöt, että ympäristöt voivat olla globaaleja tai jopa virtuaalisia. Tästä syystä antropologia on

tärkeää poliittiselle ekologiselle, ja toisin päin (Lounela, 2012, 403). Antropologian ja etnografisen tutkimuksen vahvuus on nimittäin paikan ja mikrotason ymmärryksessä niin yksittäisenä asiana, kuin myös osana laajaa kokonaisuutta (Lounela, 2012, 403). Tässä tutkielmassa haluan nimenomaan ymmärtää yksilön yksittäistä toimintaa osana laajempaa kokonaisuutta, eli paikallista toimimista osana globaaleja tavoitteita.

2.4 Yksilön luontosuhde ja arvot

Luontosuhteella tarkoitetaan yksilön tai yhteisön ja luonnon välisen vuorovaikutuksen kokonaisuutta, jota voidaan tarkastella esimerkiksi ympäristöherkkyyden, arvojen, tietojen, toiminnan, kehon toimintojen tai ekologian kautta (Kokkonen, Nikodin & Viberg 2013, 27). Tutkielmani aineistossa nousee esille erityisesti ihmisten arvot, tiedot ja toiminnot. Ihmisen erilaiset tavat kokea ja suhtautua luontoon ovat jaettu kolmeen kategoriaan. Ne ovat tekniikkakeskeinen, ihmiskeskeinen ja luontokeskeinen asenne (Vilkka 1993, 89).

Tekniikkakeskeisessä luontosuhteessa luonto nähdään resurssina tai raaka-aineena, joka toimii välineenä ihmisten pyrkimyksien saavuttamisessa (Vilkka 1993, 91). Vilkka jatkaa, että tekniikkakeskeisen luontosuhteen tausta löytyy kristinuskosta: vanhan testamentin luomiskertomuksessa korostuu ihmisen hallinta ja valta luontoon. Sieltä pohjautuu myös nykypäivän länsimainen välineellinen suhtautuminen luontoon ja ympäristöhallintaan (Vilkka 1998, 91). Se ilmenee erityisesti luonnonvarojen käytössä ja kulumisessa. Tekniikkakeskeiseen asenteeseen liittyvät erityisesti luonnon muutokset ja tarve hallita luonnonvaroja ja kulutusta – esimerkiksi ympäristötavoitteet.

Ihmiskeskeisessä luontosuhteessa puolestaan ihmisten väliset suhteet säätelevät ja arvottavat luonnon ja eläinten kohtelua (Vilkka 1993, 95). Vilkkan mukaan eettisissä kysymyksissä on kyse ihmisten omaisuudesta ja hyvinvoinnista, eikä niinkään eläimistä tai luonnosta itsestään. Ihminen siis arvottaa luontoa siitä saamiensa kokemusten ja kulttuuristen arvojen kautta. Haastatteluaineistostani nousi selvästi esille, että ihmisten kunnioittava suhtautuminen luontoon liittyi vahvasti heidän elämän aikana tapahtuneisiin positiivisiin ja merkityksellisiin luontokokemuksiin. Lisäksi nimenomaan suomalaisen ympäristön ja luonnon erityisyyttä korostettiin.

Arvot olivat tärkeässä roolissa luontosuhdetta käsiteltäessä. Ihmiskeskeisessä luontokäsityksessä arvoilla onkin vahva yhteys aina ihmisiin (Vilkka 1993, 95). Kolmannessa kategoriassa eli luontokeskeisessä asennoitumisessa huomioidaan luonto kokonaisuudessaan, eli myös luonnon ei-inhimilliset olennot (Vilkka 1993, 101). Tässä asenteessa korostuu kunnioitus elämää kohtaan ja ajatus siitä, että kaikki elollinen on arvokasta. Luontokeskeinen näkemys korostaa erityisesti luonnon monimuotoisuutta ja eheyttä (Vilkka 1993, 101).

Salonen korostaa väitöskirjassaan nimenomaan sitä oletusta, että ihmisen arvoilla ja asenteilla on vahva yhteys hänen käyttäytymiseen (2010, 3). Tutkielman aineistossa ympäristöön ja luontoon liittyvät arvot olivat monelle informantille merkityksellisiä ja juuri luontoon liittyvät arvot vaikuttivat ohjaajan heidän valintojaan ja käytöstään. Arvot yleisestikin ovat tärkeässä roolissa silloin, kun tarkastellaan inhimillistä käyttäytymistä (Salonen 2010, 54). Salonen jatkaa, että ihmiset perustelevat omia valintojaan arvolähtökohdista käsin, sekä elävät arvopäämäärien täyttämässä maailmassa. Vaikka tässä tutkielmassa en tarkastele niinkään käyttäytymismalleja, silti ne liittyvät vahvasti arkisiin ympäristövalintoihin ja kestävä kehityksen toteutumiseen arvonäkökulmasta.

2.5 Ympäristökriisit ja luontosuhteen muutokset

Uusi huomio on, että erilaiset ympäristökriisit ja -muutokset pakottavat ihmisiä miettimään vastuullisuutta luonnosta uudella tavalla. Nämä ympäristönmuutokset ovat osa nykypäivää ja niitä ovat ilmastonmuutos, ympäristötuhot, luonnonmetsien katoaminen maapallolta, merten korallien ja rannikkojen mangrovemetsien häviäminen sekä aavikoituminen (Lounela 2012, 402).

Lisäksi yhteiskunnan ja yksilöiden arvomaailma on muuttunut. Ei-aineellisten arvojen lisäksi ympäristöarvojen merkitys on lisääntynyt (Cotgrove & Duff, 1981 91–107). Tämä arvomaailman muutos johtuu ihmisten lisääntyneestä tietoisuudesta luonnon kestokyvyn rajoista (Mikkola 2003, 20–21). Mikkolan mukaan ihmisen ja luonnon välinen suhde on muuttunut enemmän ympäristöä kunnioittavampaan suuntaan. Lisäksi ajatus ihmisen asemasta luonnon herrana on saanut kritiikkiä, samoin kuin taloudellisten arvojen asettaminen ympäristön edelle (Mikkola 2003, 21).

Hanniganin (1995, 2-3) mukaan ympäristöllinen huoli ei ole jatkuva, vaan se muuttuu ja aaltoilee yhteiskunnan yleisen ilmapiirin mukaan. Tällä Hannigan tarkoittaa sitä, että ympäristöhuolet eivät itsessään ole aineellisia asioita, vaan ihmiset ja erilaiset organisaatiot luovat ja nostavat niitä pintaan. Esimerkkinä Hannigan käyttää ilmansaastetta, joka tulee huolenaiheeksi vasta siinä

vaiheessa, kun joku määrittelee sen ympäristölle haitalliseksi tekijäksi. Tällä hetkellä huoli ilmastonmuutoksesta, kestävät valinnat ja vastuullisuus ovat todella ajankohtaisia teemoja yhteiskunnassamme.

Ympäristöhuolia voi Hanniganin mielestä verrata sosiaalisiin ongelmiin, kuten lapsuusiän ylipainoon, kodittomuuteen, nuorisorikollisuuteen tai aidsiin. Oleellinen kysymys onkin, miksi juuri tietynlaiset asiat nousevat yhteiskunnan mielestä ongelmalliseksi ja miten niitä voidaan ratkoa (Hannigan, 1995, 3). Toisaalta Vilka (1993, 26) määrittelee ympäristöongelman olevan inhimillistä elämää häiritsevä tai haittaava tekijä. Jos käsitettä tarkastelee luontokeskeisestä tulokulmasta, määritelmä pitää sisällään koko maapalloa uhkaavia tekijöitä. Tässä tutkielmassa tarkastellaan muun muassa maapallon kestävyyyteen liittyviä haasteiden ratkomista kestävä kehityksen tavoitteiden kautta.

2.5.1 Ympäristövastuullisuus ja kansalaisuus

Ympäristövastuulla tarkoitetaan yksilön tai yhteisön pyrkimyksiä toimia ympäristön kannalta parhaalla mahdollisella tavalla (Kokkonen ym. 2013, 14). Kokkonen jatkaa, että näihin pyrkimyksiin vaikuttaa oma pätevyys ja toimintaympäristön tarjoamat mahdollisuudet. Tutkielman kontekstissa toimintaympäristö on työpaikka, eli kunnan tarjoamat mahdollisuudet. Yksilön etiikka on inhimillinen piirre ja ympäristövastuullisuuteen vaikuttavat nimenomaan yksikön etiikka ja eettinen luontosuhde (Vilka 1993, 11)

Kestävään kehitykseen vaikuttaa paljon se, kuinka taloudellinen ja muu yhteiskunnan kehitys edistävät maan asukkaiden hyvinvointia (Valtioneuvoston kanslia 2017). Sen mukaan myös oleellinen edellytys ekologisen kestävyuden edistämiseksi ja sen yhteiskunnalliselle hyväksyttävyydelle on kansalaisten perushyvinvointi. Tässä kontekstissa informantit ovat sekä organisaation työntekijöitä, että samaan aikaan tavallisia kansalaisia.

Ylhäältä päin tulevien globaalien tavoitteiden olisi tarkoitus ohjata työntekijöiden käytöstä ja valintojaan työpaikalla, mutta he ovat samaan aikaan silti yksilöitä, jotka seuraavat myös arvojaan ja omaa sisäistä tahtotilaa vaikuttaa ympäristöasioiden edistämiseen. Kansalaisilla, eli ihmisillä on omat henkilökohtainen suhde luontoon ja tuleviin sukupolviin, jotka vaikuttavat ympäristövastuullisuuteen (Kokkonen ym. 2013, 14).

Kansalaisuutta voidaan määritellä usealla eri tavalla sen kontekstista ja näkökulmasta riippuen (Kurki & Nivala 25, 2006). Yksinkertaisimmillaan sillä tarkoitetaan yksilön jäsenyyttä yhteisössä. Antropologiassa kansalaisuutta tarkastellaan yleensä yksilön kuuluvuutena poliittiseen yhteisöön ja Lazar (2013, 2-4) esittääkin, että kansalaisuuden antropologia on syntynyt poliittisen antropologian pohjalta. Kansalaisuus on ymmärretty antropologiassa 1960-luvun jälkeen nimenomaan poliittisen toiminnan ja osallistumisen kautta, jossa keskiössä ovat muutos ja prosessit (Lazar 2013, 4). Lisäksi kansalaisuutta tarkastella siihen voidaan liittää myös näkökulmia valtiosta tai etnisyydestä.

Vaikka en tutki kansalaisuutta käsitteenä, niin kansalaisuus ja kansalaisten osallisuus nousevat usein esille tarkastellessa kestävä kehityksen tavoitteita. THL (2017) on määritellyt kansalaisten osallisuuden tarkoittavan tunnetta, joka syntyy, kun ihminen on osallisena jossakin yhteisössä esimerkiksi opiskelun, työn, harrastus- tai järjestötoiminnan kautta. Osallisuudella tässä tutkielmassa tarkoitetaan erityisesti osallisuutta työyhteisössä ja mahdollisesti myös informanttien osallisuutta muissa toiminnoissa heidän vapaa-ajallaan. Osallisuus ilmenee yhteisöissä jäsenten arvostuksena, tasavertaisuutena ja luottamuksena ja erityisesti mahdollisuutena vaikuttaa asioihin omassa yhteisössä (THL 2017).

2.5.2 Suomalainen ympäristöherätys

Suomalaisen ympäristövastuun taustat ovat valtion teollistumisajassa 1960-luvulla (Joutsenvirta, Halme & Mäkinen, 2011, 12). Teollistuminen oli tuonut mukanaan ympäristöongelmia erityisesti yritysmaailmassa, johon myös kansalaisten tietoisuus heräsi. Jälkikäteen voidaankin puhua 1960–1970-lukujen suomalaisesta ympäristöherätyksestä, joka lisäsi uusia ympäristölainsäädäntöjä erilaisia organisaatioita kohtaan (Joutsenvirta ym. 2011, 12). Erityisesti 1980-luvulla laadittiin paljon erilaisia ympäristöasioihin liittyviä standardeja, oppaita, työkaluja ja järjestelmiä, joita suunnattiin varsinkin yrityksille (Joutsenvirta ym. 2011, 12). Nämä ovat pohjana myös tämän hetkisille ympäristösäännöksille ja ekologisen kestävyuden virallisille tavoitteille.

Vaikka ympäristövastuu ja ekologinen kestävyys koettiin uudella tavalla tärkeäksi paikallisesti, tärkein syy virallisen ympäristöhallinnon- ja politiikan syntyyn on ollut kuitenkin kansainvälisen, eli globaalin esimerkin seuraaminen (Kautto, 2011, 175). Suomalaisen ympäristöherätyksen aikana ympäristö politisoitui, eli se joutui erilaisten poliittisten mielipiteiden pelikentäksi (Kautto, 2011, 175). Kautton mukaan tähän perustuu myös julkisen vallan ympäristöpolitiikka, erilaiset kestävä kehityksen raamit ja esimerkiksi ympäristöministeriöllä on suuri merkitys. Ympäristöhallinnon

syntyminen tarkoitti sitä, että julkinen valta otti uudenlaisen vastuun ympäristön tilasta (Haila & Jokinen, 2001, 34). Julkisella vallalla tarkoitetaan kuntia ja valtiota. Ympäristön tila muodostui siis uudeksi julkisen politiikan ulottuvuudeksi.

2.6 Kestävä kehitys käsitteenä

Kestävän kehityksen käsite on syntynyt vuonna 1980, kun se on ollut julkisessa keskustelussa ensimmäistä kertaa. Vuonna 1980 kun Kansainvälinen luonnonsuojeluliitto IUCN (Union for the Conservation of Nature), WWF (World Wide Fund for Nature) ja UNEP (United Nations Environmental Programme) julkaisivat teoksen World Conservation Strategy ja sitä kautta käsitteestä tuli osa julkista keskustelua (Salonen 2010, 21.) Tämän jälkeen käsite on vakiintunut ja sitä voidaan hahmottaa monesta eri näkökulmista.

Kestävällä kehityksellä tarkoitetaan maailmanlaajuisesti, alueellisesti ja paikallisesti ohjattua muutoshakuista toimintaa, jonka tarkoitus on turvata nykyisille ja tulevaisuuden sukupolville hyvät mahdollisuudet elämään (Niemenmaa & Turtiainen & Soppi, 2010, 8). Lisäksi tämä määritelmä koostuu ekologisesta, taloudellisesta, sosiaalisesta ja kulttuurisesta ulottuvuudesta. Tässä tutkielmassa tulen keskittymään ekologiseen ulottuvuuteen eli ekologiseen kestävyys tarkastelemiseen.

Kestävä kehitys on ollut prosessina ensimmäistä kertaa käsittelyssä Yhdistyneiden Kansakuntien Brundtlandin komissiossa 1987 (Ympäristöministeriö 2013). Komission työn seurauksena syntyi prosessi, joka on näiden vuosikymmenten aikana edennyt valtioissa, kunnissa ja globaalisti. Nykyään puhutaan kestävän kehityksen politiikasta, joka on kehittynyt jatkuvasti ja tällä hetkellä se on kattava ja monipuolinen kokonaisuus (Ympäristöministeriö 2013).

2.6.1 Kestävän kehityksen globaali ja kansallinen kehitys

Yhdistyneiden kansakuntien (YK) on määritellyt kestävällä kehitykselle selkeät kansainväliset päämäärät: poistaa kehitysmaitten köyhyys ja alikehittyneisyys, estää ympäristön ja luonnon tuhoutumisen jatkuminen, sekä turvata tuleville sukupolville mahdollisuudet hyvinvointiin (Malaska, 1994, 1). Ekologinen kestävyys on luonnon monimuotoisuuden ja ekosysteemien jatkuvuuden varmistamista ja ihmisten toiminnan huomioimista niin, että luonnon kestävyys ei rasitu ilmansaasteiden tai luonnonvarojen liikakäytön vuoksi (Lahti & Rönkä, 2006). Ekologisesti

kestävä kehitys asettaa reunaehdot pitkä tähtäimiselle taloudelliselle toiminnalle, koska toiminnan täytyy tukea yleistä hyvinvointia ja ylläpitää ekologisia ratkaisuja taloudessa (Malaska 1994, 3).

Monet kestävän kehityksen perushaasteet ovat luonteeltaan maailmanlaajuisia, jonka vuoksi ihmisen käyttäytymistä arvioivan tarkastelunäkökulmankin on huomioitava sekä paikallinen, että globaali toiminta (Salonen, 2010, 77-78). Esimerkiksi maapallon ilmaston muuttuminen on globaali ongelma, koska millään valtiolla tai kansalla ei ole omaa ilmakehää (Malaska, 1994, 3). Malaskan mukaan tilannetta täytyy myös hoitaa maailmanlaajuisella toiminnalla, eli yhteisöllisillä muutoksilla. Jokaisen yksilön yksittäinen haitta tai sen eteen tehtävä muutos on pieni, mutta näiden yksilöiden yhteisvaikutus on suuri, jolloin vastuu täytyy jakaa kollektiivisesti (Malaska, 1994, 3).

Tällä hetkellä puhutaan paljon AGENDA2030:sta ja sen yhteydessä asetetuissa tavoitteesta. Kyseessä on tällä hetkellä voimassa oleva kehitysohjelma, jota esimerkiksi Suomessa noudatetaan. AGENDA30-tavoitteet hyväksyttiin YK:n yleiskokouksessa syyskuussa 2015 ja tämänhetkinen kehitysohjelma on voimassa vuoteen 2030 saakka (YK-liitto 2017). Päättävöitteitä on 17 ja ne muodostavat kattavan kokonaisuuden kulttuurisista, ekologisista, sosiaalisista ja taloudellisista tavoitteista. Päättävöitteiden lisäksi kehitysohjelmalla on 169 alatavoitetta (YK-liitto 2017).

Suomen – kuten muidenkin YK:n jäsenmaiden – kestävän kehityksen tavoitteet ovat YK:n yleiskokouksessa vuonna 2015 määritettyjä universaaleja tavoitteita. Niistä pohjautuvat nämä meitä kaikkia koskevat kestävän kehityksen tavoitteet, kuntalain pykälät ja kuntien tavoitteet. Siksi ne on hyvä hahmottaa niin itsensäkin, tämän tutkielmankin kannalta. Universaaleilla tavoitteilla tarkoitetaan, että ne kuuluvat meille kaikille: valtiolle, kunnille, yrityksille, kouluille, sinulle ja minulle (Ympäristöministeriö 2013).

2.6.2 Globaalista lokaalia: ympäristölainsäädäntö Suomessa

Jos kestävää kehitystä tarkastelee globaalien tavoitteiden näkökulmasta eli Rion prosessin etenemisestä, paikallista toimintaa on pidetty siinä koko ajan merkityksellisessä roolissa. Esimerkiksi Brugmannin (1996, 363) mukaan kestävän kehityksen on sanottu kaatuvan tai mukautuvan juuri paikalliseen toimintaan. Tämän tutkielman näkökulmasta paikallista toimintaa edustaa erityisesti kuntaorganisaatio ja sen työntekijät. Kunnalle kestävän kehityksen tavoitteet määräytyvät ensisijaisesti kuntalaista.

Kuntalaki on Suomen kuntien toimintaa säätelevä yleislaki, jonka tavoite on vahvistaa kuntien itsehallinnollista asemaa (Heuru 2001, 40). Kuntalaki pohjautuu yksilöllisyyden ja moniarvoinisuuden hyväksymiseen ja se antaa jokaiselle kunnalle laajan vapauden päättää omasta hallinnostaan, taloudesta ja toiminnastaan (Heuru 2001, 40). Kuntalain tarkoituksena on, että kunta edistää asukkaidensa hyvinvointia ja alueensa elinvoimaa, sekä järjestää asukkailleen palvelut taloudellisesti, sosiaalisesti ja ympäristöllisesti kestäväällä tavalla (Finlex 2015).

Julkisen sektorin yhteiskuntavastuuseen liittyy vahvasti lakisääteisyys ja normien säätelemä toimintaympäristö (Järvinen, 2004). Rahoitus tulee budjetin kautta ja toiminta on pyritty rakentamaan hyvin samankaltaiseksi valtakunnallisesti. Lisäksi laissa on ennalta määrätty keitä palvelut koskevat, eikä julkisella sektorilla ole tästä johtuen mahdollisuutta vaikuttaa asiakaskuntaansa, niin kuin esimerkiksi yrityksillä voi olla (Järvinen, 2004).

Järvinen jatkaa, että säädetyt toimenpiteet täytyvät myös hoitaa kuntatasolla, koska kunnalla ei ole valtuuksia lakkauttaa näitä toimia itsenäisesti. Tämän vuoksi kuntatasolla voidaan ajatella olevan vakaat toimintatavat, jotka mahdollistavat pitkäjänteisen suunnittelun ja keskittymisen toimenpiteiden toteuttamiseen (Järvinen, 2004). Tätä ajatusmallia voisikin hyödyntää myös kunnan kestävä kehityksen periaatteita suunniteltaessa ja toteuttaessa. Siksi on kiinnostavaa tarkastella juuri kunnassa tehtävää työtä ympäristöasioiden eteen. Julkisen vallan velvollisuutena on toimia niin, että kansalaisten oikeus terveelliseen ympäristöön toteutuu ja että heillä on mahdollisuus vaikuttaa omaa elinympäristöä koskevaan päätöksentekoon (Salonen, 2010, 77).

Kuntien tärkein sidosryhmä on kunnan asukkaat eli kuntalaiset. He ovat tutkitusti kiinnostuneita kaupunkiympäristönsä tilasta: esimerkiksi ilman ja veden laadusta, sekä lähiluonnosta (Lukin 2006, 126). Kun ympäristöongelmat ovat viime vuosina globalisoituneet, myös kuntalaisia kiinnostavat yhä enemmän ympäristövaikutukset, jotka aiheutuvat kuntaorganisaation toiminnasta (Lukin 2006, 127). Ylipäätään kansalaisten osallistuminen yhteiskunnallisiin asioihin on tärkeää, jopa vaatimus asioiden kehittämisen kannalta (Haila & Levins, 1992, 319). Kansalaisten osallistuminen ympäristöasioihin on ollut aikaisemmin vain keino, mutta tällä ekologisen kriisin aikakaudella se on tavoite.

3. KENTTÄTYÖ JA ETNOGRAFINEN AINEISTO

Tässä luvussa kuvailen aineistoani ja perustelen tutkielmani menetelmävalintoja. Kuvailen tutkimukseni kenttää, rajausta ja ylipäättään etnografista tutkimusotetta. Tutkielmani koostuu useasta aineistosta: hallinnollisista tavoitteista, havainnointikokemuksesta, sekä haastatteluista. Aineistot ovat keskenään erilaisia ja tulen tarkastelemaan niiden suhdetta monipuolisesti toisiinsa. Käytän etnografista tutkimusotetta aineistoni analyysissä, koska se mahdollistaa monipuolisesti tutkittavan ilmiön eritasoisen kuvauksen ja erilaisten aineistojen käyttämisen (Ylilahti 2013, 12).

Hallinnolliset tavoitteet ovat löydettävissä kunnan Internetsivuilla ja niihin lukeutuvat sekä kestävän kehityksen tavoitteet, että kunnan omat ympäristötavoitteet. Tarkastelen ja analysoin niitä, sekä peilaan niistä nousevia teemoja tekemiini haastatteluihin ja havaintoihin. Olin lisäksi osallistujana havainnoimassa kunnan ympäristöhallintatyöryhmän kokouksessa, josta tein muistiinpanoja. Tein myös kahdeksan teemahaastattelua. Keräsin suurimman osan aineistostani toukokuussa 2017. Tuolloin osallistuin työryhmän kokoukseen ja haastattelin viittä eri kunnan palveluksessa olevaa informanttia. Loput haastattelut tein syys-lokakuussa 2017.

3.1. Tutkimusmetodina etnografia

Etnografiaa on määritelty usealla eri tavalla ja sen luonnehdinta on haastavaa, mutta Marja-Liisa Honkasalon (2013, 441) mukaan sille voidaan määrittää tunnuspiirteitä. Nämä tunnuspiirteet ovat konteksti, merkitys, kenttätöskentely, sekä lopulta vielä kirjavan ja tiheän kuvauksen tuottaminen. Usein etnografialla voidaan viitata juuri erilaisten tutkimusmenetelmien monipuolista käyttöä, joiden avulla päästään mahdollisimman tarkkaan ja monisävyiseen kulttuurisen ilmiön tai sosiaalisen todellisuuden kuvaamiseen (Lappalainen 2007, 9).

Pohjimmiltaan kuitenkin havainnointi ja siitä saatu aineisto tekevät etnografiasta etnografiaa. Sitä täydennetään ja rikastutetaan haastatteluilla, sekä muilla tutkielmaan sopivilla aineistolajeilla (Huttunen 2010, 43). Osallistuvassa havainnoinnissa tutkija osallistuu informantin joka päiväiseen elämään ja on siinä tietyn aikaa mukana - toisinaan pitkiäkin ajanjaksoja (Hammersley & Atkinson 1995, 2, 175). Tutkija havainnoi kaikkia ympärillä tapahtuvia asioita: hän kuuntelee mitä puhutaan, seuraa vuorovaikutustilanteita ja kyselee kysymyksiä. Käytännössä tutkija kerää dataa kaikesta, mikä kietoutuu tutkimusongelman ympärille. Etnografia onkin yksi sosiaalitieteiden tyypillisimmistä laadullisista tutkimusmenetelmistä. (Hammersley & Atkinson 1995, 2).

Toisaalta etnografia on myös tarkkaa kuvausta ja monipuolista analysointia tutkittavasta kohteesta. Sen avulla pyritään muodostamaan mahdollisimman kirjava ja monipuolinen tarkastelu tutkittavasta asiasta, jota antropologi Clifford Geertz kutsuu tiheäksi kuvaukseksi teoksessaan ”The Interpretation of Cultures” (Geertz 1973). Geertzin mukaan tiheä kuvaus saadaan tarkoista kenttämuistiinpanoista, haastatteluaineistoista ja ilmiöön liittyvistä raporteista, virallisista dokumenteista ja taustatiedoista. Tällöin tutkivaa asiaa on tarkastelu monista eri näkökumista, jotka on saatu erilaisista aineistoista. Tähän pyrin myös tässä tutkielmassa. Hyödynnän erilaisia aineistoja, jolloin saan mahdollisimman monipuolisen kuvauksen ekologisen kestävyysmuotoutumisesta ja toteutumisesta arjen työelämässä.

Tarkan kuvauksen saavuttamiseksi tutkija kirjoittaa usein myös kenttäpäiväkirjaa ja muistiinpanoja, joihin tutkija kuvaa tekemiään havaintoja (Grönfors 2011, 80). Grönfors kuvailee kenttäpäiväkirjan toimivan lähinnä asiakirjana, joka kuvailee tutkimusprosessia kokonaisuudessaan. Kenttäpäiväkirja ja muistiinpanot ovatkin tavallisimmista etnografisessa tutkimuksessa käytetyistä aineistoista (Hammersley & Atkinson 1995). Tässä tutkielmassa osallistuva havainnointi on toteutettu lyhytjaksoisesti osallistumalla muutaman tunnin kokoukseen. Myös kenttäpäiväkirja on käsitteenä tässä tutkielmassa harhaanjohtava, joten puhun enemmän kentällä kerätyistä muistiinpanoista, joita kirjoitin havainnointitilanteessa.

Yhteenvetona voidaan todeta, että monipuoliset aineistot tekevät etnografiasta erityisen ja hedelmällisen. Monipuolisilla aineistoilla pyritään muodostamaan mahdollisimman kirjava kokonaisuus. Esimerkiksi tutkijan tekemät havainnot ja kokemukset kentältä ovat usein hyödyllisiä haastattelujen näkökulmasta (Mietola 2007, 176) Mietolan mukaan erityisesti havaintojen kautta kiinnittää huomioita uusiin asioihin ja mieleen syntyy kysymyksiä, joita voi esittää informanteille haastattelutilanteissa. Pelkän haastatteluaineiston perusteella niitä ei välttämättä olisi oivaltanut ollenkaan.

3.2 Etnografia organisaatioissa

Etnografiaa yhdistetään usein ensimmäisenä vieraisiin mantereisiin ja kulttuureihin, mutta sitä voi toteuttaa missä vain - esimerkiksi myös organisaation tai instituution sisällä, kuten tässä tutkielmassa tehdään kuntaorganisaatiossa.

Yksi esimerkki institutionaalisesta etnografiasta on koululaitos. Kuntaa voidaan organisaationa

hahmottaa saman tapaisena organisaatiotutkimuskenttänä – siellä pätevät yhteiset säännöt, yhteiskunnan tavoitteet, ennalta määrätty toiminnan sisällöt ja sitä edistävät ammatillaiset (Gordon & Lahelma 2007). Tässä tutkielmassa täytyy huomioda kuitenkin se, että vaikka kunta on työnantajaorganisaationa kaikille informanteille sama, niin työntekijät ovat hyvin heterogeenisiä. Esimerkiksi ammatti- ja koulutustaustat vaihtelevat valtavan paljon, toisin kuin esimerkiksi koululaitoksen tarkastelussa.

Minun organisaatiotutkimuskentäksi valikoitui suomalainen Pohjois-Uudellamaalla sijaitseva kunta. Kyseessä on kasvava radanvarsikaupunki, joka on vetovoimainen erityisesti sen sijainnin vuoksi. Kaupunki sijaitsee lähellä pääkaupunkiseutua, hyvien kulkuyhteyksien varrella. Lisäksi tutkielmani kunta on lähes 47 000 asukkaan kaupunki ja kaupunki työllistää noin 3000 eri alojen osaajaa. Se on panostanut kestävä kehityksen tavoitteisiin ja kestävät arvot tuntuvat näkyvän kaikilla toimialoilla. Kyseinen kunta on myös osana erilaisia kestävä kehityksen valtakunnallisia verkostoja, joissa tavoitellaan muun muassa hiilineutraalisuutta ja globaalisti kestävä kulutusta vuoteen 2050 mennessä.

Työelämässä tehdyn etnografian aikana esille nousee erityisesti organisaation oma toimintakulttuuri. Suomalaiset kunnat noudattavat hallinnollisia lakeja ja säädöksiä. Työnantajaorganisaatioina niillä on usein omat normit ja toimintamallit, jotka luovat organisaation toimintakulttuuria (Saloranta 41, 2017). Yksi löytämäni esimerkki organisaation toimintakulttuurista on se, että ”kunta on savuton työpaikka”. Tällöin kaikilta kunnan työntekijöiltä oletetaan samanlaista käytösmallia asian suhteen - työntekijät eivät käytä tupakkatuotteita työaikana.

Edellä mainittu esimerkki kertoo vain organisaation terveyden edistämiseen ja sosiaalisiin toimintamalleihin liittyvästä toimintakulttuurista, mutta samanlaisia malleja oli havaittavissa myös ympäristönäkökulmista. Aineistossa nousi esille esimerkiksi ekologisiin arkikäytäntöihin liittyvää kunnan toimintakulttuuria. Kaikkien työntekijöiden oletettiin käyttävän sähköä maltillisesti ja vähentävän paperiroskaa. Näistä esimerkeistä lisää aineistoluvussa.3.2.1 Tutkimuskentän hahmottuminen

Kun olin saanut tutkimussuunnitelmani valmiiksi, kontaktoin sähköpostilla alkuvuodesta 2017 kunnan ympäristöyhdyshenkilöä. Hän toimii myös kunnan kestävä kehityksen projektipäällikköä. Toivon hänen kiinnostuvan tutkielmani aiheesta ja kenties suostuvan haastateltavaksi. Toivoin myös, että hänen avullaan saisin ideoita aineistonkeruuprosessiini ja mahdollisesti myös muita

informantteja. Ilokseni ennakko-odotukseni osoittautui oikeaksi. Hän innostui tutkielmastani ja lopulta hänestä tuli avaininformanttini.

Sähköpostiviestittelyn jälkeen sovimme tapaamisen avaininformantin kanssa huhtikuun alkuun. Tapasimme hänen työpaikallaan, kunnan ympäristökeskuksessa. Keskustelimme tapaamisen aikana tutkielmani taustoista ja tavoitteista. Hän myös kertoi omasta taustastaan sekä työn, että henkilökohtaisen elämän näkökulmista. Keskustelimme paljon ympäristöasioista yleisesti, kunnan kestävästä kehityksestä, sekä omista ajatuksistamme aiheiden ympärillä.

Avaininformantti esitteli minulle erilaisia ympäristöön ja kestävään kehitykseen liittyviä esitteitä, joita on painettu kunnalle vuosien varsilta. Esitteet olivat tarkoitettu pitkälti tiedotteiksi ja ohjeistuksiksi ympäristöasioihin, sekä välineiksi ympäristökasvatukseen. Sain niitä myös mukaani, jotta voisin tarkastella niitä tutkielman tekemisen yhteydessä. Keskustelumme oli hyvin vapaamuotoista. Kirjoitin kuitenkin alustavia alustavia muistiinpanoja. Hyödynsin muistiinpanoja erityisesti omassa tiedonhaussani, sekä jonkin verran haastatteluissa.

Alusta asti avaininformanttini oli todella kiinnostunut ajatuksistani ja tutkielmastani, sekä kannusti ja auttoi minua löytämään mahdollisia haastateltavia. Lisäksi hän ehdotteli erilaisia kunnan ympäristötapahtumia, joissa voisin suorittaa havainnointiosuuteni. Tutkielman taustoittamisen ja aineistonkeruuni kannalta oli erittäin motivoivaa ja eteenpäin vievää, että minulla oli hyvä linkki kunnan ympäristöasioihin ja työntekijöihin. Hänen kauttaan pääsin lopulta mukaan ympäristöhallintatyöryhmän kokoukseen, jossa käsiteltiin kestävä kehityksen teemoja ympäristöhallinnan näkökulmasta. Työryhmän kokouksessa oli lisäksi seitsemän osallistujaa, joista haastattelin lopulta viittä henkilöä.

Kaupunginjohtaja on nimennyt erityisen ympäristöhallintaryhmän koordinoimaan kunnan ympäristöhallintatyötä. Ryhmä kokoontuu muutaman kerran vuodessa. Työryhmässä on edustajia kunnan eri yksiköistä ja siinä on erityisesti huomioitu ympäristövaikutusten kannalta merkittävimmiksi koetut yksiköt.

Kokouksen tavoitteena oli keskustella yhteisesti ympäristöhallintaan liittyvistä asioista ja ekologiseen kestävyyteen liittyvistä teemoista. Kokouksessa oli lisäksi seitsemän osallistujaa ja se kesti hieman yli kaksi tuntia. Kokouksen alussa esittelin itseni ja kerroin taustan sille, miksi olen

osallisena kokouksessa. Samalla avaininformanttini kannusti kokoukseen osallistujia lupautumaan minulle haastateltavaksi, mikäli he olisivat kiinnostuneita aiheesta.

Alun esilläolon jälkeen roolini oli vain kuunnella hiljaa ja seurata kokouksen etenemistä. Tein muistiinpanoja havainnoistani ja kuulemistani keskusteluista. Kokouksen aikana käsiteltiin erilaisia tulevia organisaatiomuutoksia, kärkiryhmähankkeita ja tiedonkulun kehittämistä. Ekologinen kestävyys ja ympäristöasiat olivat keskeisessä roolissa läpi kokouksen ja niistä keskusteltiin eri näkökulmista.

3.3 Etnografinen havainnointi kentällä

Antropologien kentät eivät ole enää vain perinteisiä pitkiä tutkimusmatkoja vieraissa kulttuureissa, vaan kentistä on tullut paljon monimuotoisempia (Robben & Sluka 2007, 2.) He painottavat, että antropologian kenttiä voidaan tänä päivänä tutkia kaikkialla, missä vain on ihmisiä tai ihmisyhteisöjä. Tutkimuksen konteksti on noussut tärkeämmäksi tutkimusnäkökulmaksi kuin konkreettinen paikka. (Robben & Sluka 2007, 2.) Nykypäivänä tämä on tärkeä muutos, sillä antropologin kenttä voi löytyä lähes mistä vain – kouluorganisaatiosta Facebookiin.

Oma kentällä oloni eli kokoustilanne oli tutkielmani kannalta erittäin relevantti. Kokouksessa oli mahdollista tarkastella ihmisten erilaisia tapoja kokea ekologisen kestävyys tavoitteita ja kuulla heidän erilaisia käsityksiään siitä. Päättävöitteeni oli saada monipuolinen käsitys siitä, miten hallinnollisessa työryhmässä käsitellään kestäväänikehitykseen, erityisesti ympäristöön liittyviä asioita. Lisäksi halusin tarkastella keskustelun perusteella sitä, miten ympäristötavoitteet muotoutuvat työntekijöiden työarkeen. Kiinnitin huomiota muun muassa, siihen, miten osallistujat puhuivat ympäristöasioista, mitä termejä he käyttivät, millä tavoin se suhtautuivat heidän yksikössään tehtävään ympäristötyöhön ja minkälaista vuorovaikutusta heillä oli keskenään.

Antropologian keskusteluissa etnografiasta kuulee usein puhuttavan silloin, kun tehdään pidempää kenttätöitä vieraassa kulttuurissa tai tutkimusongelman kannalta kiinnostavassa ympäristössä. Etnografialle onkin tyypillistä, että sen kenttätöosuuden kuvataan usein kestäneen kohtuullisen ajan (Lappalainen 2007). Oma kenttätöni oli tässä tutkielmassa vain lyhyt piipahdus kunnan työntekijöiden työtehtäviin liittyvässä kokouksessa, mutta se palveli tutkimuskysymyksiäni hyvin. Kaikenlaiset tutkijan kenttähavainnot ja kokemukset ovat aina hyvin tärkeä osa aineistoa sen

kokonaisuuden kannalta (Mietola, 2007, 176).

3.4. Kunnan kestävän kehityksen tavoitteet

Kunnan kestävän kehityksen tavoitteet oli jaettu kolmeen kategoriaan: energia ja ilmasto, ympäristöhallinta ja ekologinen jalanjälki. Kestävän kehityksen esittelyssä mainitaan myös sosiaalinen ja taloudellinen kestävyys. Silti on mielenkiintoista, että kaikki isommat kategoriat liittyvät vahvasti vain ekologiseen kestävyYTEEN. Kestävä kehitys tarkoittaa kuitenkin kokonaisuudessaan useata eri osa-aluetta, mutta ainakin kunnan Internet-sivuilla pääpainopiste on vain ympäristöasioissa.

Kuitenkin juuri ekologinen kestävyys on oleellisin tarkastelukohde tämän tutkielman kannalta. Erityisesti ympäristöhallintatavoitteet ovat relevanteimmat tavoitteet, koska ympäristöhallinnan näkökulmasta valitut tavoitteet liittyvät eniten myös kunnan työntekijöiden työkuviin. Ympäristöhallinnalla tarkoitetaan kunnan internetsivujen mukaan sitä, että pyritään tunnistamaan kunnan merkittävimmät ympäristövaikutukset ja luomaan erilaisia hallintakeinoja ympäristövaikutusten hallitsemiseksi ja pienentämiseksi.

Kiinnitin tarkastelussa erityistä huomiota käsitteisiin ja ilmaisiin. Kunnan ympäristöhallinnan pohjalta on määritetty ympäristöpäämäärät 2013-2020 ja ympäristöohjelma 2013-2016. Tavoitteissa on huomioitu erilaisia teemoja. Ympäristöohjelmaan on valittu erikseen viisi aihe-aluetta, jotka ovat:

1. Kestävää kehitystä tukeva kaupunkirakenne
2. Hyvä pohjaveden laatu ja määrä sekä hyvä pintavedenlaatu
3. Tehokas energiankäyttö ja ilmastonsuojelu
4. Ympäristömyönteiset asenteet ja toiminta
5. Hyvä kaupunki-ilmanlaatu sekä
6. Liikenteen ympäristövaikutusten pienentäminen.

Kyseisiä samoja teemoja nousi esille toisinaan myös aineistonkeruuvaiheessani, erityisesti haastatteluissa. Erityisesti esille nousivat kestävä kehitystä tukeva kaupunkirakenne, tehokas energiankäyttö ja ilmastonsuojelu, sekä ympäristömyönteiset asenteet ja toiminta. Tulen käsittelemään näitä teemoja yksityiskohtaisesti aineistoanalyysiosuudessa.

3.5 Haastattelut osana etnografista aineistoa

Haastattelut ovat yleensä tärkeä osa etnografista aineistoa, mutta etnografinen tutkimus ei voi koostua pelkästään haastatteluista (Huttunen 2010, 43). Huttunen jatkaa, että haastattelut voivat olla aineiston ”selkäranka” tai sitten tasavertainen osa muuta aineistoa. Omassa tutkielmassani haastattelut ovat aineiston punainen lanka, jota havainnointi ja internetsivujen tarkastelu täydentävät. Tässä tutkielmassa haastattelujen merkitys on erityisen iso aineistoluvussa 4, sillä informanttien henkilökohtaista luontosuhdetta on pyritty hahmottamaan vain teemahaastattelujen avulla.

Pyrin haastattelutilanteissa keräämään informanttien ajatuksia, käsityksiä ja tunnekokemuksia luonnosta. Haastattelu oli siihen luontevin aineistonkeruumenetelmä. Myös Hirsijärvi ja Hurme (2000) kannustavat käyttämään ihmisten kanssa keskustelua tutkimusmenetelmänä silloin, kun tavoitteena on kuulla ihmisten mielipiteitä ja käsityksiä asioista, sekä pyritään ymmärtämään, miksi he toimivat tietyllä tavalla. Haastatteluaineiston etnografisella analysoinnilla tarkoitetaan haastattelujen sitomista muuhun aineistoon, eli sen kontekstoimista (Huttunen 2010, 43). Tavoitteena on Geertzin (1973) mukainen monipuolinen kuvaus ilmiöstä, johon tekstiosuudessa viitattiin jo aiemmin.

Haastattelumenetelmän käyttöä voidaan tarkastella myös kriittisestä näkökulmasta. Eri tieteenalat ja erilaiset näkökulmat ovat kritisoineet haastattelumenetelmää erityisesti siitä, että haastattelut ilmaisevat vain yksittäisen ihmisen kokemusta ja ymmärrystä siitä (Kathryn 2010, 203). Walford (2007) korostaa esimerkiksi, että etnografian näkökulmasta pelkät haastattelut ovat riittämättömiä tietolähteitä yhteiskunnallisen tutkimuksen näkökulmasta.

Haastattelujen tekemistä ei voi tarkastella kuitenkaan pelkästään yhtenä irrallisena menetelmänä, vaan haastattelumateriaalien analysointimenetelmät ovat myös merkittävässä roolissa. Kuten Huttunen (2010, 40) on todennut, haastattelumateriaali on aina sidoksissa tutkimuksen kenttään ja niitä myös analysoidaan suhteessa koko aineistokokonaisuuteen. Tällöin puhutaan etnografisen aineiston ristiinlukemisesta, eli tutkielman aineistot täydentävät, selittävät ja toisiaan myös haastavat toisiaan (Huttunen 2010, 43). Erilaiset aineistot muodostavat kokonaisuuden ja niitä tarkastellaan suhteessa toisiinsa, joka juurikin on etnografian vahvuus.

Tässä etnografisessa tutkielmassa tavoittelen juuri tällaista kokonaisuutta. Tarkastelen ja analysoin haastattelujani, kenttähavaintoja, kenttämuistiinpanoja, ja hallinnollisia tavoitteita suhteessa toisiinsa. Pyrin löytämään yhteyksiä ja merkityksiä aineistojen välillä. Tarkastelen erityisesti sitä, miten erilaiset käsitteet ja toimintatavat muotoutuvat suhteessa toisiinsa, ja erityisesti ihmisten käsitysten ja hallinnollisten tavoitteiden välillä. Etnografinen aineisto, tulkinta ja teoriataustat kulkevat aina kietoutuneena toisiinsa – samoin niiden analysointi (Lappalainen 2007, 3).

Haastatteluaineiston analyysissä on erityisen tärkeää huomioida haastattelutilanteen ainutlaatuisuus ja vuorovaikutuksen merkitys (Mietola, 2007, 176). Mietola tarkoittaa, että yhtä oleellista ja huomionarvoista on se, miten asiat kerrotaan, kuin mitä kerrotaan vain sisällöllisesti. Haastattelujen analysoinnissa pyrin hahmottamaan minun ja informanttien välisen vuorovaikutuksen ja – puhelun kokonaisuudessaan. He kertovat asioita, mutta samalla aina rajaavat jotain pois ja toisaalta p korostavat tiettyjä asioita. Tämän kaltaisiin näkökulmiin ja havaintoihin on ollut kiinnostavaa kiinnittää huomiota haastatteluaineiston analyysia tehdessäni.

3.5.1 Teemahaastattelut informanteille

Halusin kerätä haastatteluaineiston teemahaastatteluilla. Ne ovat keskustelunomaisia haastattelutilanteita, jotka kohdennetaan erilaisiin teemoihin (Hirsjärvi & Hurme 2014, 47– 48). Teemahaastattelu ei etene tarkkojen, yksityiskohtaisten, valmiiksi muotoiltujen kysymysten kautta vaan se on rakennettu väljästi ennalta suunniteltuihin teemoihin. Tekemissäni haastatteluissa pyrin hahmottelemaan etukäteen yleisiä teemoja ja kokosin haastattelurungon, jota käytin apuna.

Teemahaastattelu tarkoittaa puolistrukturoitua haastattelua, eli kysymysten muotoilu on informanteille sama, mutta haastattelijä voi muokata ja vaihtaa kysymysten järjestystä ja kysellä myös tarkentavia kysymyksiä. Teemahaastattelussa jokaisella informantilla on tilaa kertoa kysytystä aiheesta omin sanoin, sillä teemahaastatteluissa ei ole sidottu valmiisiin vastausvaihtoehtoihin. Teemahaastatteluista saadaan yleensä monipuolista aineistoa, sillä nimensä mukaisesti haastattelussa käydään läpi erilaisia teemoja. Johonkin teemaan voidaan tarttua syvällisemmin ja puolestaan joku toinen teema voi viedä vähemmän aikaa, mutta tarkoitus on käydä kaikki teemat läpi haastattelun aikana (Hirsjärvi & Hurme 2000)

Tekemissäni haastatteluissa pyrin saamaan myös mahdollisimman paljon vapaata keskustelua ja onnistuinkin siinä suurimassa osassa haastattelujani. Haastateltavat toivat myös oma-aloitteesti eri

teemoja ja työelämän näkökulmia esille. Haastattelurunko on koottu tutkimuskysymyksiä tukevilla aiheilla. Kysymyksiä luodessani pyrin luomaan rungon, joka lähtee liikkeelle arkisista työhön liittyvistä kysymyksistä, edeten ympäristönäkökulmiin ja –vaikuttamiseen. Loppurunko on omistettu informantin henkilökohtaiselle luontosuhteelle ja siihen liittyviin arvoihin ja toimintoihin.

Kuten olen maininnut, sain kunnan ympäristöyhdyshenkilöltä paljon tukea tutkielman ja erityisesti aineistonkeruun kanssa. Vaikka en virallisesti tehnyt tutkielmaa kunnalle, halusin, että tutkielmani johtopäätöksistä voisi olla myös jotain hyötyä kyseiselle kunnalle. Siksi kysyin ympäristöyhdyshenkilön ajatuksia haastattelurunkoon. Hän ehdotti kahta kysymystä, jotka auttaisivat hänen kestävän kehityksen työn kehittämistä kunnassa. Hänen ehdottamat kysymykset olivat: miten ympäristöasioita tulisi edistää omassa työssäsi ja millaista tukea toivoisit itse omassa työssäsi ympäristöasioihin liittyen? En lisännyt kysymyksiä juuri tuossa muodossa haastattelurunkoon, mutta sisällytin ne haastatteluihin ja sain molempiin vastauksia.

Yleisesti ottaen kysymykseni liittyivät kunnan työntekijöiden taustoihin, työpäiviin ja työtehtäviin (haastattelurunko löytyy liitetiedostona 1.). Lisäksi keskustelimme siitä, miten he kokivat ympäristötavoitteet ja –näkökulmat omassa arjen työssään vai kokivatko ollenkaan. Kävimme läpi ympäristöasioita ja kestävää kehitystä yleisesti: mitä se heille tarkoittaa ja minkälaisia ajatuksia ne herättävät. Pääosin haastatteluissa pysyttiin työnäkökulmassa, mutta jokaisen kanssa keskusteltiin myös vaihtelevasti heidän henkilökohtaisesta luontosuhteestaan.

Pääsääntöisesti pääsin keskustelemaan ja kuulemaan teemoista, joita olinkin ajatellut. Muutamia poikkeuksia oli kuitenkin. Uskon poikkeuksien liittyvän siihen, että haastateltavilla oli erilainen käsitys siitä, mistä aion heidän kanssaan keskustella. Esimerkkinä voin kertoa, että muutamassa haastattelussa minulle välittyi tunnelma, että minut miellettiin enemmän toimittajaksi kuin tutkijaksi, varsinkin haastattelutilanteen alussa. Koin, että minua pidettiin toimittajana, joka halusi kuulla yksityiskohtaisesti eri yksiköiden kestävän kehityksen hankkeista ja saavutuksista. Minulle yritettiin toisinaan todistella kunnan edelläkävijyyttä ja kunnianhimoisia tavoitteita ympäristöasioista. Olen merkannut haastattelut numeroin (h1/h2 jne.) aineistoluvussa.

Pohdin näitä kokemuksiani ja mietin erilaisia taustasyitä niille. Yksi sellainen saattaa olla, etten informoinut tarpeeksi selkeästi, minkä henkisiä haastatteluja on kyseessä ja mitä haluaisin haastateltavien työstä kuulla. Toisaalta taas suurin osa haastatteluista sujui toivotulla tavalla ja minulle välittyi kokemus siitä, että haastateltavat olivat sisäistäneet tutkielmani tavoitteen hyvin. He

esimerkiksi vastailivat haastatteluissa monipuolisesti kysymyksiini ja muutama heistä kommentoi myös jälkikäteen, että haastattelut sekä piristivät heidän työpäiviään, että avasivat silmiä uusille toimintavoille. Osa haastateltavista kertoi myös, että opiskelijat ovat aiemminkin haastatelleet heitä opinnäytetöiden ja tutkielmien vuoksi.

Haastatteluissa sain eniten hedelmällistä tietoa juuri niiltä haastateltavilta, jotka olivat kohdanneet opiskelijahaastattelijoita aiemminkin. Todennäköisesti he osasivat suhtautua minuun luontevalla tavalla juuri aikaisempien opiskelijakokemuksien perusteella. Osalla haastateltavista oli kokemusta vain toimittajahaastatteluista ja luonnollisesti toimittajia saattaa kiinnostaa täysin eri lähtökohdat heidän työssään, kuin minua yhteiskuntatutkijana.

3.5.2 Informanttien rajaaminen

Halusin informanteiksi ja haastateltaviksi nimenomaan kunnan työntekijöitä, jotta saisin mahdollisimman monipuolisen kuvan kunnan ympäristötavoitteiden muotoutumisesta. Kuten jo tutkielman alussa esitin, juuri kunnan työntekijöiden asenteiden ja toimintamallien selvittäminen on tärkeää, koska käytännössä juuri he toteuttavat kaupungin ympäristötyötä osana työtehtäviään (Koskela 2008, 8) Kaupungin työntekijöiden kautta sain rajatun kuvan myös siitä, miten kaupungin hallinnolliset ympäristötavoitteet muotoutuvat heidän työpäivissä ja työpaikoissa.

Juuri nämä kunnan kahdeksan työntekijää valittiin haastateltaviksi ensisijaisesti siksi, että he tarjoutuivat itse vapaaehtoisesti haastateltaviksi tutkielmaan. Jokainen heistä edusti eri yksikköä ja työtehtävää. Kuten todettu, viisi haastateltavaa tuli luontevasti yhteisen kokouksen kautta ja kolme muuta kontaktoin itse. Kaikkia heitä yhdisti kuitenkin se, että heillä oli melko selkeitä ajatuksia nimenomaan ympäristönäkökulmasta. Olin onnekas sen suhteen, että heillä kaikilla oli riittävää motivaatiota ja mielenkiintoa keskittyä juuri ympäristöteemoihin heidän työnsä näkökulmasta.

Olen pohtinut analyysivaiheessa myös informanttien demografisia taustatekijöitä. Aikaisempien tutkimusten mukaan sukupuoli, ikä, koulutus ja asuinpaikka ovat taustamuuttujia, jotka vaikuttavat ihmisten ympäristöasenteisiin (Koskela 2008, 10). Esimerkiksi kahdeksasta haastateltavastani neljä oli miehiä ja neljä naisia. Aikaisempaa tutkimustulosta löytyy siitä, että naiset ovat miehiä ympäristömyönteisempiä, sekä toiminnaltaan aktiivisempia (Koskela 2008, 10).

Toisaalta Koskela myös jatkaa, että miesten ja naisten selkeitä suhtautumis- ja asenne-eroavaisuuksia ympäristöasioita kohtaan on myös kyseenalaistettu. Oman aineistoni perusteella voin todeta, etten havainnut eroavaisuuksia suhtautumisessa ja toimintamalleissa sukupuolten välillä. Molemmat sukupuolet suhtautuivat positiivisesti ympäristöasioihin ja heillä oli samankaltaisia toimintamalleja ympäristöasenteiden edistämiseksi sekä työpaikalla, että kotona.

Haastattelun yhteydessä en kysynyt informanttien ikää, mutta arviolta he ovat iältään kaikki vähintään 40-vuotiaita. Aineiston kriittisyyttä tarkasteltaessa kiinnittäisin sukupuolta enemmän huomiota informanttien ikään. Yleisesti iällä on todettu olevan vaikutusta ihmisen ympäristöasenteisiin ja –toimintamalleihin, mutta vaikutukset eivät ole erityisen mustavalkoisia (Koskela 2008, 11). Koskela jatkaa, että usein nuoret koetaan iän vuoksi keskimääräistä ympäristömyönteisemmäksi. Nuorisolain mukaan nuorista puhutaan silloin, kun tarkoitetaan 13-29-vuotiaita ihmisiä.

Usein nuorista on kuitenkin huomattu, että heidän ympäristömyönteinen suhtautuminen ja asenne eivät kuitenkaan siirry käytäntöön asti ja valmius ympäristömyönteiseen käytökseen vahvistuu vasta iän myötä (Koskela 2008, 11). Tässä tutkielmassa informantteina ei ollut nuoria henkilöitä, mutta aineiston perusteella voin todeta, että kaikki informanttini vaikuttivat hyvin ympäristömyönteisiltä. Kenties tämä liittyy juuri siihen, että iäkkäimmillä ihmisillä on jo vakiintuneita käytännön tapoja, sekä tässä tapauksessa myös työn mukanaan tuomaa tietoisuutta ympäristöasioista.

Nuorilla ihmisillä voi olla paljon valveutunutta tietoa ympäristöasioista, mutta heidän elämänsä ei välttämättä ole kytkeytynyt niin vahvasti vielä luontokokemuksiin kuin iäkkäimmillä. Tutkimustuloksia on myös siitä, että vanhemmat henkilöt ovat ympäristömyönteisimpiä kuin nuoret (Koskela 2008, 11). Kokonaisuudessaan voidaan todeta, että iän perusteella on vaikea todeta suoria päätelmiä henkilön ympäristöasenteista. Kenties nykypäivänä kaikki sukupolvet ovat jo hyvin tietoisia ympäristöön ja kestäväyyteen liittyvistä teemoista.

Suurin osa informanteista asui samassa kaupungissa, jossa työskentelivät. Muutama haastateltavasta kulki pidempää työmatkaa toisesta kaupungista. Kulkuvälineinä käytettiin sekä julkista liikennettä, että yksityisautoilua. Haastateltavani olivat työnimikkeiltään kiinteistöpäällikkö, ympäristöyhdyshenkilö / kestävän kehityksen projektipäällikkö, ympäristötoimen johtaja, fysioterapeutti, hankinta-asiantuntija, lastentarhanopettaja, yleiskaavasuunnittelija ja koulunkäyntiavustaja. Muutama informantti toimi esihenkilöasemassa. Olen analysoinut

esihenkilöasemaa ja haastattelujen vastauksia yksityiskohtaisemmin aineistoanalyysiluvussa 5.

Tein vain yksilöhaastatteluja, koska se oli mielestäni sujuva ja tutkimustavoitteitani palveleva ratkaisu tutkielmani näkökulmasta. Jokainen haastateltava edusti kaupungin eri yksikköä, joten oli luontevaa syventyä keskusteluun jokaisen kanssa yksilöllisesti. Tein haastattelut useana eri päivänä ja pääsääntöisesti haastateltavien työajalla. Informantit raivasivat kalenteristaan itselle sopivan haastatteluajan. Haastattelut kestivät 30 – 60 minuuttia. Haastattelin kuutta informanttia heidän työpaikoillaan. Tähän vaikutti se, että haastattelut toteutettiin heidän työajallaan, joten paikka oli luontevin ja heille helpoin järjestää. Kohtaamiset työpaikkojen neuvottelutiloissa ja informanttien omilla työpisteillä olivat minulle kiinnostavia. Silloin pääsin haastattelun aikana havainnoimaan myös informantin työympäristöä.

3.6 Tutkimusetiikka

Aineistonkeruuvaiheessa pyrin huomioimaan tutkimuseettisiä asioita monipuolisesti. Tässä tutkielmassani tärkeimmät eettiset huomiot kohdistuvat omaan avoimuuteeni, informanttien anonyymiyteen sekä siihen, miten muotoilen havaintojani ja tutkimustuloksiani niin, etten aiheuta harmia informanteilleni tai organisaatiolle, joka tässä tutkielmassa on yksittäinen kunta. Tulen käymään niitä jokaista läpi ja tuon myös esille haasteita, joita ilmeni aineistonkeruun aikana.

Tutkimusetiikka voidaan määritellä tutkijoiden ammattietiikaksi, johon kuuluvat eettiset periaatteet, normit ja arvot (Kuula, 2006, 23.) Näihin liittyvät Kuulan mukaan totuuden etsiminen ja tiedon luotettavuus, tutkittavien ihmisarvoihin liittyvät asiat, sekä tutkijoiden välisiin suhteisiin vaikuttavat tekijät. Tutkija itse on viime kädessä vastuussa siitä, että nämä edellä mainitut tutkimuseettiset asiat ovat huomioitu tutkimusta tehdessä. Antropologisessa tutkimuksessa on täysin samat eettiset lähtökohdat kuin muissa ihmistieteissä: antropologit tekevät tutkimuksia tehdessään jatkuvasti erilaisia valintoja niin tiedon etsinnässä kuin kentällä, josta he kantavat yksilöllisesti ja kollektiivisesti eettistä vastuuta (AAA Ethics Code 2009, 6).

3.6.1 Avoimuuteni ja tutkimuslupa

Omalla avoimuudellani tässä tutkielmassa tarkoitan sitä, kuinka onnistuneesti olen informoinut tutkittavia tutkielmastani ja sen tavoitteista. Tutkimusaineistoa voidaan kerätä monella eri tavalla suoraan tutkittavilta: haastatellen, kyselyillä, osallistuvalla havainnoinnilla tai Internetillä (Kuula

2006, 99). Oli keino mikä tahansa näistä, niin informanteille on aina annettava tietoa tutkimusaineiston käytöstä. Kuten on käynyt ilmi, tässä tutkielmassa aineistoa on kerätty havainnoinnilla ja haastatteluilla.

Havainnointiosuudessa kerroin yleisesti kaikille osallistujille, miksi olen mukana kokouksessa havainnoinnissa. Esittelin itseni, taustani ja tutkielmani aihepiirin. Painotin, että olen kiinnostunut kuulemaan miten kestävästä kehityksestä ja ympäristöasioista puhutaan ja minkälaisia projekteja on tällä hetkellä meneillään aiheen tiimoilta. Havainnointiosuuden yhteydessä eli kokouksessa kerroin myös, että olen kiinnostunut kuulemaan vielä tarkemmin eri yksiköiden toiminnasta ja siitä, miten ympäristönäkökulma ilmentyy niissä. Näin kaikilla kokouksella olleilla informanteilla oli samanlainen taustakäsitys siitä, mikä on tutkielmani tausta ja mitä asioita yksilöhaastatteluun liittyisi, mikäli he osallistuisivat siihen.

Osa haastateltavista ei kuitenkaan ollut mukana ympäristöhallintatyöryhmän kokouksessa keväällä ja kontaktoin heitä sähköpostilla alkusyksystä. Sähköpostissa kerroin mistä tutkielmassani on kyse ja laitoin viestin liitteeksi myös tiivistetyn haastattelurungon. Viestin yhteydessä kannustin heitä laittamaan minulle sähköpostia, jos heillä olisi kiinnostusta olla haastateltavana.

Kevään haastatteluihin en lähettänyt haastattelurunkoa informanteille etukäteen, mutta muutin toimintatapaani syksyn haastatteluihin. Muutamassa kevään haastatteluissa koin, että informantin eivät olleet sisäistäneet täysin mitä halusin heidän työstään kuulla. Tämä kokemus välittyi minulle siitä, että muutamassa haastattelussa haluttiin todella paljon korostaa kunnan edelläkävijyyttä kestävästä kehityksen näkökulmasta.

Toisaalta tällainen oli luonnollista ja en epäile, etteikö kunta pyrkisi toteuttamaan kestäviä valintoja tietoisesti ja onnistuneesti. Tietynlainen vakuuttelu ja yksityiskohtaiset kuvailut erilaisista kunnan projekteista ja toimintatavoista saivat vain oloni sellaiseksi, että haastattelu oli ympäristötavoitteiden toteutumiseen liittyvä testi, josta haluttiin suoriutua mahdollisimman hyvin. Haastattelu-teemojen lähettäminen etukäteen auttoi haastateltavia valmistautumaan paremmin haastatteluun ja antamaan myös selkeämmän käsitykseni tutkielmani kannalta kiinnostavista teemoista.

En anonut tutkielmaani varten tutkimuslupaa, koska se ei ollut ympäristöyhdyshenkilön mielestä tarpeellinen. Asiasta keskusteltiin etukäteen, mutta päädyimme yhteisymmärryksessä siihen, että

lopulta sitä ei tarvittu. Kerroin tutkielmani tarkoitusperät ja tutkimuseettiset asiat informanteille suullisesti, joten tutkielman yhteydessä ei ole täytetty virallisia dokumentteja informanttien osalta.

3.6.2 Anonyymius ja yksityisyydensuoja

Tutkijalla on aina vastuu informanttien yksityisyydensuojasta ja tutkijan tehtävä on arvioida, mitkä asiat täytyy huomioida tunnistamisriskin näkökulmasta (Kuula 2006, 204.) Tutkielmassani jokainen informanttini pysyy anonyymina ja haastattelut on litteroitu koodimerkein. Näin varmistan, ettei kukaan informanteistani ole yksilöllisesti tunnistettavissa tässä tutkielmassa. Lisäksi tutkielman luonne on kuitenkin arkinen ja yleismaailmallinen. Haastatteluteemat eivät asettaneet samanlaisia haasteita kuin jotkin sensitiivisemmät haastatteluteemat olisivat voineet tehdä.

Muutamia seikkoja silti nousi esille, jotka otin huomioon tutkielmassani ja pohdin niitä koko tutkielmaprosessin ajan. Yksi huomio oli erään informantin pyyntö siitä, etten käyttäisi suoria lainauksia tutkielmassani. Tämä oli perusteltu ja huomionarvoinen toive. Informantin pyyntö perustui hänen aikaisempaan kokemukseen haastatteluista, joista hänen sanomisensa on irroitettu täysin kontekstista ja esitetty siten virheellisenä.

Ymmärsin täysin ja kunnioitin informantin toivetta ja se sai minut pohtimaan suorien lainauksien käyttöä yleisestikin. Haastatteluja tehdessä informantin puheella on vaara menettää merkityksensä tai muuttua monitulkintaiseksi, jos se esitetään väärin tai vääränlaisessa kontekstissa. Tähän on erityisen tärkeä kiinnittää huomiota haastatteluja tehtäessä ja se vaatii tutkijalta erityistä vastuuta.

3.6.3 Tutkimustiedon eettinen esittäminen

Tutkielman työstämisen aikana minun piti pohtia myös sitä, miten tutkimustieto esitetään mahdollisimman eettisellä tavalla informanttien ja organisaation näkökulmasta. Tutkielmani kohdistuu organisaatioon ja informanttini edustavat organisaation eri yksiköitä, jotka voivat olla helposti tunnistettavissa. Kun tutkitaan pieniä ryhmiä tai niin sanotusti pieniä piirejä, kirjoitustavalla on suuri merkitys tunnistettavuuden näkökulmasta (Kuula 2006, 206). Vaikka tutkielmani teemat liikkuvat hyvin yleisellä ja arkisella tasolla, pohdin paljon miten ilmaisen tutkimushavaintojani reilusti.

Erityisesti pohdintaa aiheuttaa havainnointitilanne ympäristöhallintatyöryhmän kokouksesta. Omat havaintoni ovat vain omia tulkintojani yhdestä varsin lyhyestä kokouksesta, joten ne eivät välttämättä edusta koko totuutta. Alun perin minun olikin tarkoitus ilmoittaa avoimesti tutkielmanani kohdistuvan kaupungin ja organisaation nimi, mutta muutin mieleni loppuvaiheessa. Aineistonkeruuvaiheen jälkeen päätinkin, että tutkielmaani kohdistuva organisaatio pysyy anonymina.

Kaupungin tai sen organisaation nimi ja tarkka maantieteellinen sijainti eivät ole tutkielmani kannalta relevantteja tietoja, joten eettisistä syistä häivyttän organisaation tiedot tutkielman kirjoittamisvaiheessa. Erityisen painavia syitä tai kiperiä ongelmatilanteita ei tämän päätöksen takana ollut, mutta muutamat tilanteen aineistonkeruuvaiheessa saivat minut pohtimaan tätä asiaa. Tällä tavoin voin esittää omia tekemiäni havaintojani ja tulkintojani eettisemmin ja avoimemmin ilman, että ne kohdistuisivat suoraan kenenkään yksittäiseen kohtaamaani henkilöön.

Osassa haastatteluista esitin esimerkiksi kysymyksiä liittyen ympäristöhallintaryhmän kokoukseen, jossa sekä haastateltava että minä olimme olleet paikalla. Kyselin tarkentavia kysymyksiä kokoustilanteesta: teemoista joita siellä käsiteltiin, asioista joita ihmiset kommentoivat ja informanttien ajatuksia ja kokemuksia tavoitteiden ja käytännön rajapinnasta. Sain haastattelussa esimerkiksi yhdeltä informantilta kommentin liittyen siihen, että kokousta ei kannata ottaa liian vakavasti, koska eri yksiköiden edustajilla saattaa olla hyvin erilaiset resurssit kestävän kehityksen edistämiseen. Tähän liittyen joidenkin kommentit ovat olleet turhautuneempia. Esimerkiksi päiväkodissa ei luonnollisestikaan ole saman verran resursseja ja aikaa paneutua näihin asioihin, kuin taas kaavoituspuolella.

Ymmärsin informanttini tarkoitusperän, mutta tähän liittyy juuri havainnoimisen hedelmällisyys. Tarkkailen aitoja tilanteita ja ihmisten välistä vuorovaikutusta, sekä kuuntelen kommentteja. Minulle ne ovat vakavasti otettavia asioita tässä tutkielmassa. On eri asia irroittaa yksittäinen kommentti tai puheenvuoro kontekstista ja käyttää sitä organisaatiota vastaan, mutta toisaalta juuri nämä yksittäiset kommentit ja turhautumiset kiinnostivat minua. Tämä tilanne sai kuitenkin pienen epävarmuuden minussa aikaan. Voinko kirjoittaa tästä asiasta tutkielmaani vai onko se negatiivisen informaation esittämistä? Onko eettistä ilmaista asiat juuri minun näkökulmastani ja kokemuksestani, koska eihän se ole koko totuus?

4. LUONTO VOIMAVARANA LÄPI ELÄMÄN

Ennen kuin aloin työstää tutkielmaani, minulla oli omia ennakko-oletuksia kunnan kestävän kehityksen tavoitteista ja niiden muotoutumista käytäntöön. Epäluuloni liittyivät erityisesti tavoitteiden ymmärrettävyyteen ja siihen, oliko niitä yritetty pilkkoa käytännönläheisiksi ja kansankielisiksi kunnan työntekijöitä varten. Ennakkopohdintani liittyivät myös siihen, kuinka hyvin tavoitteita on omaksuttu arkisessa työmaailmassa ja miten tärkeäksi ne koetaan. Ajattelin etukäteen, että tavoitteet ovat määritetty pitkälti siksi, että laki velvoittaa toimimaan niin. Uskoin myös, että kunnalla ei ole tavoitteiden toteutumisen eteen riittäviä taloudellisia tai henkilöstöllisiä resursseja. Oletin, että kestävä kehitys, ympäristötavoitteet ja niistä käytännön vastuun kantaminen saatetaan kokea turhauttavana ja kuormittavana kunnan työpaikoilla.

Kenttätöön aikana minulle alkoi kuitenkin hiljalleen selkiytyä, että olin ennakko-oletuksieni kanssa hyvin väärässä. Ensimmäiseksi kun tutustuin kaupungin Internetsivujen kautta kestävä kehitys- ja ympäristötavoitteisiin, ne osoittautuivat yllättävän käytännönläheisiksi ja helposti ymmärrettäviksi. Ne eivät vaikuttaneetkaan korkealentoisilta ja ympäripyöreiltä tavoitteilta, kuten kuvittelin. Toki on tärkeää myös todeta, että kestävän kehityksen tavoitteet ja niihin liittyvät ympäristöteemat ovat minulle varsin tuttuja jo ennestään. Tämä vaikutti osaltaan siihen, että osasin tulkita tavoitteita.

Sama yllätyneisyys jatkui myös informanttien tapaamisten ja haastatteluiden yhteydessä. Suurin osa heistä suhtautui positiivisesti ympäristöasioiden edistämiseen. Monet informanteista olivat myös kiinnostuneita aiheesta ja he antoivat vaikutelman, että he olivat sisäistäneet kunnan ympäristötavoitteet omiin toimintamalleihin työssään.

Aineistoanalyysia on tehty etnografisella tutkimusotteella, eli kaikkia kerättyjä aineistoja tarkastellaan suhteessa toisiinsa. Silti tässä on tärkeää täsmentää, että etnografinen analysointi korostuu erityisesti aineistoluvussa viisi. Siinä tarkastelen globaalien ympäristötavoitteiden muotoutumista käytäntöön ja siinä minulla on käytössäni monipuolisesti erilaisia aineistoja. Sen sijaan aiempi aineistoluku neljä, jossa käsitellään ihmisten henkilökohtaista luontosuhdetta ja siihen liittyviä merkityksiä, painottuu pitkälti vain haastatteluaineistoon.

Tutkielmani analyysiosuudessa on kaksi lukua, joissa esittelen edellä mainittuja havaintojani ja kokemuksiani syvällisemmin. Aloitan aineistoanalyysin kaupungin hallinnollisista kestävän kehityksen tavoitteista. Aloitin niistä myös aineistonkeruuvaiheeni, joten on luontevaa esitellä sitä

myös analyysiluvussa ensimmäisenä. Luonnollisesti kaikkia tutkimuskentän aineistoja analysoidaan suhteessa toisiinsa, mutta hallinnolliset tavoitteet ovat relevantteja taustatietoja, johon muuta aineistoa voi peilata. Jokainen tutkielmaani tekemäni haastattelu - joita on yhteensä kahdeksan kappaletta - on merkitty ja eritelty omalla numerolla. Ne ovat: h1, h2, h3, h4, h5, h6, h7 ja h8.

4.1 Yksilön henkilökohtainen luontosuhde

Vaikka tutkielmassa tarkastellaan ensisijaisesti ympäristötavoitteiden muotoutumista työpaikalla ja työntekijöiden vastuullisia valintoja, niin työntekijöiden ympäristökäyttäytymisen taustalla ovat silti myös yksilölliset taustatekijät. Taustatekijöillä tarkoitetaan tässä kontekstissa yksilön henkilökohtaista luontosuhdetta, arvoja ja kokemusta luontoympäristön merkityksellisyydestä. Luontosuhdetta voi tarkastella kolmesta eri kategoriasta: tekniikkakeskeisestä, ihmiskeskeisestä ja luontokeskeisestä. Yksilön luontosuhteen teoriaa avattiin tutkielman teoriaosuudessa (luku 2.3).

Yksilön vastuullista käyttäytymistä ja ympäristöherkkyyttä on tutkittu enemmän esimerkiksi kasvatustieteissä, mutta samoja elementtejä voidaan soveltaa myös yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa. Yksilön ympäristöherkkyydellä tarkoitetaan yksilön tunnepitoista ja empaattista suhdetta ympäristöön, joka rakentuu yksilön kokemusten ja havaintojen pohjalta (Kokkonen ym. 2013). Lisäksi ympäristöherkkyyteen liittyy kyky havainnoida ja aistia ympäristöä ja siinä tapahtuvia muutoksia. Keräsin havaintoja juuri näistä teemoista aineistonkeruussa.

Esimerkiksi Hungerford ja Volk (1990) ovat havainneet erilaisten lähtötason muuttujien ennustavan yksilön vastuullista käyttäytymistä. Tiivistettynä tämä tarkoittaa heidän mukaansa sitä, että yksilön omalla kokemuksella ja luontosuhteella on yhteys hänen tekemiin vastuullisiin valintoihin. Tämä piirre näkyy myös aineistossani. Työntekijät, jotka kuvailevat omaa luontosuhdettaan tärkeäksi, tekevät ympäristöystävällisiä valintoja vapaa-ajalla ja toteuttavat niitä usein myös työpaikallaan. Kierrätys on yksi käytännön esimerkki aineistostani.

Näiden taustatekijöiden vuoksi tutkielma tarkastelee ensin työntekijöiden yksilöllistä luontosuhdetta, josta painopisteet siirtyvä työelämään ja globaalien ympäristötavoitteiden toteutumiseen siellä. Kuten tutkielman teorialuvussa avattiin, luontosuhde tarkoittaa yksilön ja luonnon välisen vuorovaikutuksen kokonaisuutta. Aineistossani nousi esille erityisesti työntekijöiden arvot, tiedot ja toiminnot. Niiden kautta voi tarkastella luontosuhteen

muodostumista. Informanttien yksilöllisissä luontosuhteissa korostui esimerkiksi luonnon merkitys voimavarana, mieluisat luonnonympäristöt ja ympäristöstä huolehtiminen tärkeinä arvoina.

4.2 ”Luonto on mun henki ja elämä”

Omaa luontosuhdetta kuvailtiin melko vahvaksi jokaisessa haastattelussani. Luontosuhteeseen liitettyjä teemoja ja merkityksiä oli monenlaisia. Yhden informantin vahva luontosuhde sai polttavan kipinän niin kutsutusta 1980-luvun ympäristöherätyksestä. Tässä informantin ”maailman pelastamishalu” on muuttunut yhtäkkiä vahvaksi tarpeeksi, jonka pohjalta oma suhtautuminen ympäristöön ja arvomaailma muuttui paljon. Hän kuvaili, että ympäristöasioiden edistäminen on hänelle elämäntapa tänä päivänä.

”Sillon kun lähdin opiskelemaan alaa niin kyllä se silloin 80-luvulla oli median vaikutusta. Kuulin näistä ongelmista ja tuli tarve lähteä vaikuttamaan ja maailmaa pelastamaan. Sitä kautta oon lähtenyt ja koittanut noudattaa..” (H1)

Suomalainen media on käsitellyt ympäristöasioita eri tavoin vuosikymmenten aikana. Esimerkiksi 1960-luvulla käsiteltiin paljon soiden kuivausta, sekä vesistöjen pilaantumisriskejä ja 1970-luvulla puolestaan uutisoitiin paljon luonnonsuojelukonflikteista ja ympäristöonnettomuuksista (Melakoski 1991, 21–22.) Melakosken mukaan 1980-luvun alussa mediassa olivat esillä erityisesti kierrätys, happosade ja otsonikerroksen tuhoutuminen.

Median ajankohtaisilla aiheilla on luonnollisesti vaikutusta myös ihmisten tietouteen asioista. Helsingin Sanomissa korostui juuri 1980-luvulla ympäristöongelmien saama huomio (Suhonen 1994, 84–88). Median teemat pohjautuvat luonnollisesti 1960-luvun ympäristöherätykseen, jolloin moderni ympäristöajattelu syntyi (Haila 2001, 28).

Omaa luontosuhdetta kuvailtiin ”hyvin tärkeäksi ja merkitykselliseksi” ja eräs informantti totesi, että ”luonto on mun henki ja elämä”. Useassa haastattelussa oma merkityksellinen luontosuhde pohjautui lapsuuteen ja se on ollut merkittävä voimavara läpi elämän. Voimavaralla yleisesti tarkoitetaan ihmisen sisäistä voimantunnetta, joka ilmenee kykynä toimia ja tehdä ponnisteluja ja haastaviakin tehtäviä (Rönkkö & Rytönen 2010, 192.)

Luonto tutkitusti rakentaa yksilöllisen kyvykkyyden tunnetta ja lisää yksilön kontrollin tunnetta,

kompetenssia ja itsearvostusta (Lewis 1977). Lisäksi erityisesti luonnossa oleminen ja luonnossa liikkuminen vahvistavat yksilön mielenterveyttä, koska luonnossa oleminen kuvaillaan usein terapeutiksi asiaksi.

Koska luonto ja siihen liittyvät asiat kuvattiin haastatteluissa usein voimavaroiksi ja merkitykselliseksi arvoksi, pohdin paljon sukupolvien välisiä eroja luontosuhteessa ja sitä, onko minua vanhemmalla sukupolvella yleisestikin vakiintuneempi luontosuhde kuin minun sukupolvellani. Aineistosta nousi muutaman kerran esille myös ympäristömuutokset, joita on viime vuosina tapahtunut. Aineiston perusteella minulle välittyi tunne, että luontosuhde on ollut merkittävä läpi elämän ja erilaiset ympäristömuutokset ovat havaittavissa erityisesti informanttien sukupolven aikana.

”Sillonhan (omassa lapsuudessa) oli tietenkin myös aina lunta ja hankikannot, toisin kuin nyt” (h7)

Ylipäättään luontokokemukset ja myönteinen ympäristöajattelu vaikuttivat olevan kaikille tärkeitä arvoja. Luontoon liittyvät arvot kytkeytyivät vahvasti henkilökohtaiseen luontosuhteeseen, joka oli kantava näkemys myös teorialuvussa. Lisäksi merkityksellinen luontosuhde oli syntynyt vuosien aikana. Monet tärkeät lapsuusmuistot liittyivät jotenkin luontoon ja siellä olemiseen. Informanttien luontosuhdetta on siis rakennettu läpi elämä ja se perustui usein positiivisiin kokemuksiin. Ihmisten luontokäsityksiin liittyykin usein kokemuksellinen ulottuvuus, jolloin omasta käsityksestä puhutaan konkreettisten kehollisten kokemusten, muistojen, tunteiden ja toiminnallisuuden kautta (Vilkuna 1997, 173-174.)

Osassa haastatteluissa informantit muistivat selvästi heille merkityksellisiä ympäristöön liittyviä muistoja tai tapahtumia elämän varrelta. Näitä olivat esimerkiksi lapsuudenkokemukset perheen kanssa jossakin luonnonympäristössä. Näihin kokemuksiin liittyi vaihtelevasti kokemus yhteisöllisyydestä perheen kanssa tai jokin luontoon liittyvä elementti, kuten lumi. Yksi informantti puolestaan kuvasi luontosuhteensa muuttuneen elämän aikana ja se on saanut erilaisia painopisteitä elämän varrella. Suhde luontoon on siis muuttunut eri elämäntilanteiden ja –vaiheiden aikana.

”Lapsuuden kesinä luonto oli lähellä maalla mummolassa, järven rannalla. Mummolassa vietin kaikki lomat ja usein viikonloputkin. Mummolassa oli kotieläimiä; lehmiä, vasikoita, kanoja ja kissa. Kaiket päivät olimme veljeni kanssa ulkona. Uimme järvessä melkein joka päivä, soutelimme ja liikuimme lähimetsissä. Mummo opetti kasvien nimiä ja vei marjaan ja sieneen. Heinäpellollekin

pääsimme aikuisten avuksi. Teini-iässä ja nuorena aikuisena en viettänyt luonnossa juurikaan aikaani. Oman kesämökin myötä luontosuhde taas tuli tärkeäksi.”(h8)

Eräs informanttini kommentoi nykytilannetta luontokokemuksista ja ympäristötietoisuudesta hyvin tyhjentävästi nuorten näkökulmasta. Vaikka tässä tutkielmassani en tarkastele nuorten luontosuhteita, hänen toteamuksensa kuvailee osuvasti tämän hetkistä sukupolvea ja ajan henkeä:
”Olin mukana eräässä tilaisuudessa ja siellä sanottiin mielestäni hyvin lapsista ja nuorista: he ovat ympäristötietoisempia kuin koskaan, mutta heidän luontokokemuksensa on ohuempi kuin koskaan aiemmin.” (H1)

4.3 Vapaa-aika ja mieluisat luonnonympäristöt

Useat informantit kokivat luonnon tärkeäksi ympäristöksi nimenomaan vapaa-ajallaan. Erilaisissa luonnonympäristöissä vietettiin aikaa nauttien ja ulkona toteutettiin harrastuksia. Muutama kuvaili suhdettaan luontoon ja ympäristöasioihin elämäntavaksi tai henkireiäksi.

”Juu kyllähän taisikin jo viimeksi olla puhetta että kyllähän se tärkeä on.. -- Kyllä koen että se ekologinen elämäntapa kuuluu tähä ja voi sitten niitä jotain porkkanoita kasvatella ja kanoja pitää siellä (omalla pihalla). ” (H1)

Eräs informantti kertoi esimerkiksi, että hän kävelee vapaa-ajallaan paljon ja se on hänelle suotuisin tapa liikkua paikasta toiseen. Hän kävelee erityisesti luonnossa ja nauttii siitä todella. Luontokävelyt ja luonnossa rauhoittuminen nousivat esille monien informanttien haastatteluissa. Juuri nämä kävelyt ja ulkona rauhoittuminen olivat tärkeitä arvoja ja mielenterveyttä vahvistavia, terapeuttisia kokemuksia. Ylipäättään arkipäiväisiä liikuntamahdollisuuksia ulkoilmassa pidettiin tärkeinä ja niitä koettiin omassa kaupunkiympäristössä olevan riittävästi.

Myös asuinpaikka nousi monessa haastattelussa esille. Eräs informantti oli tyytyväinen siihen, että nykyään täällä hänen kotikaupungissaan, on todella hyvät mahdollisuudet arkipäiväiseen liikuntaan. Hän myös kuvaili, että hänen asuinpaikkakin on tavallaan kaupungissa metsän sisällä, joten on helppoa ja nopeaa saada luontokokemuksia. Oma piha, sekä luonto ja vehreys oman kodin lähellä koettiin tärkeäksi. Tällöin pääsee halutessaan nopeasti luonnon helmaan, vaikka asuukin kaupungissa.

”Tykkään liikkua ulkona ja koitan liikkua pyörällä sen minkä aina ehtii. Ja tykkään asua tällein omakotitalossa että on piha, jossa pääsee ulos.” (H6)

Yksi kunnan ympäristöpäämäärästä on monimuotoinen luontoympäristö, jossa hallintakeinona on erilaiset suojelu- ja virkistysalueet. Kuten haastatteluistani ilmenee, useampi informantti koki ympäröivän luontoympäristön miellyttäväksi ja virkistysalueita löytyi läheltäkin. Tämä päämäärä on siis onnistunut myös käytännön tasolla. Tilanteen voi tulkita miellyttäväksi tasapainoksi, jolloin samaan aikaan on saatavilla kaupunki- ja luontomaisemaa.

Luonto voi tarjota kiinnostavia kokemuksia urbaanin ja arkipainotteisen elämän vastapainoksi, johon kuuluva työpäivät ja kaupunkilaisten rutiinit (Puhakka 2014). Muun muassa Liisa Tyrväinen (2005) Helsingin metsäekologian laitokselta on tutkinut kaupunkiviheralueiden hyötyjä pääkaupunkiseudulla. Kartoituksista käy ilmi, että tärkeimpiä asioita ihmisille ovat muun muassa mahdollisuus liikkua ja ulkoilla, vihreä ja kaunis maisema lähellä kodin ikkunaa, mahdollisuus rauhoittua ja palautua stressistä ulkona sekä vihreät ja väljät asuinalueet. Suurin osa tutkimuksen ihmisistä oli ollut yhtä mieltä siitä, että asuinalueet tulisi säilyttää väljinä ja vihreinä tulevaisuudessakin. (Tyrväinen ym. 2005.)

Lisäksi lapset, perhe ja yhdessä vietetty aika nousivat esille muutamissa haastatteluissa. Esille nousi esimerkiksi yhteisöllisyys ja yhdessä oppiminen luonnossa ja ympäristön kautta. Yksi informanteista kertoi haastattelussa siitä, kuinka lasten kanssa ulkona uiminen oli mieluisaa – siinä yhdistyivät sekä yhteisöllinen perheaika lasten kanssa, että virkistävä luontokokemus. Lisäksi lemmikin ja puolison merkitys nousi esille yhdessä haastattelussa. Puolison kanssa yhdessä harrastaminen erilaisissa luontoympäristöissä, mökkeillen ja veneillen. Tässäkin korostui juuri yhdessä tekeminen.

”Vapaa-ajalla liikun luonnossa koiran ja puolison kanssa. Mökillä tulee kesäaikaan vietettyä paljon aikaa ulkona. Veneilemme myös mökillä. Veneellä pääsee tutustumaan lähiseutuun laajemminkin” (h8)

Myös luonto ja uusien asioiden oppiminen yhdistivät yhden informantin perheenjäseniä toisiinsa. Koko perhe ulkoili ja tutki ympäristöä yhdessä. Eräs informantti kuvaili auttavansa lapsiaan ympäristöön liittyvässä kouluaineessa:

”Joo kyllä luonto tärkeä mulle on. Että tykkään liikkua ulkona ja koitan liikkua pyörällä sen minkä aina ehtii. Ja tykkään asua tällein omakotitalossa että on piha, jossa pääsee ulos. Nytkin oon meidän poikien kaa kun ne on niitä kasvioita keräillyt, niin on tullut niiden kaa oltua ja mielellään lähen mukaan. Vaikka se niiden duuni onkin niin kyllä lähen mielelläni mukaan sillein henkiseksi tueksi. Tykkään olla ulkona.” (h6)

”Mä oon pienestä pitäen tykännyt, tai mejän perhe on pienestä pitäen tehnyt paljon retkiä, ollaan sienestetty ja marjastettu ja noh, oltu paljon metsässä. Et se tosiaan on semmonen henkireikä mulla. Kun mettään pääsee niin se on aivan mahtavaa. Ja on ehkä omille lapsillekin se vähän siirtynyt, tai no en tiää, ei vaan niin paljoa kun meillä.” (h7)

Vaikka pääosin oma suhde luontoon nähtiin vapaa-ajan kautta positiivisena asiana, yksi haastateltava toi esille, ettei hän voi sanoa elävänsä täysin niin kuin opettaa. Informantti tuntui myös kokevan hieman huonoa omaatuntoa asian vuoksi. Hänen työstatuksensa kunnalla painottui todella vahvasti ympäristöasioiden edistämiseen.

”Työ on työtä.. Mutta kyllä mun harrastukset liittyy myös pitkälti luontoon ja ympäristöön. Mutta elämäntapa on aika kuluttava. Että on vapaa-ajan asuntoa ja venettä ja nekin on oikein energiasyöppöjä haha. Että siinä mielessä välillä on huono omatunto, etten elä niin kuin opetan. Mutta mä oon aatellut että se mun tehtävä on toimia kestävän kehityksen edistäjänä työn kautta ja se on se mun pääjuttu ja tilanteen mukaan sitten yksityiselämässä.” (H2)

4.4 Luontokokemuksia kaukaa ja läheltä

Myös luontokokemuksissa pystyi havaitsemaan paikallisen ja globaalin ulottuvuuden. Esimerkiksi Heikkilä & Kirveennummi (2013) ovat tutkineet suomalaisten erilaisia luontokokemuksia ja todenneet, että osa ihmisistä haluaa retkeillä erityisesti koskemattomassa luonnossa ja koetella sitä kautta omia rajojaan. Toisia puolestaan houkuttelevat erilaiset lähellä olevat ja helposti saavutettavat luontoalueet, kuten kaupunkipuistot. Niissä kiehtova erilaiset lähellä olevat palvelut ja esimerkiksi valmiiksi merkityt liikuntareitit (Heikkilä & Kirveennummi 2013, 16).

Yhdessä haastattelussa todettiin, että luontokokemuksia ei aina haeta lähiympäristöistä tai edes kotimaasta. Nykyään on yleistä hakea kansainvälisiä kokemuksia luonnosta ja kulttuureista

matkustamisen avulla. Yhdessä haastattelussa koettiin harmilliseksi se, että kotimainen luonto ja sen mahdollistamat ympäristökokemukset jäävät usein ulkomaanmatkailun varjoon. Informantti koki, että myös mediassa korostetaan usein ulkomaisia, eksoottisia kohteita kotoluonnon sijaan.

”Mä kävin katsomasa elokuvafestivaaleilla sen Järven tarinan tossa lähielokuvateatterissa. Ja siinä se ohjaaja Marko Röhr kertoi siitä elokuvasta ensin. Sitten se sanoi, että olisi jo aikaisemmin halunnut tehdä dokumentin Suomen luonnosta mutta kaikki oli ollut silleen, että ei sellaiselle oo kysyntää, ei sellaista. Kaikki tietää mitä tapahtuu Afrikassa ja muualla kun katotaan avaria luontoja ja kaikkia luonto-ohjelmia, mutta sitten se oma meidän luonto jää tyystin, mikä on aivan mahtava.” (H7)

Yhdessä haastattelussa nousi esille myös informantin ristiriitainen tunne siitä, miten olla samaan elämästä ja ulkomaanmatkailusta nauttiva ihminen, joka kuitenkin tiedostaa myös oman hiilijalanjälkensä jäljet. Kuten kaikki varmasti tiedostavat, esimerkiksi lentokoneella lentäminen ei ole ympäristöystävällistä ja se aiheuttaa merkittävästi ilmastopäästöjä.

Yhdessä haastattelussa informantti kertoikin, että näitä asioita tulee välillä pohdiskeltua – erityisesti sitä, miten lomamatkustelu suhteutuu kestäväan ajattelutapaan. Hän kertoi, että toisinaan tulee käytyä lentokoneella ulkomailla tai isoilla laivoilla Itämerellä. Välillä tulee myös ajateltua autolla pitkiäkin matkoja. Hän pohti, että vaikka luontokokemusta menisi hakemaan niinkin läheltä kuin Suomen Lapista, niin kyllä sekin vaatii kulutusta, kun autolla matkustaa sinne. Siitäkin huolimatta, että auton kyydissä olisi useampikin ihminen.

Lopuksi informantti veti ajatuksiaan yhteen ja totesi, että vapaa-ajan matkat ovat se matkailumuoto, joka lisääntyy eniten tällä hetkellä. Ja siihen liittyy paljon kysymyksiä siitä, miten matkat tehdään, mitä mennään matkakohteeseen tekemään ja miten siellä käyttäydytään. Informantti myös totesi, että kaikista ekologisintahan olisi pysyä vain neljän seinän sisällä.

Informanttini ajatukset ovat hyvin ajankohtaisia ja varmasti jokainen meistä tiedostaa esimerkiksi kaukomatkailun ympäristöhaitat. Lentäminen tunnetusti kuormittaa ympäristöä. Paljon ja erilaisia ratkaisuja on keksitty, kuten lentopäästökompensoinnit, joissa hyvitetään omat aiheutetut päästöt rahalla (kts esim. Smith 2007). Viime kädessä kyseessä on kuitenkin yksilön omista päätöksistä ja arvovalinnoista.

Toisaalta matkailun rinnalla myös paikalliset lähiluontokokemukset koettiin todella arvokkaiksi. Oman kodin läheisyydessä olevien luonnonympäristöjen lisäksi luontokokemuksia haettiin erityisesti mökeiltä. Kesämökkeily onkin yleisesti todella suosittua suomalaisten keskuudessa (Puhakka 2014). Aineistoni perusteella mökkeilyä kuvailtiin merkitykselliseksi osaksi omaa vapaa-aikaa luonnossa. Haastattelujeni perusteella mökkeilyyn liitettiin erityisesti positiiviset mielikuvat ja kokemukset luonnonrauhasta, yhteisöllisyydestä ja kiireettömyydestä.

”Mökkeily merkitsee minulle rauhoittumista ja toisaalta yhdessäoloa perheen ja ystävien kanssa. Puolison kanssa on mukava viettää kahdenkeskistä aikaa ja ystävien kanssa taas kiva tehdä vaikka yhdessä ruokaa ja istua iltaa. Mökillä arkiset askareetkin tuntuvat mukaville. Saunominen kuuluu ehdottomasti mökkeilyyn, oli sitten kesä tai talvi. Mökkisaunaa ei mikään voita. Tulee tehtyä erilaista ruokaa kuin kotona.

Mökillä ei ole kiirettä eikä stressiä tekemättömistä töistä. Voi ottaa rennosti ja laiskotella. Pidän käsitöistä ja mökillä on mukava esimerkiksi leikata matonkuteita ulkona. Luonto on lähellä ja erilainen kuin kotona. Meri on jatkuvasti muuttuva ja sitä on kiva seurata. Myös vesilintuja näkee paljon.”(h8)

Kesämökit voidaankin nähdä kaupunkieläjien nopeina portteina luontoon ja ne liittyvät myös ihmisten monipaikkaisuuteen (Heikkilä & Kirveennummi 2013, 17). Suomalainen mökkikulttuuri kertoo erilaisten ympäristöön liittyvien tarpeiden ja luontosuhteen moninaisuudesta. Suomalaisille mökkikokemuksille on tyypillistä se, että siellä perheen eri sukupolvet kohtaavat ja se mahdollistaa erilaisten perinteiden siirron ja yhteiset kokemukset (Puhakka 2014).

Puhakka jatkaa, että ylipäättään mökkiympäristö koetaan Suomessa yleensä luonnontilaksi, vaikka mökkiympäristö olisi hyvin hoidettu ja modernisoitu. Tutkielmankin aineistossa nousi esille juuri perheen kanssa vietetty aika mökillä. Haastattelujen perusteella se on koko perheen ja eri-ikäisten sukupolvien ajaton kohtaamispaikka.

4.5 ”Nää on niitä elämän aikana opittuja tapoja”

Haastatteluissa nousi esille myös samoja ympäristöön ja luontoon liittyviä teemoja, kuin työpaikan ympäristönäkökulmista keskusteltaessa. Useammassa haastattelussa kierrätys koettiin tärkeäksi

toimintatavaksi työpaikan lisäksi myös kotona. Kierrätystä toteutettiin omassa asunnossa tai sitten taloyhtiö tarjosi monipuolisia kierrätysmahdollisuuksia, joita pyrittiin hyödyntämään. Aineiston perusteella vaikutti siltä, että erityisesti kierrätys oli monelle todella tärkeä ja konkreettinen yksittäinen tapa edistää ympäristöasioita. Kierrätys on myös yksi tapa säästää luonnonvaroja, joka on yksi ympäristöhallinnan keino.

”Mun omassa rivarissa löytyy seitsemän eri kierrätyspistettä eli kaikki löytyy, on lasit ja metallit ja kaikki mahdollinen meidän roskakatoksessa. Sitten on tultu kierreltyä paljon muuallakin niin muualta löytyy vain kahta, kolmea jätelajittelua. Meillä himassa kierrätyskin on siis. Me kierrätetään kotona kaikki.” (H4)

”Kierrätän hyvin paljon kaiken.. Ja täällä on sitten sama asenne (työpaikalla), että pyrkii tekemään samoin täällä. Myös luonnossa liikun.. Ja kierrätän kaiken mahdollisen.” (H5)

Haastatteluissa nousi esille myös lähipiirin opettamat tiedot ja taidot, esimerkiksi vanhemmilta opittu valojen sammuttelu. Näitä tapoja toteutettiin työpaikalla ja ne koettiin elämän aikana muodostuneiksi tavoiksi. Jokaisella yksilöllä on persoonalliset tavat, jotka on omaksuttu jo lapsena tai opittu iän myötä. Yksi informantti kertoi sammuttavansa aina työhuoneestaan valot, kun lähti vaikka kahville. Kaikki eivät hänen mukaansa kuitenkaan tee niin, vaan hän perusteli sitä omilla tapattumuksillaan. Tapa kuitenkin pohjautuu siihen, että ei halua tuhjata sähköä turhaan ja yrittää vaikuttaa sitä kautta edes pienesti ympäristöönsä.

Kunnan kestävän kehityksen ekologisissa tavoitteissa yhtenä osiona on ympäristömyönteiset asenteet ja toiminta. Siihen kuuluvat nimenomaan ihmisten ekologiset arkikäytänteet. Aineiston perusteella voidaankin todeta, että se on yksi parhaiten onnistuneita tavoitteita, joka on siirtynyt käytäntöön asti. Huomionarvoista tässä on vielä se, että ekologiset arkikäytänteet nousivat tärkeiksi toimintavoiksi sekä ihmisten henkilökohtaisessa arjessa, että työelämässä. Arkisten tapojen lisäksi esille nousi myös isompi käyttäytymismalli eli koko elämäntapa.

*”Juu kyllähän taisikin jo viimeksi olla puhetta että kyllähän se tärkeä on.. --
Kyllä koen että se ekologinen elämäntapa kuuluu tähä ja voi sitten niitä jotain porkkanoita kasvatella ja kanoja pitää siellä (omalla pihalla).” (H1)*

Erilaisia kestäviä elämäntapoja on myös opittu läpi elämän ja esimerkiksi omien vanhempien ja

heiltä opittujen toimintatapojen muistelua esiintyi muutamassa haastattelussa.

”Lisäksi tapoja on tullut elämän varrelta et esimerkiksi iskä opetti aina pienenä sammuttamaan valoja, ku se on maalta kotoisin. Edelleenkin jos isäni luo menee käymään, niin pimeessä joutuu telkkaria kattelee. On se oppinut välillä laittamaan olkkariin valon. Nää on niitä elämän aikana opittuja tapoja. Itekin koittanut niitä opettaa hieman omille lapsille.” (H4)

4.6 Miten kestävä kehitys hahmotetaan?

Kuten olen teoriaosuudessa esittänyt, kestäväan kehityksen osa-alueisiin kuuluu ympäristönäkökulman lisäksi sosiaalinen, kulttuurinen ja taloudellinen osa-alue. Empiiristen kokemuksieni perusteella on huomannut, että monille ihmisille kestävä elämäntapa tarkoittaa vain ympäristönäkökulman huomioimista. Rajasin myös tutkielmani vain ympäristönäkökulmaan, vaikka todellisuudessa se on vain yksi osa kokonaisuutta. Haastatteluissani keskustelin informanttien kanssa lähinnä ympäristöteemoista, mutta lisäksi kysyin jokaiselta, miten hän määritteli käsitteen kestävä kehitys.

Kunnan verkkosivuilla kestävä kehitys määritellään näin: ”Kestävä kehitys tarkoittaakin, että päätöksiä kunnassa tehtäessä mietitään samanaikaisesti päätöksen sosiaalisia, taloudellisia ja ympäristövaikutuksia. Kuvaavan määritelmän mukaan kestäväan kehityksen mukainen päätöksenteko tai toiminta on ympäristön kannalta eli **ekologisesti** kestäväa, **sosiaalisesti** oikeudenmukaista ja **taloudellisesti** vastuullista.” Kunnan määritelmässä on siis esillä kaikki osa-alueet. Silti vain muutama informantti hahmotti todellisuudessa kestäväan kehityksen moniulotteisena kokonaisuutena.

”Se on ennen kaikkea maailmanlaajuinen, allekirjoitan kestäväan kehityksen periaatteet ja aikoinaan tuli ne kestäväan kehityksen teorit. Niissä oli, että kestävä kehitys on sosiaalinen, ekologinen, ja taloudellinen, mutta minä en nää niitä ihan sillee. Mun mielestä se sosiaalinen on se lähtökohta eli ihmisten hyvinvoinnin edistäminen, sitten se taloudellinen puoli on se keino ja mahdollistaja siellä sivussa, eikä päämäärä niin kuin nyt. Sitten se ekologisuus on se reunaehto eli ihmisten sosiaalisen toimimisen pitää mahtua näihin maapallon kantavuuden ja rajojen sisälle, että tällä hetkellä ei ihan tämä ole vaan se menee yli.

Että tällaisena kokonaisuutena minä sen näen. Ihmisten ei tarvitsisi arjessaan miettiä orjallisesti,

että mikä on oikea ja mikä on väärä valinta, vaan se on lainsäädännön ja verotuksen mukaan ohjeistettu ja ihminen voi syödä esimerkiksi lihaa, mutta se näkyisi esimerkiksi hinnassa.” (H1)

Yksi informantti hahmotti käsitteen myös kokonaisuutena, mutta tarkasteli sitä vain työnsä näkökulmasta eli ekologisesti.

”Mä osittain työni puolesta painotan ekologista kestävyyttä ja luonnonvarojen säilymistä, en niinkään tätä sosiaalista kestävyyttä.. Ja talous on työkalu jolla asioita pyöritetään. Kyllä luonnonvarojen säilyminen on mulle se juttu.” (H2)

Kunnan Internetsivuilta löytyy kestävästä kehityksestä lisätietoa useiden välilehtien verran. Jokainen niistä keskittyy vain ympäristönäkökulmaan. Klikattavat aihe-alueet ovat energia ja ilmasto, ympäristöhallinta ja ekologinen jalanjälki. Lisäksi suurin osa informanteistani hahmotti kestävä kehityksen pitävän sisällään ympäristöön ja arjen kestäviin valintoihin liittyviä teemoja.

”Kestävää kehitystä on ostaa sellaisia tuotteita, laadukkaita tuotteita, jotka on tuotettu mahdollisimman tehokkaasti ja hyvistä lähtöaineista, mahdollisimman vähän luontoa kuormittaen.. Ja sitten se jatkokäyttö että niitä pystyisi hyödyntämään muussa muodossa sitten kun itse ei niitä enää pysty käyttämään jollain tapaa..

”Kestävä kehitys tarkoittaa mulle sitä että mä kierrätän kaiken. Että ei tulis sekajätettä ollenkaan vaan lajittelen kaikki pahvit ja paperit, lasit, metallit, biojätteen.. Ja hävitän turhan tavarahan. Mä inhoon shoppaillua niin ei tuukaan sitten sellaista, että talo olis jo täynnä kaikkea tavaraa ennestään. Mä en haluu mitään krääsää enää..” (h7)

”Kestävä kehitys tarkoittaa minulle sitä, että kierrätän vaatteita, ostankin joskus niitä kirpputorilta. Samoin muutakin tavaraa. Huonekaluni ovat suurelta osin perittyjä. En osta esim. lastulevykalusteita. Käsityöharrastuksissa kierrätän eri materiaaleja ja keksin niille uusiokäyttöä. Vältän turhan tavarahan ostamista sekä kuljen kävellen ja pyörällä esimerkiksi. työmatkat.” (h8)”

On luonnollista, että näinkin uusi käsite hahmotetaan toistaiseksi vielä ympäristöteemojen kautta. Asiaan saattoi myös vaikuttaa myös se, että informantit olivat kaikki yli 40-vuotiaita. Kaikki informantit ovat eläneet 1980-luvun, joka oli ympäristöhallinnon ja –suojelun aikaa. Ympäristönsuojeluun ja kestäviin valintoihin liitettiin silloin vahvasti puhdistaminen ja kierrätys

(Hakala & Välimäki 2003, 30).

Esimerkiksi pääkaupunkiseudun kyläkauppa – joka on kierrätyksen keskus – perustettiin vuonna 1990 (Kierrätyskeskus 2017). Kierrätyskeskuksen Internetsivuilla kerrotaan, että kierrätyskeskuksen juuret ovat 1980-luvun tavaravaihtopäivissä. 1980-luvulla ihmisiä kannustettiin erityisesti käyttämään hyväksi vanhoja tavaroita ja vaatteita, koska se säästi luonnonvaroja. Taustalla oli luonnollisesti myös ajatus herätellä ihmisiä pohtimaan omaa suhdetta kulutukseen ja ympäristöön.

Jokainen informantti liitti siis kestävyuden käsitteeseen vahvasti mielikuvat kierrätyksestä ja ympäristöstä. Lisäksi myös minulla saattoi tutkijana olla vaikutusta ohjailemaan informanttien mielikuvia vain ympäristönäkökulmaan, koska siitähän kerroin tutkimuksessani olevan kyse. Todellisuudessa kestävä kehitys on kuitenkin kokonaisuus ja se tulisi hahmottaa monipuolisesti, jotta sen edistäminen onnistuisi parhaalla mahdollisella tavalla.

Yhdessä haastattelussa kestävä kehitys koettiin haastavana käsitteenä ja sen merkitys tuntui melko abstraktilta ja vaikeasti ymmärrettävältä. Lopulta siihen kuitenkin liitettiin tietynlaisia mielikuvia luonnosta ja sen kunnioittamisesta. Käsite koettiin myös ajankohtaiseksi ja kiinnostavaksi, vaikka sen hahmottaminen onkin haastavaa.

”Se on hirveen laaja käsite ja mä sanoisin että mä en ymmärrä sitä (haha). Mutta siihen liittyy nämä kierrätysasiat ja nämä luontoasiat ja sitten se ajattelutapa et miten kunnioitetaan omaa ja toisten omaa ja toisia ihmisiä. Siitä on vaikee erotella mitään, et monet ajattelee vaan äkkii et se on vaan sitä kierrätystä mutta sitten siinä on myös niitä pitkäkestoisia vaikutuksia. Se kiinnostaa kyllä jotenkin, ehkä vielä enemmän kun eteenpäin mennään. Tai kun ilmastokin muuttuu ja sen kyllä huomaa myös.” (h6)

Kestävällä kehityksellä tarkoitetaan virallisesti myös maailmanlaajuisesti, alueellisesti ja paikallisesti ohjattua muutoshakuista toimintaa, jonka tarkoitus on turvata nykyisille ja tulevaisuuden sukupolville hyvät mahdollisuudet elämään (Niemenmaa, Turtiainen & Soppi, 2010, 8). Kestävän kehityksen käsitettä voi lähestyä erilaisista näkökulmista ja yksi niistä on maailmanpankin pääjohtaja Ismail Serageldin ajatus siitä. Hän muotoili kestävä kehityksen määritelmän talouspoliitikoille ymmärrettävään muotoon: ”Kestävä kehitys tarkoittaa sitä, että jätämme tuleville sukupolville yhtä paljon mahdollisuuksia kuin meillä on ollut, ellei jopa

enemmän." Hänen esittämät mahdollisuudet voidaan tulkita varallisuudeksi, vauraudeksi, pääomaksi, jota voidaan konkretisoida ja mitata (Ympäristöministeriö 2013).

"Kestävä kehitys on arjen valintoja, joilla turvataan tulevillekin sukupolville hyvä ympäristö elää."
(h8)

Yksi informantti hahmotti kestävän kehityksen niin, että meidän tämän hetkinen maapalaolla elävä sukupolvi ei saisi viedä tulevien sukupolvien mahdollisuuksia. Hän viittasi tällä nimenomaan luonnonvarojen kulutukseen – tämän hetkinen sukupolvi vahvistaa hänen mielestään ilmastonmuutosta koko ajan. Hän koki asian niin, että kestävä kehitys on ennen kaikkea tulevien sukupolvien elinmahdollisuuksien turvaamista.

Ismail Serageldin lisäksi myös suomalainen professori Pentti Malaskan johtaman työryhmän laati vuosina 1994-1995 saman henkisen määritelmän: "Kestävä kehitys on jatkuvaa, ohjattua yhteiskunnallista muutosta eri aluetasoilla, jonka päämääränä turvata nykyisille ja tuleville sukupolville hyvät elämisen mahdollisuudet" (Ympäristöministeriö 2013). Edellä mainittujen kaltaiset hahmotukset sukupolvinäkökulmasta nousi vahvasti esille myös muutamissa haastatteluissa arkisten kestävien valintojen lisäksi. Aineiston perusteella voidaan päätellä, että kestävä kehitys tässä tutkielmassa hahmotetaan erityisesti ympäristönäkökulmasta ja se tiivistetysti tarkoittaa arjen kestäviä ympäristövalintoja tulevien sukupolvien elämän turvaamiseksi.

5. TAVOITTEISTA KÄYTÄNTÖÖN: YMPÄRISTÖTAVOITTEET OSANA TYÖTÄ

Havainnointikokemukseni ympäristöhallintatyöryhmän kokouksessa oli mielenkiintoinen ja se toi kunnan kestävän kehityksen työtä konkreettiselle tasolle. Kokoukseen osallistui lisäksi kaupungin ympäristökeskuksen yhdyshenkilö, joka toimii lisäksi kestävän kehityksen projektipäällikkönä. Kokouksessa oli eri hallintokuntien edustajia, jolloin kestävän kehityksen piirteitä kuntatasolla käsiteltiin monipuolisesti eri yksiköiden ja osastojen näkökulmista.

5.1 Kunnan kestävän kehityksen tavoitteet ja ympäristönhallinta

Tässä kappaleessa käyn pääpiirteittäin läpi kunnan Internetsivuilla esillä olevat kestävän kehityksen tavoitteet. Niitä tarkastellessani kiinnitin erityistä huomiota ekologisen kestävyys-

edistämistavoitteisiin ja siihen, miten tavoitteet ovat esitetty ja muotoiltu. Sivuilta löytyvät kaikki kunnan ympäristöpäämäärät ja hallintakeinot niihin. Tämän avulla pyrin aluksi saamaan kokonaiskuvaa kaupungin asettamista hallinnollisista kestävästä tavoitteista, joita pystyin sitten peilaamaan etnografisen osuuteni ja haastatteluihini.

Lisäksi analysoin kunnan tavoitteita ja pohdin, mitä ne käytännössä tarkoittavat kunnallisella tasolla. Tavoitteissa löytyy samoja teemoja, joita nousi esille myös haastatteluissa.

Kuntalaki edellyttää kunnilta kestävästä kehityksen mukaista toimintaa; kun järjestetään kuntalaisille palveluita ja edistetään heidän hyvinvointiaan sekä alueen elinvoimaisuutta, on se tehtävä ympäristön ja luonnon kannalta kestävästi. (kunnan 1. tavoite)

Nykyään kestävä kehitys ja siihen liittyvät tavoitteet on kirjattu kuntalakiin, jolloin niitä edellytetään kunnilta lain pohjalta. Kestävä kehitys ei siis ole enää vain arvoasia, vaan lakisääteinen toimintapohja. Lain tarkoitus on muun muassa edistää kunnan toiminnan suunnitelmallisuutta, sekä luoda kunnalle edellytyksiä osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien toteutumiselle (Oikeusministeriö 2015).

Kestävä kehitys tarkoittaa, että päätöksiä kunnassa tehtäessä mietittäisiin samanaikaisesti päätöksen sosiaalisia, taloudellisia ja ympäristövaikutuksia. Kuvaavan määritelmän mukaan kestävästä kehityksen mukainen päätöksenteko tai toiminta on ympäristön kannalta eli ekologisesti kestävä, sosiaalisesti oikeudenmukaista ja taloudellisesti vastuullista. (kunnan 2. tavoite)

Ympäristövaikutukset ovat yksi osa kolmijakoista kestävästä kehityksen mallia myös kunnassa. Vaikka tämä tutkielma keskittyy nimenomaan ekologiseen kestävyYTEEN eli ympäristöasioihin, niin silti myös sosiaalinen ja taloudellinen puoli kietoutuu sen ympärille aineistonkeruussa. Esimerkiksi haastatteluissa myös sosiaalinen ja taloudellinen puoli nousivat välillä esille, vaikka ympäristöteemat nousivat ylivoimaisesti eniten esille.

Kestävästä kehityksen eri osa-alueita onkin vaikea tarkastella täysin itsenäisesti. Ne liittyvät ja vaikuttavat vahvasti toisiinsa ja yhdessä ne muodostavat kestävästä kehityksen monipuoliset kokonaistavoitteet. Eräessä haastattelussa nousi esille, että ekologisesta kestävästä kaupungin kaavoitus on myös aina sosiaalisesta kestävästä, koska kaupunki pyrkii tekemään kestävästä kaavoitusta jokaisesta näkökulmasta.

Kunnan kolmas tavoite liittyy erityisesti hallintakeinoihin:

Kaupungin ympäristöhallintatyössä on pyritty tunnistamaan kaupungin merkittävimmät ympäristövaikutukset ja luomaan hallintakeinoja ympäristövaikutusten hallitsemiseksi ja pienentämiseksi." Tähän tavoitteeseen on kytketty erilaisia vuositavoitteita ja kaupunginjohtaja on nimittänyt työryhmiä tukemaan ja koordinoimaan ympäristöhallintatyötä.

Kuten jo aiemmin esitin, kaupunginjohtaja on nimennyt ympäristöhallintatyöryhmän koordinoimaan kunnan ympäristöhallintatyötä. Olin osallisena juuri heidän järjestämässä kokouksessaan. Kunnan ympäristöhallinta jakautuu kuuteen eri aihe-alueeseen. Ympäristöhallintatyöryhmä koostuu eri toimialojen henkilöistä, jotka edustavat näitä teemoja. Kunta julkaisee myös vuosittain ympäristöraportin, jossa raportoidaan kaupunginvaltuustolle tehdyistä ympäristötoimista, sekä energia- ja ilmastoasioista. Kunnan ympäristöohjelmaan valitut aihe-alueet ovat:

- 1. Kestävää kehitystä tukeva kaupunkirakenne*
- 2. Hyvä pohjaveden laatu ja määrä sekä hyvä pintavedenlaatu*
- 3. Tehokas energiankäyttö ja ilmastonsuojelu*
- 4. Ympäristömyönteiset asenteet ja toiminta*
- 5. Hyvä kaupunki-ilmanlaatu sekä*
- 6. Liikenteen ympäristövaikutusten pienentäminen."*

Kohta neljä (4.) eli ympäristömyönteiset asenteet ja toiminta ovat ainoa aihe-alue, joita käsiteltiin useista näkökulmista myös haastatteluissa. YK:n tavoitteet nousivat esille yhdessä haastattelussani . Siitä voisi päätellä ainakin sen, että globaaleilla tavoitteilla on jonkinlainen yhteys paikalliseen arkielämään.

5.2 Ympäristötavoitteet koettiin selkeäksi työssä

Tässä tutkielmassa kunta edustaa organisaatiota ja kunnassa jokaista eri yksikköä koskevat samat kestävän kehityksen tavoitteet. Yksinkertaisimmillaan organisaatio voidaan Salorannan (41, 2017) mukaan määritellä ihmisryhmäksi, joilla on yhteiset päämäärät ja yhteiset toimintatavat päämäärien saavuttamiseksi. Organisaatioihin liittyy aina myös organisaatio- ja toimintakulttuuri, joka

antropologisen määritelmän mukaan voidaan nähdä yhteisenä jaettuna ilmiönä (van Houtte, 2005). Erilaisille organisaatioiden toimintakulttuureille on tyypillistä se, että yksikön kulttuuri muodostuu ryhmän jäsenten yhteisistä kokemuksista (Saloranta 41, 2017). Näin ollen yksittäinen kunta edustaa yhdenlaista organisaatio- ja toimintakulttuuria.

Haastattelujeni perusteella kestävän kehityksen valtakunnallinen huomioiminen on lisännyt keskustelua aiheesta myös kuntatasolla, sekä työpaikoilla. Ympäristöasioihin liittyvän tiedon ja tavoitteiden jakaminen ovat varmasti osasy siihen, että yhteiskunnallinen tietoisuus ympäristöasioista on hyvällä mallilla. Eri työyksiköissä käydään läpi ympäristöasioista ja työntekijöitä tiedotetaan niihin liittyvistä asioista. Kokouksessa kävi kuitenkin ilmi, että kunnan sisäisessä tiedotuksessa ja viestinnässä on kehittämisen varaa.

Suurimmalle osalle haastateltavista oli selkeää, mitä hallinnolliset ympäristötavoitteet tarkoittavat heidän työnsä kannalta tai mitä heiltä vaaditaan. Muutamissa haastatteluissa välittyi tunne siitä, että yksiköissä pidetään lähes itsestäänselvyytenä, että kaikki tietävät, mitä ekologisen kestävyys edistäminen tarkoittaa oman työn näkökulmasta. Nämä haastateltavat olivat tosin ympäristöhallintatyöryhmän jäseniä. Heidän työssä huomioitiin kestävää kehitystä, sekä ympäristötavoitteita erityisen paljon.

”Kyllä ne näyttäytyy ihan riittävästi siihen asti kun työpäivä loppuu.. Ei aika enää riittäisi enempään. Kyllä tämä on ihan sopiva paketti ja vielä pystyy hallitsemaan.” (h2)

Eräs haastateltava kuvasi yleistä käsitystä mielestäni hyvin. Hänen mukaansa kestävä kehitys ja ympäristöasiat otetaan huomioon nykyään kaikenlaisessa toiminnassa. Tärkeää on kuitenkin hänen mukaansa huomioida se, että uusien asioiden ja toimintatapojen sisäistämisessä kestää aikansa organisaatioissa ja yksilötasolla.

Yksi informantti sanoi mututuntumansa olevan se, että hänen työpaikallaan tavoitteet otetaan huomioon keskimääräistä paremmin. Tässä kommentissa mielenkiintoista oli se, että kyseinen työpaikka painottui opetukseen ja kasvatukseen.

”Kyllä mä uskon, että ne (kaupungin ympäristötavoitteet) toteutuu keskimääräistä paremmin. Meillä on kyllä sellaista porukkaa jotka lähtee kyllä hyvin mielellään mukaan.” (H6)

Yksi poikkeuskin oli, joka ei kokemus kunnan kestävän kehityksen tavoitteita tutuksi. Tämä kyseinen informantti edusti kunnan terveysyksikköä ja se voi osaltaan selittää, ettei kunnan kestävän kehityksen tavoitteet olleet saavuttaneet häntä samalla tavalla kuin esimerkiksi rakentamisen tai kaavoituksen parissa työskenteleviä.

”Kaupungin kestävän kehityksen tavoitteet eivät ole tuttuja, niistä ei työpaikallani ole puhuttu. Intranetistä varmasti löytyisi aiheeseen liittyvää tietoa ja ohjeistusta, mutta en ole perehtynyt.” (h8)

Ympäristöhallinnan työryhmän kokouksessa käsiteltiin kestävän kehityksen tavoitteita ja niiden onnistumisia myös oman työn näkökulmasta. Kokous kesti kokonaisuudessaan kaksi tuntia ja sen käynnistyminen oli hidasta ja tahmeaa. Tunnelmassa oli aistittavissa iltapäivän levottomuutta ja ihmisten keskinäinen keskustelu ja vitsailu veivät paljon aikaa kokouksen alusta.

Aluksi vaikutti siltä, että yleinen ilmapiiri ei ollut kovin motivoitunut kokoukseen ja kiinnostus päivän agendaan vaikutti hyvin vaihtelevalta. Kokouksessa muun muassa esiteltiin muutama uusi kestävään kehitykseen liittyvä tittelinimike. Hallintaryhmään tarvittiin lisää näkökulmia ja uusia nimikkeitä luotiin siksi. Kestävään kehitykseen liittyvät käsitteet ja nimikkeet aiheuttivat huumoria työntekijöissä koska vaikean kuuloisia tittelit lopulta kertovat hyvin vähän itse työnkuvasta.

Alkutahmeuden jälkeen keskustelu kuitenkin vakavoitui ja jokainen kertoi reippaasti ja ylpeästi terveisiä omasta työyksiköstään. Kokouksen aikana käsiteltiin muun muassa kunnan pohjavesien tilannetta, kaavoitukseen ja rakennukseen liittyviä suunnitelmia sekä päiväkodin arkeen liittyviä teemoja. Yksiköt vaikuttivat kertomiensa perusteella aikaansaavilta ja jokainen tuntui ottavan kestävän kehityksen tavoitteet ja teemat vakavissaan työpaikallaan. Osallistujat kuuntelivat ja kertoivat myös mielellään omia ajatuksia ja kehitysideoita työryhmän tulevaisuudesta. Kyseessä oli viimeinen työryhmän kokous siltä keväältä, joten kokouksessa kerättiin myös ideoita ja tarpeita tulevaisuuden työryhmiä ajatellen.

5.3 Verkostojen tärkeys ja työyhteisön kannustus

Erilaisten verkostojen ja oman työyhteisön tai esihenkilön tuen tärkeys nousi esille monissa haastatteluissa. Ne koettiin erityisen merkityksellisiksi tekijöiksi kannustamaan ympäristötavoitteisiin pyrkimistä omassa työssä. Tämä ei yllätä, sillä esihenkilöiden toiminta

työpaikoilla on todettu todella tärkeäksi ympäristötyön kannalta aikaisemmissakin työpaikkojen ympäristöasenteisiin ja käyttäytymismalleihin liittyvissä tutkimuksissa (Koskela 2008, 47.)

Verkostot voisi tässä jaotella ympäristöhallintatyöryhmään, sekä valtakunnallisiin verkostoihin. Havainnointikokemukseni mukaan ympäristöhallintatyöryhmä oli osallistujille mielekäs tapa kokoontua, jakaa ajatuksia sekä omia toimintatapoja ympäristöasioihin liittyen. Työryhmän tavoitteena oli nimenomaan keskustella ympäristöasioista ja pohtia yhdessä, miten niiden huomioimista voisi tulevaisuudessa kehittää.

Kuten olen maininnut, ympäristöhallinnan työryhmän jäsenet kertovat kokouksissa omia kuulumisiaan yksiköistään ja siitä, mitä kestävän kehityksen asioita heillä on tällä hetkellä työpöydällä. Näin kaikki työryhmän jäsenet ovat tietoisia myös muiden yksiköiden tapahtumista ja toimenpiteistä ja kaikkien tieto asioista lisääntyy. Valtakunnalliset verkostot puolestaan koostuivat useasta kunnasta, joissa yhdessä sitoudutaan erilaisiin ympäristöön liittyviin valtakunnallisiin tavoitteisiin. Kuntien kestävään kehitykseen liittyvät verkostot olivat yksi selkeä käytännön esimerkki siitä, miten tutkielman arkiset toiminnot verkostoituvat suuremmiksi valtakunnallisiksi toimintamalleiksi ja näin kytkeytyvät osaksi valtakunnallisia ja globaaleja ympäristötavoitteita.

Muutamassa haastattelussa kuvailtiin, että verkostojen kautta omakin tietämys asioista on lisääntynyt. Yksi kunnan esimerkki tästä oli HINKU-verkosto. Se nousi esille haastatteluissa ja siitä löytyy tietoa myös kunnan Internetsivuilla. Kyseessä on eri kuntien yhdessä muodostama verkosto, joka tavoittelee hiilineutraalisuutta.

Toinen kokouksessa ja haastatteluissa esille noussut esimerkki oli KUUMA-kuntien verkosto, johon tutkimuskuntanikin kuuluu. KUUMA-seutu muodostuu pääkaupunkiseudun ympärillä sijaitsevista 10 kehyskunnasta. KUUMA-kuntien Internetsivuilla kerrotaan, että KUUMA-kunnat vahvistavat alueensa vetovoimaa ja kilpailukykyä yhteisin kehittämistoimin sekä edunvalvonnan keinoin. Haastatteluissa kävi ilmi, että verkostoon kuuluvat kunnat tekevät seutuyhteistyötä maankäytön, asumisen ja liikenteen osilta ja heillä on esimerkiksi yhteisiä tapahtumia.

”Kuuma-verkosto sitä osittain tällä hetkellä antaa sellaista vertaistukea. Se on ihan hyvä ollut että näitä lähikuntia on tässä ollut mukana ja on pystynyt näkemään että aa te ootte tehnyt tälle että se on ollut sellainen hyvä vertaistuki.” (h1)

Työryhmän kokoukseen osallistumiseni ja tekemieni haastattelujen perusteella voin todeta, että ajatus vuorovaikuttavasta yksikkötoiminta kunnan sisällä vaikuttaa tehokkaalta ja ajan mukaiselta. Silloin kaikilla on mahdollisuus saada kokonaiskuva kunnan ympäristöasioista ja kaikki voivat oppia toisiltaan uusia näkökulmia. Uskon, että erilaiset työryhmät edistävät tavoitteiden toteutumista. Samalla tavoitteita voidaan kehittää ja onnistumista voidaan pohtia kollektiivisesti.

Jokainen työryhmän yksikkö käy kokouksessa läpi omia tavoitteitaan ja rakentaa työarkensa niiden ympärille. Jokainen yksikkö tuntuu edistävän ekologista kestävyyttä omilla, heille sopivilla, ratkaisullaan ja resursseillaan. Työryhmässä oli kuitenkin edustettuna vain osa kunnan yksiköistä. Osallistujilla oli luonnollisesti etulyöntiasema pysyäksään ajan tasalla kunnan kestävyysliittävistä asioista ja toistensa ”kuulumisista”. Heillä oli myös selkeä yhteisö, josta sai tarvittaessa apua ja tukea.

Haastattelujeni perusteella muiden informanttien yksiköissä tietoisuus ja yhteisön tuki riippuivat enemmän yksittäisistä johtohenkilöistä, esimerkiksi kouluyhteisössä koulun rehtorista. Erään informantin kokemus avunsaamisesta ympäristöasioissa vaikutti myös heikolta. Hän ei ollut osallisena kestävä kehityksen työryhmässä, vaan edusti siihen kuulumatonta yksikköä. Hänellä ei ollut tietoa siitä, keneltä työyhteisössä saisi tukea ympäristöasioissa.

”En suoralta kädeltä osaa sanoa keneltä kysyisin neuvoa ympäristöasioissa.” (h8)

Huomionarvoista oli myös se, että työryhmässä kaikki osallistujat olivat saamani käsityksen mukaan määrätty työryhmään. Osallistujat eivät siis olleet työryhmässä vapaaehtoisuudesta. Tämä tekijä voisi vaikuttaa omaan motivaatiooni ryhmätyöskentelyyn, mutta haastattelujeni perusteella osallistujat kokivat työryhmän sangen mielekkääksi toimintamuodoksi.

Kaikkien näiden aineiston kokemuksien ja haastattelujen perusteella voidaan kuitenkin päätellä, että eri yksiköt ovat lopulta eriarvoisessa asemassa tiedon- ja tuensaannissa ympäristöasioiden näkökulmasta. Näin ollen kunnan kestävä kehityksen tavoitteet eivät ole saavuttaneet kaikkia kunnan yksiköitä tai yksittäisiä työntekijöitä samalla tapaa.

5.4 ”Toimitaan paikallisesti ja vaikutetaan globaalisti”

Eräs keskeinen havainnointitilanteessa esille noussut teema oli tavoitteiden toteutumisen mittaaminen. Tämä on oleellinen ja tärkeä kysymys ja sitä voidaan peilata niin ekologisen kestävyys tavoitteiden haasteisiin, kuin laadulliseen tutkimukseen yleensä. Minkälainen on oikea mittari mittaamaan asiaa, jota ei voi suoraan kvantitatiivisesti mitata?

Yksi mittaamisen liittyvä haaste kokouksessa oli se, että kunnan eri yksiköillä on erilaisia toimintatapoja. Näitä on lähtökohtaisesti jo vaikea verrata keskenään, sekä haastavaa asettaa kaikille samanarvoisia tavoitteita. Luonnollisesti kunnan eri yksiköiden ja heidän työntekijöiden tulee asettaa tavoitteita juuri oman yksikön näkökulmasta. Silti tilanne on haastava. Kunnan "isot raamit" tavoitteiden pohjalle ovat niin kokonaisvaltaiset ja suurpiirteiset, että ekologisuuden edistäminen veisi paljon aikaa jo pelkästään yhden yksikön sisällä. Yksi ehdotettu mittari oli lisätä yksiköihin tarkastuskäyntien määrää vuodessa.

Jokainen informanttini oli samaa mieltä siitä, että paikallinen toiminta on tärkeää ja sillä on roolinsa myös globaalissa kuvassa. He myös kokivat omat tapansa vaikuttaa ympäristöasioihin työnsä kautta mielekkääksi. Kaikilla haastateltavilla tuntui olevan yhteinen käsitys siitä, että jokainen voi pienillä teoillaan vaikuttaa ympäristöönsä ja lähiyhteisöön. Niin työpaikalla, kuin omassa arjessa.

"Mun mielestä on hyvä, että toimitaan paikallisesti ja vaikutetaan globaalisti. Täällä ei kannata masentua sen alla, ettei meidän toiminnalla ole mitään merkitystä, kun intialaiset tuhoaa kuitenkin monta kertaa enemmän kuin Suomessa. Mutta me tehdään ja kehitetään omaa toimintaa täällä, että pystytään sitä kautta edesauttamaan asiaa. Se on sitä arkipäivää ja organisaatiot on erilaisia ja se on yks meidän tehtävä tuoda esiin näitä asioita ja yrittää vaikuttaa, edesauttaa ja muuttaa asenteita ja kehittää toimintaa." (H2)

Edellä mainittu kommentti kertoo samaan aikaan siitä, että informantti hahmottaa ympäristöasiat sekä globaalissa kuvassa, mutta osaa suhteuttaa ne myös paikallisen toiminnan merkitykseen.

Kuitenkaan omaa kansalaisen toimijuutta ei nostettu esille haastatteluissa. Vaikka jokainen koki omat toimintamallit ja arkiset tapansa toimia ympäristöasioiden eteen mielekkääksi, vaikuttamisen taso jäi aineiston perusteella hyvin arkisen vaikuttamisen tasolle. Kukaan ei nostonut esille, että ajaisi vahvasti ympäristöteemoja esimerkiksi poliittisissa päätöksissään. Myöskään muita ympäristöön liittyviä vaikuttamisen muotoja ei tuotu esille vapaa-ajalla. Kestävä vaikuttaminen oli aineiston perusteella vain arjen kestäviä valintoja, joita esittelen yksityiskohtaisemmin seuraavassa

luvussa. Yksi informantti kuvaili omaa vaikuttamishaluaan näin:

”En itse ole aktiivinen vaikuttaja (ympäristöasioissa). Työni puolesta kiinnostuksen kohteena ovat liikuntaan liittyvät asiat ja niissä koitan toimia kaupunkilaisten parhaaksi. En siis ole kovin aktiivinen ympäristöasioissa enkä ole työpaikallanikaan osoittanut erityistä aktiivisuutta ympäristöasioiden edistämisessä.” (h8)

Toisaalta en myöskään haastatteluissa suoraan kysynyt keneltäkään informantilta hänen aktiivisuudestaan vaikuttaa ympäristöasioihin vapaa-ajalla tai poliittisista mielipiteistä. Ne saattoivat siis myös vaikuttaa taustalla. Erilaisia ympäristöön liittyviä kansalaistaitoja nousi kyllä haastatteluissa esille.

Niin kuin teorialuvussa on todettu, yleisesti globalisaatio ilmiönä voi parhaimmillaan syventää halukkuutta osallistua monimuotoiseen ympäristöhallintaan (Lemos ym. 2006, 300.) Tämä kertoo aineistoni perusteella siitä, että ihmiset ovat sisäistäneet globaalit haasteet ja sen, että jokaisella on vastuu edistää ympäristöasioita omalla tahollaan. Tähän tiivistyy ajatus siitä, että pienet, paikalliset teot ovat tärkeitä ja ne vievät eteenpäin myös globaalilla tasolla.

”Kyllä se (paikallinen tekeminen) on tottakai tärkeää. Jokainen hyvä päätös on aina eteenpäin. Niin kuin tässä tuli jo esille niin näissä hankinnoissa hyödynnämme sitä tai koitamme saada sitä eteenpäin..” (H5)

Globaalin ja lokaalin suhdetta kuvailtiin myös niin, että toiminnot nähtiin kokonaisuutena. Yksi informantti koki, että paikallisen vaikuttamisen ja tekemisen merkitys on suuri. Hän kertoi näkemyksensä siitä, että jokaisen kunnan tehtävä onkin kantaa vastuunsa kuntayhteisössä. Paikallisia tekoja kuvailtiin myös juuri niiksi, joilla pystyy helpoiten vaikuttamaan asioihin. Jokapäiväisessä työssä tehdään jatkuvasti ratkaisuja. Haastatteluissa nousi vaikuttamiskeinoiksi esimerkiksi erilaisten teknologioiden käyttöönottomahdollisuudet.

Myös niin sanottu kunnan ja oman työpaikan ”kokeilukulttuuri” nousi esille ja siihen oltiin tyytyväisiä. Yhdessä haastattelussa tiedustelin, mikä on informantin oma kokemus luonto- ja liikuntapainotteisista päiväkodeista ja niiden hyödyllisyydestä. Eli kannattaako niitä luoda ja yrittää vaikuttaa isommin sitä kautta.

”Kannattaa, jonkun se on kokeiltava. Koska sitten vastustus on yleinen uusiin asioihin on aina ei, et sitten kun lähetään aina kokeilemaan ja todetaan toimiiko vai eikö toimi.

Esimerkiksi se pyöräily on semmonen juttu, mitä on nyt muutamassa muussakin päiväkodissa kokeiltu. Me tehdään sitä ihan säännöllisesti, kerran viikossa. Viimeksi vaikka pyöräiltiin lapsien kanssa kirjastoon. Et monihan ei lähe vielä edes kolmosluokkalaisten kanssa haha. Mutta me ollaan päätetty et se on meidän juttu ja me tehdään niin ja se on kyllä toiminut tosi hyvin ja mitään ei oo sattunut, että tarttis miettiä.” (H6)”

Eräs haastateltava korosti sitä, että on hyvä asia, että tavoitteet pyritään integroimaan mahdollisimman hyvin arkeen.

”Että käytännön tasolla kunta pystyy tekemään paljon ja päättämään paljon ja ihan normaaliin arkeen ja siihen liittyviä kestävän kehityksen asioita. Itseasiassa se on hyväkin, että saadaan se mukaan ihan normaalitoimintaan eikä sitä mietitä liikaa että onks tää nyt kestävää kehitystä vai mitä tämä on. Että kyllä täällä pystyy vaikuttamaan ja on varmasti mielekästä.” (H3)

Yhteenvedona voisi siis aineistoni perusteella todeta, että paikallinen vaikuttaminen ja arkiset päätökset koetaan todella merkityksellisiksi työpaikoilla. Nämä tulkinat auttoivat minua myös vastaamaan tutkimuskysymykseeni - millä tavoilla globaalit ympäristötavoitteet muotoutuvat käytännössä paikalliseen kunnan toimintaan. Pääosin vaikutti kuitenkin siltä, että aktiivisuus ja paikallinen vaikuttaminen ympäristöasioihin jäi työpäivän sisälle, eikä ympäristöasioihin pyritty vaikuttamaan sen aktiivisemmin vapaa-ajalla. Paikallinen vaikuttaminen vaikutti tämän aineiston perusteella pitkälti ekologisilta arkikäytänteiltä, eikä esimerkiksi aktiivisuudella paikallispolitiikassa tai muissa harrastuksissa.

5.5 Ekologiset arkikäytänteet

Kysyin jokaiselta haastateltavalta, näyttäytyykö ekologisen kestävyuden edistäminen heidän päivittäisessä työssään, ja jos näyttäytyy, niin miten. Jokainen osasi kertoa työstään käytännön esimerkkejä, eli ympäristöasioita oli mahdollista edistää monipuolisesti eri työtehtävissä. Esimerkkejä tuli muun muassa monipuolisesti esimerkiksi kierrätykseen, energiansäästöön ja ympäristökasvatukseen liittyen. Nämä kaikki ovat myös ympäristöhallintakeinoja.

Ekologiset arkikäytänteet olivat yksi kunnan omista ympäristötavoitteista. Arkiset käytänteet

koettiin tärkeäksi ja merkittäväksi tavoitteiksi, jota pyrittiin edistämään mahdollisimman laajasti niin kunnan työpaikoilla kuin ylipäätään ihmisten arjessa. Arkisia toimintamalleja ja normeja pyritään levittämään yhden informantin mukaan kaikkiin kunnan yksiköihin. Arkiset ekologiset toimintamallit ja niihin kannustaminen luovat osaltaan kunnan ympäristöystävällistä toimintakulttuuria.

”Meilläkin täällä meidän työpaikalla on muutama ekotukihenkilö ja ajatus olisi että siellä sitten opastettaisiin lajittelussa ja valojen sammutuksissa ja tällaisessä käytännön pienissä asioissa mitä nyt toimistotyössä on.” (h1)

Esille nousi myös oman työpaikan monipuolinen lajittelu erilaisille roskille. Hyvää nähtiin monipuolisessa lajittelussa, mutta kehitettävää on vielä yleisesti paperin määrän suhteen.

”Roskien lajittelu on ainut näkyvä ympäristöasia työpaikallani. Myös kirjekuoria kierrätetään sisäisessä postissa. Valoja pyritään sammuttamaan huoneista joita ei käytetä ja tietokoneet ym. suljetaan kun lähdetään töistä.” (h8)

Valojen sammuttelu nousi yhdeksi teemaksi, joka toistui monessa haastattelussa. Yksi informantti kuvasi, että he noudattavat ”viimeinen sammuttaa valot”-periaatetta työpaikallaan. Valojen sammutteluun kannustetaan ja ohjeistetaan työpaikoilla, koska kunta pitää sitä tärkeänä arkisena ympäristövalintana. Kunnan ympäristöyhdyshenkilö kertoi, että kunnalla on omia koulutettuja ekotukihenkilöitä, jotka opastavat ja tukevat tarvittaessa kunnan työntekijöitä ympäristöasioissa työpaikoilla. Valojen sammuttelu nostettiin yhdeksi ekotukihenkilön esimerkkitehtäväksi:

”Meilläkin täällä meidän työpaikkarakennuksessa on muutama ekotukihenkilö ja ajatus olisi että siellä sitten opastettaisiin lajittelussa ja valojen sammutuksissa ja tällaisessä käytännön pienissä asioissa mitä nyt toimistotyössä on.” (h1)

Työtila ja sen ympäristöystävällisyys nousivat myös esille haastatteluissa. Eräässä haastattelussa kerrottiin siitä, kuinka tiloja on yhdistelty eli muutama henkilö istuu samassa toimistotilassa. Tilat jaetaan vain sermeillä. Tilankäyttö koetaan positiivisena muutoksena, sillä ennen tilanne on ollut se, että isossa toimistuhuoneessa on istuttu yksin. Hän kertoi, että nykyään osataan tiivistää ja siihen kenties pyritäänkin.

Eräs mielenkiintoinen arkinen toimintapa liittyi polkupyöräilyyn. Kunta tarjosi työntekijöille mahdollisuutta polkupyörän käyttöön helpottamaan operatiivista työntekoa.

”Meillä on kokeilupyörä tällä hetkellä käytössä, sellainen kuljetuspyörä, jota pääsee ihan kokeilemaan täällä töissä. Tällä viikolla juuri on ollut uusia pyöriä täällä kokeilussa kun ei noi vanhat pyörät oikeen enää priimakunnossa oo.” (H1)

”Kaupungin työntekijöillä on käytössään muutama polkupyörä työpäivän aikaisten siirtymien kulkemiseen. Pyysin sellaisen omalle työpaikalleni. Sain poistoon menevän kapistuksen kun muualle kunnan tarpeisiin oltiin juuri hankittu uusia. Se on tosin jäänyt nyt aikalailla käyttämättä kun en ole itsekään sitä tarvinnut” (h8)

Pyörää siis tarjottiin nimenomaan työpäivien sisällä tapahtuvaan liikkumiseen. Tämän lisäksi yksi informantti kertoi siitä, että heillä on ollut työyhteisön kanssa tapana osallistua pyörällä töihin-kampanjaan, joka järjestetään vuosittain. Siinä työyksiköt kirjaavat ajatut työmatkakilometrit ja osallistuvat palkintojen arvontaan. Nämä tempauksiin osallistuminen lähtee työntekijöiden omasta halusta.

”Sit me ollaan aika paljon osallistuttu näihin pyörällä töihin-kampanjoihin aika aktiivisesti” (H6)

Arto Salonen (13, 2010) on tutkinut väitöskirjassaan ihmisen arkista toimintaa suomalaisessa kulttuurisessa kehyksessä globaalissa ajassa. Hänen mukaansa yhteiskunnalla on rakenteita, jotka määrittävät yksilöiden toiminnalle ja käyttäytymiselle rajoja. Yksilö voi kuitenkin vaikuttaa rakenteisiin muutamallakin eri tavalla joko suoraan, median tai jonkun muun vaikuttamisen väylän kautta.

Salonen (13, 2010) korostaa myös sitä, että yksittäisen ihmisen aikaansaama muutosvoima pohjautuu myös kaikkiin niihin pieniin ja suuriin valintoihin, joita jokainen arjessaan tekee. Tämän tutkielman aineistossa on noussut esille juuri arkiset käytänteet ja tavat, joita informantit tekevät sekä vapaa-ajallaan kotona, että työpaikoillaan. Vaikka ne ovat pieniä tekoja, ne ovat juuri niitä arvokkaimpia ja eteenpäin vieviä kestävän kehityksen näkökulmasta. Kuten Salonenkin (2010) tuo väitöskirjassaan esille, yksilöiden arkiset valinnat ovat suuri osa muutosta – pienistä asioista yhdessä syntyy isoja asioita.

5.6 ”Toimintatavat vaihtelevat eri yksiköstä riippuen”

Aineistosta nousi yksi valta-asemiin ja tasa-arvoiseen tietoisuuteen liittyvä piirre, kun haastattelujen jälkeen tarkasteli aineiston ja kunnan tavoitteiden kokonaiskuvaa.

Vaikka jokainen haastateltava osasi nimetä ympäristönäkökulmia omasta työstään, silti systemaattisempi ympäristötavoitteiden edistäminen vaihteli yksikkö ja työtehtävä kohtaisesti. Ympäristöasioita ja niiden edistämistä havaittiin jokaisessa yksikössä, mutta vaihtelua oli siinä kuinka kokonaisvaltaisesti ja pitkäjänteisesti niitä pyrittiin huomioimaan ja edistämään. Eri yksiköiden välillä löytyi siis kuitenkin eriarvoisia tilanteita, joissa vallan asetelma oli epäreilu. Tätä teemaosuutta voi tarkastella erityisesti poliittisen ekologian näkökulmasta, jonka avulla kiinnitetään erityistä huomiota vallan jakautumiseen eri toimijoiden kesken (Heikkinen ja Robbins 2007).

Poliittisessa ekologiassa valtaa määrittelee se, kuinka johonkin ilmiöön liittyvät hyödyt, haitat tai resurssit jaetaan (Hornborg 2001). Näitä resursseja voivat olla materiaalisia, symbolisia, taloudellisia varoja, luonnonresursseja, organisaatioita, erilaisia verkostoja toimijoiden välillä, tietoa tai normeja (Paloheimo ja Wiberg 1996). Tämän tutkielman kannalta valtaa määrittelevät aineiston perusteella erityisesti organisaatiot, taloudelliset ja sosiaaliset resurssit, tieto ja normit.

Vallalla tarkoitetaan tässä kontekstissa sitä, että kunnan eri yksiköiden työntekijät ovat keskenään epäarvoisessa asemassa ympäristöasioiden suhteen, koska asioista tiedottaminen ja viestintä eivät tavoita yhtäläisesti kaikkia yksiköitä kunnan sisällä. Lisäksi eri yksiköillä oli aineiston perusteella vaihtelevia henkilöstöresursseja tavoitteiden saavuttamiseksi. Huomion arvoista oli myös se, että esimerkiksi kunnan kaavoituksessa ympäristöä ja kestävyyttä huomioidaan todella kokonaisvaltaisesti, verraten esimerkiksi opetusyksikköön.

”Tässä kaavoituksessa se (kestävyyden huomioiminen) on niin olennainen osa. Se on osa meidän työtä, on paljon asioita, joita meidän täytyy ottaa huomioon ja tää on yksi niistä. Ehkä jossain päiväkodissa se fokus on enemmän siinä kasvatuksessa, esimerkiksi lapsia opetetaan miten lajitellaan ja sitten ne vie ajatusta eteenpäin kotona mutsille että hei meillä on vääränlaiset roskikset.

Ja täytyyhän meidän myös tässä kaavoituksessa pitää huoli siitä, että sellainen kansanvalistustyö otetaan huomioon. Me pidetään erilaisia tilaisuuksia ja muita, ja tuodaan näitä kestävän kehityksen näkökulmia sun muita esille.” (h3)

Tämä on luonnollinen havainto, sillä esimerkiksi kaavoitusta ja asutusta täytyy tehdä kestäväällä tavalla, jotta kaupungissa asuminen on vetovoimaista ja järkevää. Erilaisilla työpaikoilla ja erilaisissa työtehtävissä täytyy siis huomioida, että jokaisella yksiköllä ei ole täysin samanlaiset valmiudet, motiivit tai resurssit toteuttaa ympäristötavoitteiden edistämistä.

Yksi kunnan kestävä kehityksen päämäärä oli kestävä kehitys tukeva kaupunkirakenne. Ympäristöhallintakeinoksi oli kirjattu yleis- ja asemakaavat ja maankäytön toteuttamisohjelma. Tämä oli yksi selkeä käytännössä onnistuneesti toteutunut tavoite, joka nousi myös haastatteluaineistossa esille. Kunnan kaavoitusyksikkö panostaa siihen ja ympäristötavoitteiden onnistumisen kuvailtiin olevan onnistunutta. Tässä yksikössä kestävä kaupunkirakenteen suunnittelu on keskeisessä roolissa ja siihen löytyvät omat asiantuntijat.

Kyseisen yksikön informantti koki, että kestävä kehitys on hänen työkuvansa näkökulmasta kaupunki- ja yhdyskuntarakenteellinen asia. Hänen näkemyksensä oli, että yhdyskuntarakenteen hajautumisen estäminen on kaikkein tärkeintä kestävä rakentamisen näkökulmasta. Hän perusteli asiaa sillä, että yhdyskuntarakenteen hajaantuessa sen vaikutukset kestävät jopa vuosikymmeniä. Sen vuoksi kestävä rakentaminen ja kaavoitus ovat niin keskeisiä asioita.

Hän kertoi haastattelussa myös esimerkin tästä: jos tuhannen asukkaan joukko pitäisi sijoittaa jonnekin ja vieläpä kaupunkimaiseen ympäristöön, niin sillä on merkitystä missä päin kaupunkia asukkaat sijaitsevat. Asukkaiden sijaintia täytyy miettiä hänen mielestään esimerkiksi palvelutarpeiden tai joukkoliikenteen näkökulmasta.

Lisäksi muutamassakin haastattelussa nousi esille, että heidän yksikössään kestävyyttä ja ympäristöasioita huomioidaan todella kokonaisvaltaisesti. He nostivat esimerkiksi päiväkodit vertailukohteeksi ja olivat ymmärtäväisiä, ettei niissä ehditä tai kyetä huomioimaan kaikkia tällaisia asioita. Kuitenkin tekemieni haastattelujen perusteella jokainen yksikön edustaja koki, että pystyy jotenkin vaikuttamaan ympäristöasioiden edistämiseen työpaikallaan.

”Nämä kaupungin eri organisaatiot.. Kestävä kehityksen edistämisaralla on aika kirjavaa joukkoa ja se on ihan luonnollista, että osan näiden yksiköiden toiminnasta nivoutuu suoraan kestävä kehityksen edistämiseen. Tai se on olennainen osa yksikön fokusta, kun taas toisaalla se on sivutuote. Kuten esimerkiksi yksikkö joka tuottaa hammaslääkäripalveluita niin tota, ei se

välttämättä oo ihan koko ajan siinä toiminnassa mukana, että miten ympäristöasiat etenee pitkällä aikavälillä.” (H2)

Tutkielmani kunta on kokonaisvaltaisesti ja vahvasti mukana kestäväan kehitykseen ja erityisesti ympäristöasioiden edistämiseen liittyvissä asioissa. Poliittisessa ekologiassa vallan käsitykseen liittyy esimerkiksi se, mitä teemoja otetaan esiin esimerkiksi lainsäädännössä tai eri organisaatioissa, ja mikä tieto tai osapuolet jäävät ulkopuolelle (Lukes 1974, Gaventa & Cornwall Wolf 2001.). Lakien puolesta kaikkia kuntia koskevat samat kuntalaissa määritetyt kestäväan kehitykseen liittyvät tavoitteet, joten kuntien välillä ei tässä suhteessa pitäisi olla eriarvoisia valta-asemia.

Tutkielmaani kohdistetun kunnan asema ympäristötavoitteiden edistämisessä oli erityisen hyvä, koska kaupungin kestäväan kehityksen projektipäällikkö ja ympäristövastaava olivat erityisen omistautuneita ympäristöasioiden edistämiseksi. Tähän vaikuttivat paljon heidän henkilökohtainen suhde luontoon ja ympäristöasioihin, sekä heidän kova tahtotilansa viedä asioita eteenpäin. Kuitenkin esimerkiksi kunnan sisäinen tiedotus ja viestintä takkuilivat eri yksiköiden välillä, jolloin asiat eivät tavoittaneet kaikkia yksiköitä samalla lailla, eikä tällöin luonnollisestikaan myös kaikkia kunnan työntekijöitä. Haaste on tiedossa.

”Sen oon huomannut että tiedottaminen ja viestintä ei oo ollut niin aktiivista ja siihen pitäisi panostaa enemmän. Erilaiset menettelyt on ollut ihan ok mutta käytännössä voi aina tiedottaa enemmän.” (h1)

”Tiedotus ja tapahtumat saisivat konkretisoitua enemmän. Toimintatavat vaihtelevat eri yksiköistä riippuen, esimerkiksi sosiaalipuolella päiväkodeissa on useita vuosia joku toiminut ympäristövastaavana. Toiminta on muuttunut jokaisessa paikassa hieman omanlaisekseen.” (h1)

Esimerkiksi yksi haastateltavani oli lastentarhanopettaja päiväkodista, joka oli sattumalta vielä luonto- ja liikuntapainotteinen. Haasteltava ei kuitenkaan ollut sen päiväkodin työntekijä, joka oli mukana ympäristöhallintatyöryhmän kokouksessa. Haastateltavani päiväkodissa ympäristön huomioiminen toteutui todella mallikkaasti. Toisaalta se oli myös poikkeuksellisen hyvä esimerkki, koska luontoa ja liikuntaa painotettiin siellä erityisen paljon. Kokemukseni mukaan siis informantit ajattelivat usein, että muissa yksiköissä kuin omassa ei ehditä tai kyetä edistää

ympäristötavoitteiden toteutumista, vaikka oma kokemukseni oli hyvin päinvastainen. Koin, että suurimmassa osassa yksiköitä ympäristöasioita edistettiin keskimäärin hyvin.

5.7 Vaikutusvaltaiset esihenkilöt

Esihenkilöasema tuntui vaikuttavan siihen, kuinka selkeästi tavoitteet ovat integroituneet arkiseen työhön. Tutkielman perusteella voidaan todeta, että tässä kuntaorganisaatiossa esihenkilö- tai johtajastatus merkitsi usein vaikutusvaltaa sekä ympäristöasioihin liittyvissä päätöksenteoissa, että toimintamalleissa. Tämä on myös vahvasti yhteydessä teoriaosuudessa esitettyyn ajatukseen siitä, että ympäristöhallintakysymyksissä ja poliittisessa ekologiassa on oleellista, että ihmisillä pyrkimyksiä ja valtaa vaikuttaa luontoon ja ympäristöihinsä erilaisilla tavoilla.

Osa haastateltavista oli johtaja- ja esihenkilötasoisia työntekijöitä. Oletan aineistoni perusteella, että tietyssä asemassa myös työn sisältöön ja sen tavoitteisiin pystyy vaikuttamaan herkemmin. Esimerkiksi yksi haastateltavista oli johtoasemassa oleva, sekä henkilökohtaiselta persoonaltaan hyvin ympäristömyönteinen henkilö. Hän suhtautui ympäristötavoitteiden edistämiseen hyvin diplomaattisesti. Hän kuvaili seuraavanlaisesti sitä, miten hän vie kestäviä ympäristötavoitteita esihenkilönä eteenpäin omassa työyhteisössään:

”Esimerkin voimalla käytännön opastamista ja näyttämistä, kuten pyörällä töihin tulemista. (Ympäristöasioista) tiedotus ja tapahtumat saivat konkretisoitua enemmän. Toimintatavat vaihtelevat eri yksiköstä riippuen.”(H1)

Esihenkilöaseman vaikutus näkyi aineistossa myös ympäristökasvatuksen näkökulmasta. Tänä päivänä osallisuus ja aktiivinen kansalaisuus ovat teemoja, jotka painottuvat myös kasvatus- ja kouluympäristöissä (Saloranta 2017). Peruskoulun opetussuunnitelmaan on liitetty aktiivisen osallistumisen teema, joka velvoittaa opettajia edistämään yksilön kasvua aktiiviseksi kansalaiseksi.

Saloranta kertoo myös, että UNESCO on määritellyt jo vuonna 1977 ympäristökasvatuksen tavoitteiksi tietoisuuden, tiedon, asenteiden, taitojen ja myös osallisuuden lisäämisen. Jos opetusympäristössä esimerkiksi opettaja tai rehtori oli kiinnostunut ja kannustava ympäristöasioiden edistämisen suhteen, se luonnollisesti heijastui koko työyhteisöön ja toimintatapoihin. Näin ollen yhdelläkin henkilöllä voi olla suuri merkitys siihen, minkälaisia työmalleja ja arvoja edistetään yhteisössä.

”Jos rehtori ei ole rakentanut kouluun kestävän kehityksen kasvatusta tukevaa toimintakulttuuria, yksittäinen asiasta kiinnostunut opettaja harvoin pystyy tai jaksaa vaikuttaa koko työyhteisöön”, toteaa myös Saloranta (2017) globaalikasvatusta käsittelevässä väitöskirjassaan. Oma yksittäinen havainto aineistostani tukee siis myös hänen näkemyksiään koulun ympäristöopetuksesta.

Saloranta (2017) tulee myös tutkimuksessaan siihen lopputulokseen, että kun kestävä kehitys ja ympäristökasvatuksen painotus halutaan koko koulun toimintakulttuuriin, rehtorin sitoutuminen ja johtajuus ovat avainasemassa. Saloranta korostaa myös sitä, että yksittäisten opettajien kasvatustyö on totta kai merkityksellistä, mutta kestävän kehityksen arvojen ja uuden toimintakulttuurin muutos ei tapahdu itsestään, vaan vaatii johtamista (2017, 23). Vaikka minun aineistossani oli vain yksi informantti ja esimerkki kouluyhteisöstä, hänen kokemuksensa tilanteesta on kuitenkin vahvasti sama kuin sen on tutkittu yleisestikin olevan.

Yhdessä haastattelussa informantti kuvaili, ettei hänellä ole koulunkäyntiavustajana paljoakaan sanavaltaa vaikuttaa ympäristöasioiden edistämiseen työyhteisössään. Toisaalta hän silti koki tekevänsä arjen valintoja ympäristön näkökulmasta sen verran kuin pystyi, eli hän kuitenkin kantoi oman kortensa kekoon työyhteisössään. Hän kuitenkin vaikutti osittain turhautuneelta siksi, että hänellä olisi ollut halukkuutta vaikuttaa ympäristöasioiden edistämiseen enemmän kuin hänellä oli mahdollisuus. Hän kuvaili, että kouluyhteisössä vaikutusvaltaisempia henkilöitä olivat rehtorit. Heillä on keskeinen päätösvalta kouluyhteisössä.

”Joo se riippuu (ympäristöasioiden toteuttaminen riippuu muista opettajista, työparista ja rehtorista). Ja varmasti sekin vaikuttaa kun nytkin on uus opetussuunnitelma ja kauheasti kaikkee. Niin sitten ei vaan riitä energia. Mut sehän pitäisi olla sitä arkea. Vaikka mä en niin sitä opetussuunnitelmaa tiedä mutta varmasti löytyy sieltä kestävä kehitys. Kyllähän sitä voisi aina enemmänkin olla. Ja tosiaan riippuu paljon opettajasta tai rehtorista – toiset on tarkempia ja aktiivisempia kuin toiset.” (h7)

Toinen informantti puolestaan kertoi kokemuksiaan päiväkotiympäristöstä. Hänen kokemukset esihenkilöstään olivat positiivisia siksi, että esihenkilö kannusti ja tuki vahvasti työntekijöitä ympäristöasioiden edistämisessä.

”Että meillä on kyl sellainen esimies joka tukee tässä hirveen vahvasti, esimerkiksi ton pyöräilyn ja kaiken niin teki kyllä ison työn kun selvitti kaiken et onko siihen mitään laillista estettä tai joku ylemmältä taholta sanoo että ei, se on turvallisuusriski.. Mutta ei siihen ikinä löytynyt mitään. Sit me aloitettiin ja muutama muukin on rohkaistunut.” (h6)

Vaikka suurin osa haastateltavistani koki saavansa työssään tukea esihenkilöiltään ympäristöasioihin liittyen, vielä ylemmältä taholta toivottiin säännöllisempää ja johdonmukaisempaa tapaa tukea tavoitteissa. Eräs haastateltava viittasi suoraan kaupungin valtuustoon, sillä hän kaipasi tukea ja suuntalinjoja vielä korkeammalta taholta omaan ja kunnan kestäväan kehityksen työhön.

”Mutta muuten mistä itse toivoisi sitä tukea niin kyllä se on tuo kaupungin hallitus, valtuusto kaupunginjohto. En voi sanoa etteikö sitä tukea sieltä nyt jo tulisi mutta vähän sillai alussa oli ajatus että vuosittain sieltä käydään näitä asioita kertomassa mutta on se hiipunut ja jäänyt se yhteys.

Ja että tässä ei välttämättä olisi se kaupunginjohto vaan kaupungin ihan oma suunnitteluryhmä tai kehitysryhmä, missä olisi sitten sivistystoimesta mukana ihmisiä jotka pystyisi ainakin jollain tasolla lupaamaan että näin nyt vaikka sivistystoimessa sitten jatkossa tehdään.” (H1)

Kestäväan kehityksen tavoitteet ovat verkossa kategorisoitu niin, että kunnan päämäärinä ovat ympäristömyönteiset asenteet ja toiminta, jonka hallintakeinoja ovat opetussuunnitelmat, koulujen toimintasuunnitelmat, varhaiskasvatussuunnitelmat, koulujen ympäristöohjelmat, sekä yksiköiden ympäristöohjelmat.

Kestäväan kehityksen tavoitteita on siis kirjattu erilaisiin suunnitelmiin ja ympäristöohjelmiin, joista opetussuunnitelma nousi ainoastaan esille informanttien haastatteluista. Aineiston perusteella vaikuttaa siltä, että opintosuunnitelmien ja koulujen ympäristöohjelmien sijasta suurempi hallintakeino on yksittäinen ihminen – rehtori, työpari tai opettaja. Kuten aikaisemmin on selvinnyt, esimerkiksi rehtorin johtamiskulttuuri on lopulta suurempi muutoksen tekijä, kuin suunnitelmat ja ohjelmat.

5.8 Arvot ja ympäristömyönteisyys

Monissa haastatteluissa välittyi vaikutelma siitä, että ympäristöasioita pidetään tärkeinä ja kestävyys on tärkeä arvo. Tämä tukee hyvin teoriaosuudessa nostettua Salorannan (2010) oletusta siitä, että ihmisen arvoilla ja asenteilla on vahva yhteys hänen käyttäytymiseen. Aineiston perusteella tämä näyttäytyy myös ympäristöasioihin liittyvässä käyttäytymisessä. Informantit pitivät itseään ympäristömyönteisinä ja kertoivat myös niistä ympäristövalinnoista, joita he toteuttivat omassa arjessaan ja työpaikalla. Aikaisemmat aineistoluvut kertovat näistä arjen valinnoista ja ympäristötavoitteiden edistämiseen suuntautuvista myönteisistä suhtautumistavoista.

Kun haastattelin kunnan ympäristöyhdyshenkilöä, hän vaikutti olevan sitä mieltä, että kuntalaiset ylipäänsä suhtautuvat ympäristöasioihin myönteisesti, mutta eivät kuitenkaan toteuta käytäntöä samanlaisella innolla. Kuntalaisilla hän tarkoitti tässä kontekstissa kaikkia kunnan asukkaita. Ympäristöyhdyshenkilö oli kaikista informanteista eniten tekemisissä kestävän kehityksen kokonaisuuden, sen hallinnoimisen ja integroimisen kanssa, joten hänen kokemukset ja tulkinnat asiasta ovat osaltaan varmasti relevantteja ja perusteltuja.

”Kyllä ainakin kyselyiden mukaan ilmenee, että ympäristöasioita pidetään tärkeänä ja kestävää kehitystä myös. Mutta sitten ne arjen valinnat ei oo aina sen mukaisia. Siihen pitäisi mennä, että ihmisten ei tarvitsisi tehdä sitä valintaa vaan se tulee lainsäädännön ja muun kautta. Verotuksen kautta vaikka, mikä nyt ihan oikeudenmukaista olisikin, että polttoaineissa sun muissa olisi ne seuraukset mukana. Noh, niitä ei oo vielä hinnoiteltu mitenkään, että se on halvempaa mennä jollakin öljypohjaisella kuin jollakin muulla. Että siihen pitäisi enemmän päästä. Mutta kyllä se ekana jostain eu-tasolta pitäisi lähteä liikkeelle.

Kyllä ne (kuntalaiset) on periaatteessa ympäristömyönteisiä, mutta sitten just se konkreettisuus niin siellä ei sitä aina ole.” (H1)

Valitettavasti haastateltavani edustavat tässä tutkielmassa lopulta niin pientä joukkoa, etten voi vetää sen pohjalta johtopäätöksiä kuntalaisten yleisestä suhtautumisesta ympäristöasioihin. Kuitenkin nämä kunnan työntekijät – jotka samalla edustavat itseään myös yksittäisinä kuntalaisina – antoivat positiivisen ja ympäristömyönteisen kuvan omista konkreettisista arjen valinnoistaan. Toisaalta taas on tärkeää muistaa se, että ihmisillä voi olla tapana vastata positiivisemmin erilaisiin kyselyihin ja haastatteluihin, kuin he oikeasti toimivatkaan.

Haastattelutilanteissa on myös hyvä huomioida se, että todennäköisesti informantit pitivät minua

ympäristömyönteisenä henkilönä, jolloin he osaltaan halusivat antaa myös saman henkisen kuvan omista arvoistaan ja käyttäytymismalleistaan. En kuitenkaan aineistoni perusteella epäile hetkeäkään sitä, etteikö kierrätys, luontoliikkuminen ja mökkeilyn tärkeys todella olisi informanteille tärkeitä arvoja ja kestäviä valintoja.

Eräs informantti kuvaili myös kestävään kehitykseen suhtautumisen kiinnostavalla tavalla. Hän kuvaili, että kaikissa maailman asioissa on aina se tilanne, että osa lähtee mukaan vaikuttamaan ja innostuu asioista ja osaa asia vein ei kiinnosta. Sama pätee suhtautumisessa kestävään kehitykseen.

”Joka asiassa on ihan sama tilanne, että toiset ottaa kestävä kehityksen, että se on se tosiasia, jota pitää tehdä ja toisille se on vaikeampaa, eikä jaksa asia kiinnostaa. Mutta se on joka asiassa ihan sama juttu, että joukosta aina joku prosentti joka ei lähde asiaan mukaan. Mutta se on vain autettava, kehitettävä ja koulutettava ilmastoasioihin liittyen.” (H2)

Arvoperustaan liittyen ajateltiin, että ympäristöön liittyvissä toiminnoissa ja ratkaisuihin pelkkä tieto ei riitä, vaan ympäristön, ihmisen ja luonnon välinen suhde on myös arvo – ja motivaatiokysymys (Salmio 2001). Arvot ovat päätöksenteon perusta, arvot aktivoivat ihmisen toimimaan. Henkilökohtaisia arvoja, asenteita ja käyttäytymistä pyritään muuttamaan niin, että ihmisten oma elämänhallinta ja toimintamahdollisuudet lisääntyvät. Salonen (2010, 56) tiivistää ihmisen luontosuhteen osuvasti: ”Suhde luontoon tarjoaa ihmiselle syvän kokemuksen, missä hänen on mahdollista hahmottaa itsensä osaksi suurta kokonaisuutta”.

6. Johtopäätökset

Tutkielmani on tarkastellut ihmisten luontosuhteita, kestävä kehityksen moniulotteista käsitettä ja globaalien ympäristötavoitteiden muotoutumista käytäntöön kuntaorganisaatiossa. Se on ottanut selvää siitä, miten globaalit tavoitteet lopulta matkustavat paikalliselle tasolle ja miten ihmiset hahmottavat globaaleja ympäristötavoitteita. Kestävä kehitys on todella ajankohtainen aihe ja ainakin käsitteenä se on vahvasti integroitunut useimpien työelämään.

Tutkielmani tavoite oli saada käsitystä siitä, miten paljon puhuttu kestävä kehitys todella näyttäytyy arkisella tasolla ja miten ihmiset ylipäätään hahmottavat käsitteen. Lisäksi tavoittelin vastausta

siihen, saavatko kunnan työntekijät globaaleista ympäristötavoitteista motivaatiota edistää paikallisia ympäristöasioita käytännössä työpaikoillaan. Samalla halusin tutustua ihmisten henkilökohtaisiin luontosuhteisiinsa.

Yksi tutkielman tavoite minulle itselleni oli myös se, että pääsen tutustumaan syvällisemmin ympäristöantropologiaan. Luonto-kulttuuri –suhteita on tutkittu pitkään antropologiassa, mutta erilaisten ympäristökysymysten suhteen voi löytyä hyvinkin erilaisia näkemyksiä alalla työskentelevillä antropologeilta (Kallinen, Nygren & Tammisto, 2012, 10) Siksi minulle oli mielekästä käyttää juuri ympäristöantropologiaa pohjana tutkielmassani.

Kallinen, Nygren ja Tammisto toteavat myös, että juuri ympäristökysymyksissä yhdistellään paljon erilaisia analyysitapoja ja –tasoja, jotka tuovat mukanaan omat teoreettiset ja tulkinnalliset eroavaisuudet. Huomasin tämän itsekkin tutkielmaa tehdessä. Kestävä kehitys on jo itsessään valtava ja moniulottuvainen käsite ja sitä voisi tulkita todella monesta erilaisesta näkökulmasta. Tässä kokoavassa luvussa kokoon yhteen tutkielmani merkittävimmät johtopäätökset. Lisäksi pohdin lopuksi kestävästä kehitystä yhteiskunnallisella tasolla ja siihen liittyvää tulevaisuutta.

Kokonaisuudessaan tutkielmani osoittaa, että luonto koetaan merkittävän voimavarana yksilötasolla, joka ohjailee yksilön suhtautumista luontoon ja ympäristökäyttäytymistä. Kestävä kehitys hahmotetaan hyvin moniulotteiseksi ja haastavaksi käsitteeksi. Lisäksi tutkielmani osoittaa, että globaalit ympäristöohjelmat ja ympäristöhallintaan liittyvät tavoitteet ovat omaksuttu paikallisella tasolla hyvin työelämässä tämän kuntaorganisaation kohdalla.

Ympäristö ja luonto voimavarana

Ensimmäisessä aineistoluvussa tarkasteltiin yksilön henkilökohtaista luontosuhdetta, johon liittyivät muun muassa erilaiset vapaan aikaan kytkeytyvä luontosuhde, mieluisat luonnonympäristöt, itselleen muodostuneet tavat ja erilaiset luontokokemukset. Johtopäätöksinä voi todeta, että luonnossa liikkuminen ja mökkeily nousivat tässä tutkielmassa suosituimmiksi tavoiksi viettää vapaa-aikaa. Mieluisia luonnonympäristöjä olivat mökit, oma piha sekä luonnonläheiset virkistysalueet. Luontokokemuksia haetaan sekä kotimaasta, että ulkomailta matkustuksen muodoissa.

Lisäksi tämän tutkielman aineiston pohjalta voi todeta, että erilaiset tavat suhtautua luontoon ja

ympäristökäyttäytyminen ovat usein perittyjä tapoja perheestä ja vanhemmilta. Ne ovat myös perinteitä ja tapoja, joita halutaan välittää omille lapsilleen. Positiivisiin luontokokemuksiin liittyy usein yhteisöllisyys muiden ihmisten kanssa, tämän aineiston perusteella erityisesti perheenjäsenten.

Tutkielmani osoittaa myös, että luonto on tänä päivänä tärkeä voimavara ihmisten elämässä. Se on yksi tärkein johtopäätökseni ensimmäisestä aineistoluvustani. Luontoa ja sen kunnioittamista pidetään tärkeänä arvona ja se voidaan hahmottaa useasta eri näkökulmasta. Luonto voidaan hahmottaa muun muassa paikkana, mielenterveyttä vahvistavana voimavarana ja kotia ympäröivänä luonnonmaisemana. Luonnossa harrastetaan, siellä toteutetaan sukupolvelta toiselle siirtyneitä tapoja ja sieltä haetaan irtiottoja arjesta.

Oma luontosuhde vaikuttaa myös tämän tutkielman aineiston perusteella siihen, ovatko ihmiset kiinnostuneita ympäristöasioiden edistämisestä. Tämä huomio saa myös tukea teoriaosuudessa esiintyneeltä Salosen (2010) väitöskirjalta sen suhteen, että ihmisen arvoilla ja asenteilla on vahva yhteys hänen käyttäytymiseen (2010, 3). Kuten Salonen on todennut: arvot ovat tärkeässä roolissa, kun tarkastellaan inhimillistä käyttäytymistä (Salonen 2010, 54). Tässä tutkielmassa usea informantti koki niin sanotut vihreät arvot itselleen tärkeiksi, eli ympäristöön liittyvä arvomaailma myös ohjasi heidän käyttäytymistään.

Tämän tutkielman informantit kokivat, että he haluavat pitää ympäristöstä huolta, tutustuttaa jälkikasvuun erilaisiin ympäristöihin sekä kokea itse monipuolisia luontoympäristöjä.

Yhteenvedona voi todeta, että jos ihminen kokee, että luonto antaa hänelle jotakin, ihminen myös itse haluaa antaa jotain takaisin. Tässä tutkielmassa ne olivat luonnonläheisiä harrastuksia, omia huolehtivia rutiineja, kierrättämistä ja roskien minimointia sekä yleisesti positiivista suhtautumista ympäristöasioiden edistämisessä.

Kestävän kehityksen käsite

Lisäksi ensimmäisessä aineistoluvussa pureuduttiin kestävän kehityksen käsitteeseen. Vaikka käsite saattaa olla jo useille tuttu, sitä ei voida yksiselitteisesti hahmottaa tai edes määritellä. Yhteistä kuitenkin ihmisten erilaisille käsityksille on se, että käsite liitetään vihreisiin arvoihin, joihin liittyvät vahvasti esimerkiksi kierrättäminen, myönteinen suhtautuminen luontoon sekä energiankulutus.

Kestävä kehitys miellettiin tarkoittavan myös ympäristöystävällistä toimintatapaa. Kestävillä valinnoilla tarkoitettiin sellaisia valintoja, jotka eivät kuormita luontoa tai eivät tue massiivista kulutusta. Tätä johtopäätöstä tukee esimerkiksi useamman informantin käsitys siitä, että kierrättäminen ja kestävät valinnat liittyvät kestäväan kehitykseen.

Toisaalta myös kestävä kehitys miellettiin myös luonnon ”suojelemiseksi” tai vielä parempi termi voisi olla luonnon ”säästäminen”, sillä luonnonvaroja ja moninaista ympäristöä haluttiin säästää myös tuleville sukupolville. Erittäin keskeinen ja myös globaalien tavoitteiden kanssa ristiriidassa johtopäätös oli se, että kestävät kehitys yhdistetään usein vain ympäristöasioihin. Virallisesti kestäväan kehitykseen kuuluvat kuteinkin myös sosiaalinen, taloudellinen ja kulttuurinen ulottuvuus.

Globaali ja lokaali toiminta työssä

Toisessa aineistoluvussa ympäristöasioita tarkasteltiin informantin oman työn näkökulmasta. Tutkielmani perusteella voi todeta, että kunnan työntekijät kokivat ympäristötavoitteet pääsääntöisesti selkeäksi työssään. Aineiston perusteella informantit ymmärsivät hyvin, miksi tavoitteet ovat olemassa ja mikä yksittäisen kunnan rooli on valtakunnallisesti ympäristöasioiden edistämisessä. Informantit kokivat asian niin, että jokaisen kunnan tulee tehdä jotain, jos halutaan, että jokin muuttuu myös valtakunnallisesti. Ympäristöasiat ovat jokaisen kunnan ja yksilön vastuulla. Paikallinen toiminta koettiin tärkeäksi tavaksi vaikuttaa globaalilla tasolla, sillä pienistä kunnista syntyy suuria verkostoja, jotka toimivat vastuullisesti läpi Suomen.

Lisäksi informantit tuntuivat olevan hyvin perillä siitä, keneltä omalla työpaikallaan voi kysyä neuvoa ja opastusta työpaikan ympäristöasioissa. Valtakunnallisten kestäväan kehityksen verkostojen olemassaolo koettiin tärkeäksi ja motivoivaksi oman työn kannalta. Tämä liittyy tunteeseen siitä, että tekeminen voimistuu yhdessä ja myös oma työskentely saa suuremman roolin, kun muut kuntaorganisaatiot tekevät töitä samojen tavoitteiden eteen.

Valta vaikuttaa

Teoriaosuudessa käsiteltiin poliittista ekologiaa, johon liittyvät vahvasti erilaisten toimijoiden valta-asetelmat suhteessa ympäristöön. Sen nojalla voidaankin todeta, että ihmisillä on todella isoja

valtarooleja erilaissa ympäristömuutoksissa. Sen lisäksi, että ihmisillä on erilaisia valtarakenteita keskenään, ihmisillä pyrkivät vaikuttamaan myös elinympäristöihinsä erilaisilla tavoilla (Lounela, 2012, 402).

Tässä tutkielmassa vallan merkitys korostui erityisesti ihmisten asettamissa ympäristötavoitteissa, joita voi olla monella tasolla. Kestävän kehityksen näkökulmasta niitä ovat globaalit tavoitteet, jotka ylittävät valtioiden rajat. Lisäksi paikallisella tasolla ihmisten vallankäyttö näkyy tavoitteissa ja toimintamalleissa, joita toteutetaan erilaisissa organisaatioissa.

Konkreettisella tasolla voidaan tarkastella yksittäisen ihmisen valtasuhdetta ympäristöön. Tutkielmassa kävi ilmi, että ne työntekijät, joilla oli muita enemmän valtaa, vaikuttivat merkittävästi työyhteisön ympäristökäyttäytymisen. He heijastivat omia arvojaan ja toimintamallejaan selvästi koko työyhteisöön.

Tässä tutkielmassa vaikutusvaltaisia henkilöitä olivat esimerkiksi päättävät esihenkilöt ja johtajat, yhteiskunnallisella tasolla he voivat olla poliitikkoja tai yritysten johtajia. Valta todella on tärkeässä roolissa silloin, kun ihminen vuorovaikuttaa ympäristönsä kanssa (Kallinen, Nygren & Tammisto, 2012, 10). Aineiston pohjalta voi todeta myös sen, että mitä korkeammassa roolissa henkilö työskentelee, sitä tietoisempi hän on ympäristöasioita.

Kunnan ympäristöhallinta

Vilka (1998, 91) on todennut, että ihmisen halu hallita ja käyttää valtaa ympäristöään kohtaan pohjautuu jo vuosisatojen takaa uskonnosta ja vanhasta testamentista. Juuret löytyvät sieltä ja tänä päivänä sitä voidaan kutsua ympäristöhallinnaksi. Ympäristöhallinnassa keskeistä ovat sosiaaliset ja poliittiset prosessit ja luonnonvarojen kontrolli (Kallinen, Nygren & Tammisto, 2012, 28). Tässä tutkielmassa kunnan käytännön ympäristöhallintakeinoiksi osoittautuivat haastattelujen perusteella vahvasti ympäristökasvatus, suunnittelutyö, verkostoituminen ja yhteistyö, ympäristötoiminnan organisoiminen ja vastuunjako kunnan sisällä, ympäristötoiminnan suunnitteleminen ja luonnonvarojen säästäminen.

Johtopäätöksenä voi todeta myös sen, että tutkielmani kuntaorganisaatio oli onnistunut erityisen hyvin erityisesti ympäristöasioiden suunnittelutyössään. Yksi kunnan kestävän kehityksen päämäärä oli kestävä kehitys tukeva kaupunkirakenne. Tutkielmani perusteella voi todeta, että tämä tavoite

onnistui erityisen hyvin, sillä kunnan kaavoitusyksikkö on todella panostanut kestävään kaupunkirakenteeseen ja se on todella keskeistä koko kaupunkisuunnittelun näkökulmasta. Luonnonvarojen säästäminen ilmeni kierrättämisenä ja ekologisina arkikäytänteinä.

Luonnonvarojen säästäminen sisälsi myös samanlaisia keinoja, joita informantit toteuttivat vapaa-ajallaan. Se on toinen onnistunut ympäristöhallintatavoite kunnan näkökulmasta. Informantit kierrättivät ja tekivät arkisia ympäristövalintoja omasta tahdostaan ja siksi, että he kokivat asian merkitykselliseksi. Kunta pyrki myös vaikuttamaan yksilöiden tekemiin ympäristövalintoihin, joka on yksi ympäristöhallinnan keino. Kunta on esimerkiksi kannustanut työntekijöitään pyöräilyyn, energian vähentämiseen, kierrättämiseen ja ympäristöystävällisiin materiaaleihin.

Toisaalta aineiston perusteella ei käynyt ilmi, että kunta olisi pyrkinyt vaikuttamaan esimerkiksi yksilöiden ruokakulttuuriin, joka on oleellinen tekijä ympäristön kannalta. Aineistoista nousi esille myös, että kuntaorganisaation viestintä ja tiedotus ympäristöasioista nousi sellaiseksi ympäristöhallintakeinoksi, jota haluttiin kehittää ja parantaa koko kuntaorganisaatiossa. Johtopäätöksenä voidaan siis todeta, että tutkielman kunnalla oli useita ympäristöhallintakeinoja.

Lopuksi voi todeta, että yksi keskeisimmistä johtopäätöksistä koko tutkielman kannalta oli se, että ihmiset toteuttavat paljon arkisia ympäristötekoja niin vapaa-ajallaan, kuin työpaikoillaan. Ne myös koettiin merkitykselliseksi ja tärkeiksi. Ne olivat sekä itselle tärkeitä arvoja, että pieniä askeleita ympäristötavoitteiden toteuttamisessa. Informantit kokivat, että he voivat omilla arkisilla valinnoillaan toteuttaa kestävää kehitystä. Informanttien keskuudessa vallitsi melko yhtenäinen käsitys siitä, että ”pienistä puroista syntyy isoja jokia”. Tämä tarkoittaa sitä, että pienillä kestävillä valinnoilla on merkitystä ja jokainen valinta vie lähemmäs globaalien tavoitteiden toteutumista.

Lopuksi

On selvää, että kestävä kehitys on yhteiskunnallisesti merkittävä aihe. Kaikki asiat ympärillämme pyritään toteuttamaan kestävästi – pyrimme sitoutumaan kestäviin arvoihin ja päämääriin, vähentämään ruokahävikkiä, kierrättämään aktiivisemmin, muuttamaan ruokailutottumuksia ja vähentämään kulutusta. Silti joka vuosi Suomessakin nostetaan esille keskikesän aikaan ylikulutuspäivä, eli päivä jolloin ihmisen ekologinen jalanjälki ylittää maapallon biokapasiteetin. Tällaiset valtakunnalliset uutisoinnit muistuttelevat ja herättelevät ihmisiä, mutta isoja muutoksia ei tunnu tapahtuvan.

Tulevaisuudessa kestävästä kehityksestä tullessaan varmasti tutkimaan vielä paljon, sillä meillä on vielä paljon työtä tehtävänä. Ylipäättään maailmanlaajuiset ympäristökysymykset ja ympäristöön liitetyt kulttuurit merkitykset ja arvot ovat kiinnostavia teemoja, jotka eivät vanhene. Ihmisen ja luonnon suhde muovautuu maailman muutosten mukana ja tällä hetkellä olisi tärkeää pysähtyä miettimään näitä teemoja globaalin ympäristökriisin hetkellä.

Tämän tutkielman pohjalta olisi luonnollisesti kiinnostava tarkastella myös muita suomalaisia kuntia ja heidän toimintamallejaan kestävien tavoitteiden saavuttamiseksi. Olisi mielekästä totuttaa myös vertailevaa tutkimusta eri kuntaorganisaatioiden toimintamalleista ja työkalukulttuureista. Uskon myös, että antropologiassa tullessaan jatkossakin tarkastelemaan ihmisen ja luonnon suhdetta, ympäristöhallintakeinoja ja toisaalta myös organisaatiokulttuureita. Ylipäättään kestävästä kehityksestä on hyvä puhua niin kauan, kuin se todella saavuttaa tavoitteensa. Nyt voisi todeta, että kestävä kehitys on saavuttanut tietoisuutensa, muttei vielä tavoitettaan. Kuten tutkielmanikin osoittaa, yksilötasolla kestävä kehitys on jo tuttu käsite. Kaikki tuntuvat myös tiedostavan todella hyvin sen, että kestäviä ratkaisuja on tehtävä, jotta jotakin säilyy myös tuleville sukupolville.

Lähteet

AAA Ethics Code (2009) Code of Ethics of the American Anthropological Association.

Aletta, Biersack (2006) Reimagining Political Ecology: Culture/Power/History/Nature. Teoksessa Aletta Biersack & James Greenberg (toim.): Reimagining Political Ecology. Durham: Duke University Press, 3–42

Bruggman, Jeb (1996) Planning for sustainability at the local government level. Environmental Impact Assessment Review 1996:16, s. 363-379.

Bryant, Raymond (1992) Political Ecology: An Emerging Research Agenda in Third World Studies. Political Geography Quarterly, 2–36.

Cotgrove, Stephen & Duff, Andrew (1981) Environmentalism, values, and social change. The British Journal of Sociology.

<http://www.jstor.org/stable/pdf/589765.pdf>

(Viitattu 11.10.2017)

Eriksen, Thomas Hylland (2004) Toista maata? Johdatus antropologiaan. M. Forde & A-M. Tapaninen (suom.) Suomen antropologinen seura. Helsinki: Gaudeamus.

Finlex 2015, viitattu 15.1.2018

<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150410>

Gaventa, John & Cornwall, Andrea (2001). Power and knowledge. Julkaisussa: Reason, P. & Bradbury, H. (toim.). Hand- book of action research. Participative inquiry and practice. SAGE Publications. London. s. 70–80.

Geertz, Clifford (1973). "Thick Description: Toward an Interpretive Theory of Culture". In The Interpretation of Cultures: Selected Essays. New York: Basic Books.

Grönfors, Martti (2011). Laadullisen tutkimuksen kenttätömenetelmät. Vilkkä, H. (toim.)

Hämeenlinna.

http://vilkka.fi/books/Laadullisen_tutkimuksen.pdf

Haila, Yrjö & Jokinen, Pekka (2001) Ympäristöpolitiikka – Mikä ympäristö, kenen politiikka. Jyväskylä.

Haila, Yrjö & Levins, Richard (1992) Ekologian ulottuvuudet. Vastapaino Tampere.

Hakala, Harri & Välimäki, Jari (2003) Ympäristön tila ja suojelu Suomessa. Suomen ympäristökeskus. Gaudeamus Helsinki.

Hammersley, Martyn & Atkinson, Paul (1995). Ethnography Principles in Practice. Second edition. Routledge Taylor & Francis Group. London and New York.

Hannigan, John (1995) Environmental sociology: a social constructionist perspective. Psychology press.

Heikkilä, Katariina & Kirveennummi, Anna (2013). Tulevaisuuskuvia luontokokemusten hyödyntämisestä. Sitra.

<https://www.sitra.fi/artikkelit/tulevaisuuskuvia-luontokokemusten-hyodyntamisesta/>

Viitattu 3.1.2018

Heikkinen, Hannu & Robbins, Paul (2007). Political ecology: A context-sensitive approach to engage complex human-environment relations. The Department of Art Studies and Anthropology. The University of Oulu. *Northern Anthropology* 4/2007:1-44.

Heuru, Kauko (2001) Kuntalaki käytännössä. Edita Oyj, Helsinki.

Hirsijärvi, Sirkka & Hurme, Helena (2011). Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Gaudeamus.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. (2000). Tutkimushaastattelu – Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Honkasalo, Marja-Liisa (2013). Kulttuuri ja sairaus etnografisena tutkimuskohteena. Teoksessa Terveyttä kulttuurin ehdoilla. Näkökulmia kulttuuriseen terveystutkimukseen. M. Honkasalo & H. Salmi (toim.). Turku: Painosalama Oy, 439-469.

Hungerford, Harold & Volk, Trudi (1990) Changing Learner Behaviour Through Environmental Education. *The Journal of Environmental Education*, 21(3), 8-21.

Hornborg, Alf (2001) The Power of the Machine: Global Inequalities of Economy, Technology, and Environment. Altamira Press, USA.

Huttunen, Laura (2010). Tiheä kontekstointi – Haastattelu osana etnografista tutkimusta. Teoksessa Haastattelun analyysi. J., Ruusuvuori, P. Nikander & M. Hyvärinen (toim.) Tampere: Vastapaino, 39–63.

Joutsenvirta, Maria & Halme, Minna & Jalas, Mikko & Mäkinen, Jukka (2011) Vastuullinen liiketoiminta kansainvälisessä maailmassa. Gaudeamus.

Järvinen, Raija (2004) Yhteiskuntavastuu: Näkökulmia yritysten ja julkisyhteisöjen yhteiskunnalliseen vastuuseen. Tampere University Press, Tampere.

Ahola, Niina, Gronow, Bruno & Räisänen, Henna (2016) Professori Kaartinen – Ihminen osana ympäristöä-blogikirjoitus.

<http://www.antroblogi.fi/2016/09/professori-kaartinen-ihminen-osana-ymparistoa/>
(Viitattu 20.11.2017)

Kallinen, Timo. & Nygren, Anja. & Tammisto, Tuomas (2012) Ympäristö ja kulttuuri. Helsinki: Helsingin Yliopisto, sosiaalitieteiden laitos.

<https://helda.helsinki.fi/handle/10138/35717>

Kautto, Petrus (2011) Julkisen sektorin ja yritysten vuorovaikutus ympäristöpolitiikassa. Teoksessa Joutsenvirta, Maria & Halme, Minna & Jalas, Mikko & Mäkinen, Jukka (2011) Vastuullinen liiketoiminta kansainvälisessä maailmassa. Gaudeamus Helsinki University Press. 174-183.

Kierrätyskeskus (2017) Kierrätyskeskuksen historiaa.

https://www.kierratyskeskus.fi/tietoa_meista/tietoa_kierratyskeskuksesta/historia

(Viitattu 10.12.2017)

Kokkonen, Annukka, Nikodin Joanna & Viberg Katja (2013) Yhteinen käsitys: Kestävän kehityksen kasvatuksen ja koulutuksen sanasto ja käytännöt. Ympäristöministeriö ja Pääkaupungin kierrätyskeskus Oy.

http://www.yhteinenkasitys.fi/sites/prod.yhteinenkasitys.fi/files/yhteinen_kasitys_web.pdf

Viitattu 3.4.2018

Koskela, Marileena (2008) Ympäristöasenteet ja –toiminta kuntaorganisaatiossa. TUTU-eJULKAISUJA 2/2008. Tulevaisuuden tutkimuskeskus & Turun kauppakorkeakoulu.

<https://www.ouka.fi/documents/64417/893d009e-f17c-4fd6-bc8f-69124cf4c545>

Viitattu 28.4.2018

Kurki, Leena & Nivala, Elina (2006) Hyvä ihminen ja kunnon kansalainen - Johdatus kansalaisuuden sosiaalipedagogiikkaan. Tampereen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print Tampere 2006.

Kuula, Arja 2006. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Gummerus kirjapaino Oy Jyväskylä.

Lahelma, Elina & Gordon, Tuula 2007. Taustoja, lähtökohtia ja avauksia kouluetnografiaan. Teoksessa Etnografia metodologiana. Sirpa, Lappalainen, Pirkko, Hynninen, Tarja, Kankkunen, Elina Lahelma & Tarja Tolonen (toim.). Tampere: Vastapaino, 17-38

Lahti, Kimmo & Rönkä, Antti (2006) Ympäristöekologia, sarjassa Biologia. Sanoma Pro Oy, Helsinki.

Lappalainen, Sirpa 2007. Mikä ihmeen etnografia? Teoksessa S. Lappalainen, P. Hynninen, T.

Lukes, Steven (1974) Power: a Radical View. Macmillan Education. London. 64 s.

Kankkunen, E. Lahelma & T. Tolonen (toim.) Etnografia metodologina – Lähtökohtana koulutuksen tutkimus. Vastapaino Tampere.

Lazar, Sian (2013) Introduction. Teoksessa Lazar, S. (toim.) The Anthropology of Citizenship. Wiley Blackwell.

Lemos, María Carmen & Arun Agrawal (2006) Environmental Governance. Annual Review of Environment and Resources. 297–325.

<http://www.annualreviews.org/doi/pdf/10.1146/annurev.energy.31.042605.135621>

(Viitattu 26.4.2017)

Lewis, Charles (1997). Human Perspectives in Horticulture. Teoksessa Children, Nature And the Urban Environment. Upper darby: Dbp og Agriculture, Forest Service, Northeasner Forest Experiment Statiton.

Lounela, Anu (2012) Ympäristökonflikti Keski-Jaavalla: Antropologisen tutkimuksen ja poliittisen ekologian leikkauspisteessä. Teoksessa Ympäristö ja kulttuuri Kallinen, Timo. & Nygren, Anja. & Tammisto, Tuomas (2012) Ympäristö ja kulttuuri. Helsinki: Helsingin Yliopisto, sosiaalitieteiden laitos.

Lukin, Markus (2006) Ympäristöraportointi julkisella sektorilla teoksessa Silja Sarkkinen (toim.) Ympäristövastuu työpaikalla. Edita Prima Oy, Helsinki.

Malaska, Pentti (1994) Kestävä kehitys: raportti määritelmää pohtineen työryhmän keskusteluista

<http://www.ym.fi/download/noname/%7B04066640-003A-4921-967A-873E1A6DFEE0%7D/27476>

(Viitattu 20.3.2018)

Melakoski, Kaarina (1991). Ympäristöjournalismin historiaa. Teoksessa Iris Lappalainen (toim.) Toimittajan toinen luonto. Näkökulmia ympäristöjournalismiin. Helsinki: Gaudeamus, 20–26.

Mikkola, Teija (2003) Muuttuvat arvot ja uusi keskiluokka – Tutkimus arvojen mittaamisesta ja monitasaisuudesta. Helsingin yliopisto.

Mietola, Reetta (2007) Etnografisesta haastattelusta etnografiseen analyysiin, julkaisussa Lappalainen S, Hynninen P, Kankkunen T, Lahelma E, Tolonen T, toimittajat, Etnografia metodologiana: lähtökohtana koulutuksen tutkimus. Vastapaino, Tampere.

Niemenmaa, Vivi & Turtiainen, Markku & Soppi, Petri (2010) Valtiontalouden tarkastusviraston selvitys: kestävä kehitys valtionhallinnossa

<http://www.ym.fi/download/noname/%7B51827522-C034-4B20-8F81-D0D8A42381CC%7D/56619>

Nygren, Anja (2004) Monipaikkainen etnografia: Sertifioitujen tuotteiden matka Hondurasin yhteisömetsistä Euroopan design-markkinoille. Teoksessa Ympäristö ja kulttuuri Kallinen, Timo. & Nygren, Anja. & Tammisto, Tuomas (2012) Ympäristö ja kulttuuri. Helsinki: Helsingin Yliopisto, sosiaalitieteiden laitos.

Oikeusministeriö: Kuntalaki (2017)

Finlex: <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150410>

(Viitattu 2.12.2017)

Paloheimo, Heikki & Wiberg, Matti (1996) Poliitiikan perusteet. WSOY, Helsinki.

Puhakka, Riikka (2014) Y-sukupolvi luonnossa. Luonnon merkitykset kaupungistuvassa yhteiskunnassa. Julkaistu Alue ja Ympäristö Vol 40 nro 1.

Riitaoja, Anna-Leena (2011). Mitä globalisaatiolla tarkoitetaan? Helsingin yliopisto.

http://www.opi.fi/download/139608_MaasuMita_globalisaatiolla_tarkoitetaan.pdf

Robben, Antonius. C. G. M. & Sluka Jeffrey A. (toim.) 2007. Ethnographic Fieldwork. An Anthropological Reader. Oxford: Blackwell.

Roulston, Kathryn (2010) Considering quality in qualitative interviewing. University of Georgia, USA.

<http://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/1468794109356739>

Viitattu 3.1.2018

Rönkkö, Leena & Rytkönen, Timo (2010. Monisäkeinen perhetyö. Helsinki: WSOY.

Salmio, Kaija (2001) Opetussuunnitelmat ja kestävä kehitys. Teoksessa: Rajakorpi, Antti & Salmio,

Kaija (toim.), Toteutuuko kestävä kehitys kouluissa ja oppilaitoksissa? Opetushallitus, Helsinki. s. 31-186.

Salonen, Arto O. (2010) Kestävä kehitys globaalin ajan hyvinvointiyhteiskunnan haasteena. Väitöskirja. Helsingin yliopiston käyttäytymistieteellinen tiedekunta. Yliopistopaino. Helsinki
<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/20067/kestavak.pdf?sequence=2>Salonen

Saloranta, Seppo (2017) Koulun toimintakulttuurin merkitys kestävä kehityksen kasvatuksen toteuttamisessa perusopetuksen vuosiluokkien 1–6 kouluissa. Yliopistopaino Unigrafia, Helsinki.
<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/216724/Koulunto.pdf?sequence=1>

Smith Carbn Neutral Myth (2007)
http://www.carbontradewatch.org/pubs/carbon_neutral_myth.pdf
Viitattu 10.3.2018

Suhonen, Pertti (1994). Mediat, me ja ympäristö. Helsinki: Hanki ja jää.
Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL 2017), viitattu 15.1.2018
<https://www.thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eriarvoisuus/hyvinvointi/osallisuus>

Turunen, Heidi (2014) Luontosuhteita paikallisessa ja transnationaalissa kontekstissa - Etnografinen tutkimus luontoympäristöjen merkityksistä maahanmuuttajanaishilla. Pro gradu-tutkielma. Tampereen yliopisto.

Tyrväinen, Liisa (2005) Kaupunkiviheralueiden arvot ja merkitys asukkaille pääkaupunkiseudulla. Tutkimushankkeesta L. Tyrväinen & K. Mäkinen & J. Schipperinj & H. Silvennoinen & T. Nissilä & J. Pelkonen (2003—2005) Kaupunkiviheralueiden hyödyt. Helsinki: Ulkoilusta hyvinvointia - seminaari 9.11.2005, diaesitys.
<http://www.metla.fi/metinfo/monikaytto/lvvi/esitelmat/kaupunkiviheralueiden-arvo-2005.pdf>
Viitattu 10.1.2018

Valkonen, Jarno & Saaristo Kimmo (2010) Luonto ja yhteiskunta. Ympäristösosiologian lähtökohdat. Teoksessa J. Valkonen (toim.) Ympäristösosiologia. Helsinki: WSOYpro.

Valtioneuvoston kanslia (2017)

<http://vnk.fi/kestavakehitys>

Viitattu 20.11.2017

Vilka, Leena (1993) Ympäristöetiikka. Vastuu luonnosta, eläimistä ja tulevista sukupolvista. Yliopistopaino, Helsinki.

Walford, G. (2007) 'Classification and Framing of Interviews in Ethnographic Interviewing', Ethnography and Education 2(2): 145–57.

YK-liitto (2017) Kestävän kehityksen tavoitteet – Agenda 2030.

<http://www.ykliitto.fi/yk70v/yk/kehitys/post-2015>

Viitattu 8.4.2018

Ylilahti, Minna (2013) Itsestä kiinni – Etnografinen tutkimus työikäisten laitostuntoutuksesta. Väitöskirja. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä University Printing House, Jyväskylä

Ympäristöministeriö (2013)

http://www.ym.fi/fi-FI/Ymparisto/Kestava_kehitys

Viitattu 4.9.2017

Liite 1. Haastattelurunko

Kerrotko alkuun itsestäsi, kuka olet ja millä nimikkeellä työskentelet? Voit myös kertoa työtaustastasi.

Mitä teet tällä hetkellä työksesi tässä organisaatiossa? Kuinka kauan olet ollut kaupungilla töissä? Miten olet päätenyt tänne töihin?

Minkälaisia työtehtäviä teet ja minkälaisia asioita työpäiviisi kuuluu?

Näkyvätkö ympäristöasiat työssäsi? Jos, niin millä tavoin? Jos ei, haluaisitko niiden näkyvän? Millä tavoin ne voisivat näkyä työssäsi?

Ovatko kunnan ympäristötavoitteet sinulle tuttuja? Koetko saavasi tarpeeksi tukea tai apua työpaikallasi, jos haluaisit toimia kestäväällä tavalla?

Koetko ympäristöasioiden edistämisen tärkeäksi työssäsi? Koetko, että kunnalla on vastuu ympäristöasioiden edistämisessä? Minkälaiseksi koet paikallisesti vaikuttamisen?

Entä millainen on oma henkilökohtainen luontosuhteesi? Nyt voimme unohtaa hetkeksi kaikki työhön liittyvät asiat ja näkökulmat.

Miten vietät vapaa-aikaasi? Onko sinulla luontoon liittyviä harrastuksia? Näkyvätkö ympäristöasiat ja niistä huolehtiminen sinun arjessasi?

Lopuksi, mitä kestävä kehitys –käsite tarkoittaa sinulle? Tai miten sinä hahmotat kestävän kehityksen, minkälaisia asioita siihen voisi liittyä?